

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Vězeňská služba ČR a zaměstnávání vězněných osob

Bc. Kristýna Vrecková

Diplomová práce

2020

Zadávací list

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Kristýna Vrecková**
Osobní číslo: **E18498**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Regionální rozvoj: Bezpečnost regionu**
Téma práce: **Vězeňská služba ČR a zaměstnávání vězňů**
Zadávací katedra: **Ústav regionálních a bezpečnostních věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je zachytit vývoj sil a prostředků (tj. majetkových, lidských a finančních zdrojů) Vězeňské služby ČR a zhodnotit je s využitím modelu 3E; zvláštní pozornost bude věnována jedné z priorit Vězeňské služby ČR, kterou je zaměstnávání vězňů a její posouzení jako hospodářské činnosti, ale i z hlediska bezpečnostních rizik ze strany odsouzených.

Osnova:

- Rešerše odborné literatury a dalších pramenů.
- Stanovení cílů práce a hypotézy, volba metod.
- Historie a vývoj vězeňské služby v České republice.
- Vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR s využitím modelu 3E.
- Posouzení přínosů a rizik zaměstnávání vězňů.
- Formulace závěrů a doporučení.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 50 stran**
Rozsah grafických prací: **-**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

ADRIAN, J. L. (et. al.). Privatizing prisons: rhetoric and reality. London: Sage publications Ltd, 1997. ISBN 0-8039-7548-1.
ČERNÍKOVÁ, V. Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.
FÁBRY, A. Váznenie: história a súčasnosť. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-379-7.
HOLAS, J. a kol. Regionální kriminalita a její odraz v kvalitě života obyvatel. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-160-8.
INICIARDY, J. A. Trestní spravedlnost. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-30-9.
KALÁBOVÁ, K., KALÁB, V. Historie zemské donucovací pracovní a věznice pro ženy v Pardubicích. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2006. ISBN 80-239-7661-3.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Ivaňá Kráftová, CSc.**
Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Datum zadání diplomové práce: **2. září 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2020**

L.S.

doc. Ing. Romana Provázníková, Ph.D.
děkanka

Ing. Zdeněk Matěja, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 2. září 2019

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 4. 2020

Kristýna Vrecková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí doc. Ing. Ivaně Kraftové, Csc. za věcné rady a připomínky, které mi byly poskytnuty po celou dobu zpracování diplomové práce, a zejména za její trpělivost a vstřícnost. Dále bych ráda poděkovala Věznicí Pardubice, Věznicí Kynšperk nad Ohří a firmám Kovolis Hedvikov a.s. a Svatavské strojírně s.r.o. za poskytnutí rozhovorů, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

ANOTACE

Záměrem této diplomové práce je zachytit poslání a činnost Vězeňské služby ČR s akcentem na zaměstnávání vězňených osob a na vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR pomocí použití experimentálního modelu obsahující vyhodnocení 3E (tj. hospodárnosti, účinnosti a účelnosti), kdy každé E je hodnoceno z hlediska jednoho hlavního ukazatele a několika vedlejších ukazatelů. Dalším cílem je zjistit přínosy, rizika a komplikace se zaměstnáváním vězňených osob, podle dvou vybraných věznic a dvou firem zaměstnávající vězňené osoby, se kterými proběhly řízené rozhovory.

V práci bylo zjištěno, že Vězeňská služba ČR podle vytvořeného experimentálního modelu hospodaří efektivně z hlediska hlavních ukazatelů, třebaže v některých vedlejších jsou identifikovány jisté problémy. Z řízených rozhovorů vyplynulo, že by Vězeňská služba ČR měla dále pokračovat v zaměstnávání vězňů, jelikož to má dobrý vliv na vězňe, vězni získávají nové pracovní návyky a plnohodnotně tak vyplňují svůj čas.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vězeňská služba ČR, kriminalita, trestný čin, koncepce českého vězeňství, výkon trestu odnětí svobody, zaměstnávání vězňených osob, hospodárnost, účelnost, účinnost

TITLE

Prison Service of the Czech Republic and employment of prisoners

ANNOTATION

The goal of the thesis is to capture the mission and activities of the Prison Service of the Czech Republic with an emphasis on the employment of prisoners and the evaluation of forces and resources of the Prison Service of the Czech Republic using an experimental model containing 3E evaluation (ie economy, efficiency and effectiveness) in terms of one main indicator and several secondary indicators. Another goal is to determine the benefits, risks and complications of employing prisoners, according to two selected prisons and two companies employing prisoners, with whom controlled interviews took place.

In the thesis it was found that according to the created experimental model the Prison Service of the Czech Republic works efficiently in terms of the main indicators, although some problems are identified in some of the secondary ones. The conducted interviews showed that the Prison Service of the Czech Republic should continue to employ prisoners, as this has a good effect on prisoners, because prisoners acquire new work habits and thus fully fill their time.

KEY WORDS

The Prison Service of the Czech Republic, crime, criminal offense, conception of Czech prison, serving custodial sentence, employment of prisoners, economy, efficiency, effectiveness

Obsah

ÚVOD	11
1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR	13
1.1 Trest a jeho historie.....	21
1.2 Historie vězeňské služby	24
2 Dokumenty ovlivňující české vězeňství	30
2.1 Evropská vězeňská pravidla.....	30
2.2 Koncepce českého vězeňství	33
2.2.1 Přehled strategických cílů Koncepce vězeňství do roku 2025	34
3 Experimentální model pro vyhodnocení sil a prostředků.....	37
3.1 Hospodárnost – první součást modelu.....	40
3.2 Účelnost – druhá součást modelu.....	44
3.3 Účinnost – třetí součást modelu	46
4 Vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR.....	52
4.1 Vyhodnocení hospodárnosti	52
4.2 Vyhodnocení účelnosti	58
4.3 Vyhodnocení účinnosti.....	63
5 Posouzení přínosů a rizik zaměstnávání vězňů.....	72
5.1 Komparace Věznice Pardubice a Věznice Kynšperk nad Ohří	72
5.2 Výsledky řízených rozhovorů.....	75
5.2.1 Výsledky řízených rozhovorů s dotazovanými věznicemi	76
5.2.2 Výsledky řízených rozhovorů s dotazovanými firmami	78
5.2.3 Vyhodnocení rizik, přínosů a komplikací spojených se zaměstnáváním vězňů.....	81
Závěr.....	83
Použitá literatura	86
Seznam příloh	89

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Vězeňská služba ČR	14
Obrázek 2: Systém Vězeňské služby ČR do 30. 9. 2017.....	17
Obrázek 3: Počet registrovaných trestných činů v České republice za rok 2018 na 1000 obyvatel.....	19
Obrázek 4: Kriminalita v České republice podle krajů za rok 2005 a 2018 na 1000 obyvatel	20
Obrázek 5: Nejčastěji uváděné kriminální skutky, se kterými se respondenti setkali	21
Obrázek 6: Počet popravených osob podle místa poprav v Československé republice v letech 1918–1989.....	23
Obrázek 7: Vývoj počtu odsouzených osob a vězňů v letech 1989–2018.....	29
Obrázek 8: Model pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR na bázi 3E.....	39
Obrázek 9: První E modelu – vyhodnocení hospodárnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR.....	40
Obrázek 10: Druhé E modelu – vyhodnocení účelnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR	44
Obrázek 11: Třetí E modelu – vyhodnocení účinnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR	47
Obrázek 12: Míra využití kapacity Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018	53
Obrázek 13: Výnosy a náklady z hlavní činnosti Vězeňské služby ČR (v mil. Kč) v letech 2012–2018	54
Obrázek 14: Autarkie na bázi nákladů a výnosu z hlavní činnosti Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018.....	55
Obrázek 15: Průměrný počet vězňů a průměrný denní výdaj na jednoho vězně Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018	56
Obrázek 16: Poměr dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018.....	57
Obrázek 17: Ukazatel opotřebení dlouhodobého majetku Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018.....	58
Obrázek 18: Počet zaměstnaných vězňů a celkový počet vězňů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018.....	59
Obrázek 19: Míra zaměstnávání vězňů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018.....	60
Obrázek 20: Ukazatel míry pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti za Vězeňskou službu ČR v letech 2012–2018	61
Obrázek 21: Autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018.....	62
Obrázek 22: Komparace autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti a autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018	63
Obrázek 23: Výnosy z hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR na jednoho vězně v letech 2012–2018.....	64
Obrázek 24: Poměr vězňů a personálu Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018.....	65
Obrázek 25: Uhrazené pohledávky vězňů v aktuálním stavu a propuštěných vězňů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018	66

Obrázek 26: Neuhrazené pohledávky vězňených osob v aktuálním stavu a propuštěných vězňů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018	67
Obrázek 27: Komparace meziroční změny produktivity práce z přidané hodnoty a produktivity kapitálu z přidané hodnoty v letech 2012–2018	69
Obrázek 28: Vývoj počtu vězňů ve věznicích Pardubice a Kynšperk nad Ohří v letech 2012–2018 ..73	
Obrázek 29: Míra využití kapacity ve věznicích Pardubice a Kynšperk nad Ohří v letech 2012–2018	74

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Důležité roky českého vězeňství	28
Tabulka 2: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „zaměstnanost“	35
Tabulka 3: Počet vězňených osob a jejich meziroční přírůstek (úbytek) v letech 2012–2018	56
Tabulka 4: Produktivita práce z přidané hodnoty Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018	68
Tabulka 5: Produktivita kapitálu z přidané hodnoty Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018	68
Tabulka 6: Komparace věznice Pardubice a Kynšperk nad Ohří podle vězňů české národnosti a vězňů cizí národnosti v letech 2012–2018.....	75
Tabulka 7: Rizika, přínosy a komplikace související se zaměstnáváním vězňených osob	81

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

EU	Evropská unie
MF	Ministerstvo financí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
NPT	Nápravný pracovní tábor
NZ	Nápravná zařízení
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PČR	Policie České republiky
SARP	Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených
SIGMA	Podpora zlepšování správy a řízení

ÚVOD

„Ukažte mi vaše vězení a já vám řeknu, jaká je vaše společnost.“

Winston Churchill

Již ve středověku se začaly trestat špatné činy způsobené lidmi. Tehdy mezi nejčastější tresty patřil trest smrti, a to všemi možnými způsoby, např. stětím hlavy mečem, lámání kolene, upálení. Mezi lehčí tresty patřily ty, které měly člověka zneuctít, obvykle se jednalo o vystavení na pranýři. Za mírná provinění byli lidé zavíráni do šatlavy, měli vlastní oblečení, mohli se volně pohybovat po domě, jelikož se vězení obvykle nezamykalo. Vězení pro zločince bylo odděleno od lehkého vězení a jednalo se o nejhorší zločince, kteří byli zamčeni ve sklepě. Změny se začínaly objevovat až počátkem 18. století a jednalo se zejména o změně přístupu k odsouzenému. Vězeň by neměl být trestán pouze jako odplata, ale mělo by se jednat o převýchovu.

Na počátku 19. století, kdy vzniklo Československo, se začaly formovat úpravy vězeňství i na našem území. Byly zde zavedeny nové hygienické předpisy pro život ve věznicích. Vězeňstvím se naše území zabývá dodnes. Ačkoli bylo v průběhu let několikrát zneužito (např. při druhé světové válce), vždy se vrátilo ke svým tradicím.

Vězeňská služba ČR je bezpečnostní sbor České republiky, zabývající se zejména výkonem vazby, výkonem trestu odnětí svobody, ochranou pořádku. Vězeňská služba ČR spadá do resortu Ministerstva vnitra, které kontroluje a dohlíží na fungování organizace.

Cílem této diplomové práce je:

- zachytit vývoj sil a prostředků Vězeňské služby ČR a zhodnotit je s využitím modelu 3E, kdy zvláštní pozornost je věnována jedné z priorit Vězeňské služby ČR, tj. zaměstnávání vězněných osob;
- posoudit Vězeňskou službu ČR z hlediska přínosů a rizik zaměstnáváných vězněných osob.

V diplomové práci je použit experimentální model pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR. Byl zvolen experimentální model, zejména z toho důvodu, že žádný podobný model zabývající se hodnocením 3E u organizační složky státu působící v oblasti „bezpečnost“ není zpracován. Pro každé hledisko hodnocení jsou zde vybrány relevantní ukazatele, kdy každé E má jeden hlavní ukazatel, který je následně spjat s hypotézou. Vyhodnocení sil a prostředků probíhá za časové období 2012–2018 a hodnoty jsou brány ze

statistických ročenek Vězeňské služby ČR, z účetních výkazů Vězeňské služby ČR, resp. z jejích rozvah a výkazů zisku a ztrát.

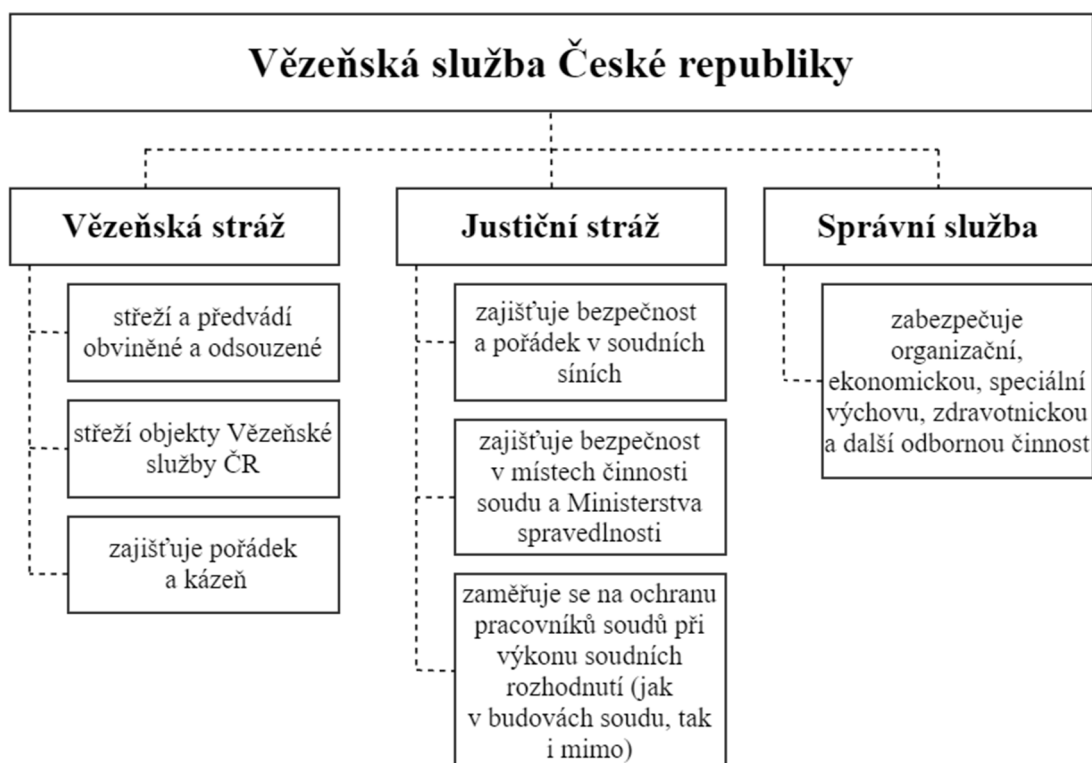
1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR

Ozbrojený bezpečnostní sbor plní zejména speciální a obecné úkoly bezpečnostního charakteru, které vyplývají z bezpečnostní politiky státu. Jedná se zejména o ochranu celospolečenských zájmů a hodnot, ochranu fyzických osob, jejich životů, zdraví, lidských hodnot a majetku, právnických osob a jejich majetku. Mezi ozbrojený bezpečnostní sbor patří Policie ČR (dále jen „PČR“), Celní správa ČR a Vězeňská služba ČR.

Podle Černíkové (2008, s. 71) je možné Vězeňskou službu ČR definovat takto: „*Vězeňská služba je rozpočtovou organizací podřízenou Ministerstvu spravedlnosti, plní ve stanoveném rozsahu úkoly státní správy vězeňství a zajišťuje výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody. Práci ve vězeňství je třeba považovat za druh státní služby a vězeňský personál za státní úředníky s velkým rozsahem sociální práce.*“

Podle § 1 odst. 1 zákona o Vězeňské a justiční strážní České republiky (ČR, 2001) „...*Vězeňská služba zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném tímto zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.*“ Vězeňskou službu řídí generální ředitel Vězeňské služby, toho jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.

Nadřízeným orgánem Vězeňské služby ČR je Ministerstvo spravedlnosti (ČR, 1969), které je ústředním orgánem státní správy pro soudy a státní zastupitelství a je současně. Ústředním orgánem státní správy pro vězeňství, je mu tedy také podřízena Vězeňská služba ČR. Ministerstvo spravedlnosti je také ústředním orgánem státní správy pro probaci a mediaci. A v neposlední řadě zastupuje Českou republiku při vyřizování stížností na porušení Úmluv o ochraně lidských práv a základních svobod a jejích Protokolů a Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a koordinuje provádění rozhodnutí příslušných mezinárodních orgánů. (Vězeňská služba ČR, 2019)

Obrázek 1: Vězeňská služba ČR

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Mezi úkoly vězeňské a justiční stráže ČR, podle § 2 zákona o Vězeňské službě, patří spravování a střežení vazební věznice a věznice, střežení, předvádění a eskortování osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Dále provádí výzkum v oboru penologie¹, vede evidenci osob ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody na území ČR a provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby apod. (ČR, 1992)

Hlavním smyslem existence Vězeňské služby ČR je především ochrana společnosti, a to jak uzavření pachatelů, tak jejich převýchova. Dále je zde řazeno vypracování koncepce zaměstnávání vězněných osob, prohlubování spolupráce s ostatními složkami resortu anebo udržování technického stavu budov v rámci rozpočtových prostředků. (Vězeňská služba ČR, 2019)

¹ Nauka o výkonu trestu a jeho účincích – *Pojem penologie*. Scs.abz.cz. [online]. [cit. 2019-11-26]. <https://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/penologie>

Organizačními jednotkami Vězeňské služby ČR je Generální ředitelství Vězeňské služby, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště, Akademie Vězeňské služby. (Vězeňská služba ČR, statistická ročenka 2018)

Generální ředitelství je odborným orgánem, zejména pro řízení, organizaci a kontrolu Vězeňské služby. Generální ředitelství se člení na odbory a samostatné úseky. Kdy odbory v rámci své působnosti řídí a kontrolují činnost odborných úseků. Kancelář generálního ředitele má postavení odboru generálního ředitelství. (Vězeňská služba ČR, statistická ročenka 2018). Organizační strukturu Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR je možné charakterizovat jako funkční, kdy jednotliví pracovníci jsou seskupováni do referátů, oddělení a odborů odpovídající jejich specializace. (Plaček, 2011) Organizační struktura Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR je uvedena v příloze A.

Vazební věznice zabezpečuje, aby vazba byla vykonána v souladu s právními předpisy (zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby). Tato zařízení zajišťují zejména plnění zákonem stanovený účel, kterým je zabránit ve vymezených případech obviněnému v předpokládaném maření trestního stíhání nebo případně v pokračování trestní činnosti. Výkon vazby je vykonáván jak v klasickém celovém, tak zmírněném režimu. Ve zmírněném režimu se osoby ve výkonu vazby mohou v daném čase pohybovat a stýkat s ostatními obviněnými, kteří jsou umístěni v tomto oddělení. Ředitel vazební věznice je zodpovědný za to, že obvinění budou podrobena pouze nezbytným omezením. Ve Vězeňské službě ČR je zřízeno deset vazebních věznic.

Podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody se věznice starají o to, aby trest odnětí svobody plnil svůj účel a byl vykonáván v souladu s právními předpisy (ČR, 1999). Od 1. října 2017 se věznice podle způsobu vnějšího střežení, zajištění bezpečnosti a režimu výkonu trestu, člení na věznici s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Ve Vězeňské službě ČR je zřízeno 25 věznic. Organizační struktura Vězeňské služby ČR je uvedena v příloze B.

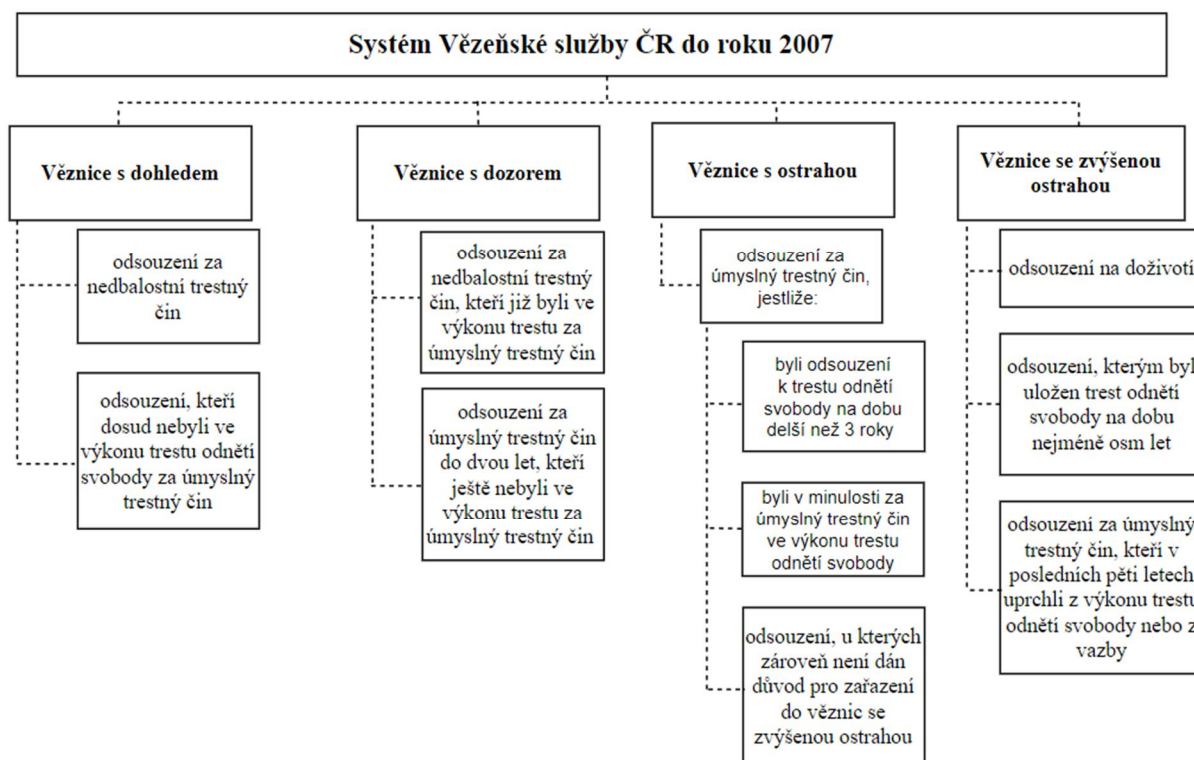
Pro posouzení výkonu trestu odnětí svobody s Českou republikou byla vybrána Slovenská republika. Kde právní úprava výkonu trestu odnětí svobody vychází z koncepce právního státu. Tato koncepce zdůrazňuje postavení člověka jako svobodného občana, který má občanská práva a svobody a ta jsou garantována Ústavou Slovenské republiky. Avšak k tomuto pojetí došlo až po roce 1989. Trest odnětí svobody ve Slovenské republice upraven zákonem č. 475/2005 Z. zákon o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Stejně jako v České republice, ani tento zákon není v právní úpravě konečný, lze říci, že mnoho dalších zákonů nebo vyhlášek upravuje otázky dané problematiky. (Fábry, 2012)

Ústavy pro výkon zabezpečovací detence se nacházejí ve Vazební věznici Brno a Věznici Opava. Podle §1 zákona o výkonu zabezpečovací detence je jejich úkolem zajišťování plnění právních předpisů tak, aby probíhalo výchovné a terapeutické působení na osoby ve výkonu zabezpečovací detence (chovance). Vykonává se v ústavech se zvláštní ostrahou a s léčebnými, vzdělávacími, rehabilitačními, psychologickými, pedagogickými a činnostními programy. (ČR, 2008)

Institut vzdělávání Vězeňské služby se sídlem ve Stráži pod Ralskem a se vzdělávacím střediskem v Kroměříži je rezortním vzdělávacím zařízením, které zajišťuje profesní přípravu příslušníků a občanských pracovníků Vězeňská služba ČR. (Černíková a kolektiv, 2008)

Vězeňská služba ČR velice úzce spolupracuje s PČR, a to podle Dohody o spolupráci a vzájemné pomoci. PČR vstupuje do spolupráce, pokud se jedná o pátrání po osobách, které uprchly z výkonu vazby a z výkonu trestu odnětí svobody. Pokud vznikla mimořádná událost ve věznicích, a Vězeňská služba ČR nemůže zajistit pořádek a bezpečnost vlastními prostředky. Také zajišťuje trasy na eskort Vězeňské služby v závažných případech, zajišťuje pořádek a bezpečnost justiční stráž Vězeňské služby ČR v místech určených. Dále také provádí praktický výcvik a zdokonalování odborné způsobilosti Vězeňské služby a výcvik služebních psů pro vyhledávání drog. (Melša, 2009)

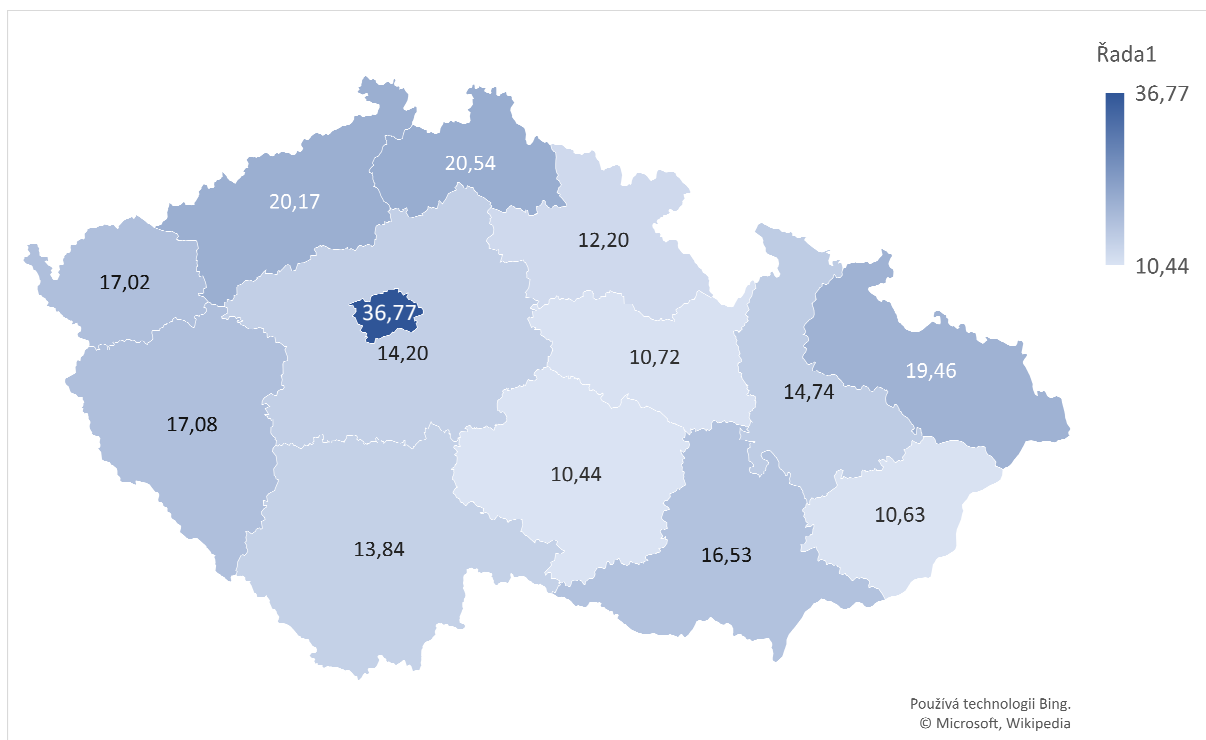
Obrázek 2: Systém Vězeňské služby ČR do 30. 9. 2017

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Do 30. 9. 2017 se věznice podle stupně ostrahy dělily na věznice s dohledem, dozorem ostrahou a se zvýšenou ostrahou. **Věznice s dohledem** se zabývala odsouzenými za nedbalostní trestný čin, odsouzenými, kteří dosud nebyli ve výkonu trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin. **Věznice s dozorem** se zabývaly odsouzenými za nedbalostní trestný čin, kteří již byli ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin a odsouzenými za úmyslný trestný čin do dvou let, kteří ještě nebyli ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin. **Věznice s ostrahou** se zabývala odsouzenými za úmyslný trestný čin, pokud byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na dobu delší než 3 roky nebo pokud již byli v minulosti za úmyslný trestný čin ve výkonu trestu odnětí svobody, a zároveň není dán důvod pro zařazení do věznic se zvýšenou ostrahou. Posledním typem byly věznice se **zvýšenou ostrahou**, které se zabývaly odsouzenými na doživotí, osobami, kterým byl uložen trest odnětí svobody na dobu nejméně osm let, nebo odsouzenými za úmyslný trestný čin, kteří v posledních pěti letech uprchli z výkonu trestu odnětí svobody nebo z vazby. (Vězeňská služba ČR, 2019)

Nové členění věznic je od 1. října 2017 rozděleno na nízký stupeň zabezpečení, střední stupeň zabezpečení a vysoký stupeň zabezpečení. **Nízký stupeň** zabezpečení je výsledkem souhrnného vyhodnocení vnějších a vnitřních rizik. Je stanoven odsouzenému za nedbalostní trestný čin k trestu odnětí svobody nepřevyšujícímu 3 roky, ale také odsouzenému za úmyslný trestný čin k trestu nepřevyšujícímu jeden rok, který dosud nebyl ve výkonu trestu, nejedná-li se o odsouzeného za trestný čin proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestný čin zahrnující nakládání s omamnými nebo psychotropními látkami, trestný čin spáchaný pod vlivem takové látky, kdy došlo nebo hrozilo, že by mohlo dojít k újmě na zdraví nebo životě člověka, nebo trestný čin, který zahrnoval násilí včetně pohrůžky násilí. **Střední stupeň** zabezpečení se stanoví odsouzenému za nedbalostní trestný čin k trestu odnětí svobody převyšujícímu tři roky, odsouzenému za úmyslný trestný čin k trestu nepřevyšujícímu tři roky, který je ve výkonu trestu nejvýše potřetí, nejedná-li se o odsouzeného za trestný čin proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestný čin zahrnující nakládání s omamnými nebo psychotropními látkami anebo trestný čin spáchaný pod vlivem takové látky, kdy došlo nebo hrozilo, že by mohlo dojít k újmě na zdraví anebo životě člověka. Nebo se jedná o trestný čin, který zahrnoval násilí včetně pohrůžky násilí. **Vysoký stupeň** zabezpečení se pak stanoví odsouzenému, u kterého nejsou splněny podmínky pro umístění do oddělení s nízkým nebo středním stupněm zabezpečení. (Vězeňská služba ČR, 2019)

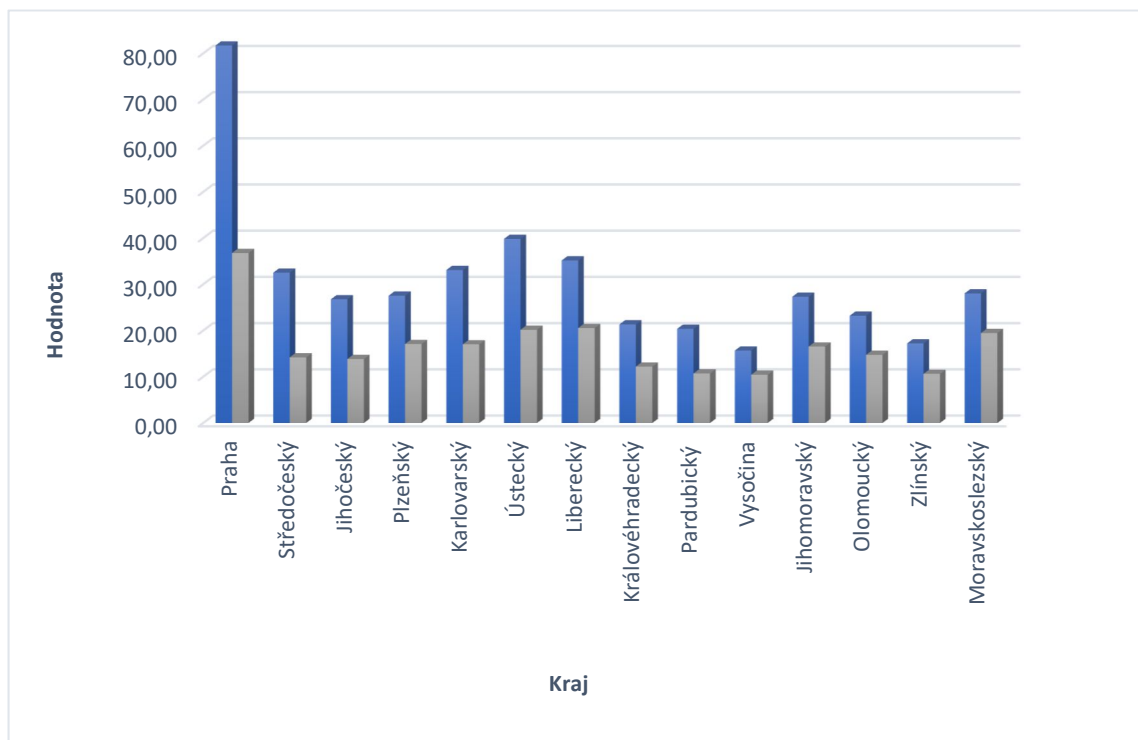
S vězeňstvím je úzce spjatá kriminalita. Kriminalita je možné nazývat jako souhrn spáchaných trestných činů (Vichlenda, Béreš, 2008). Lze tedy říci, že kriminalita je chápána jako protiprávní jednání, zahrnuje aspekty společenské i osobnostní. V České republice se kriminalita rozděluje na kriminalitu dospělých, kriminalitu mladistvých a dětskou kriminalitu. Kdy kriminalita dospělých je páchaní trestných činů anebo přestupků dospělými osobami (tj. osobami starší 18 let). Kriminalita mladistvých se týká věkové kategorie 15–18 let, tato věková kategorie je považována za kritickou. Nejčastějšími delikty jsou např. opilství, výtržnictví, prostituce, toxikomanie, vandalismus. Dětská kriminalita se týká věkové kategorie do 15 let. Jedná se o činy spáchané zejména spontánně. Tyto činy jsou obvykle spáchány proti majetku, s násilnými činy se tato kategorie setkává jen zřídka. (Adrian, 1997)

Obrázek 3: Počet registrovaných trestných činů v České republice za rok 2018 na 1000 obyvatel

Zdroj: zpracováno podle (Český statistický úřad, 2019)

Obrázek č. 3 zobrazuje počet registrovaných trestných činů podle jednotlivých krajů České republiky za rok 2018 přepočítaný na 1000 obyvatel. Na první pohled je patrné, že největší množství těchto trestných činů se odehrálo v hlavním městě Praze. Nejméně trestných činů se pak odehrálo v Pardubickém kraji, Vysočině a Zlínském kraji.

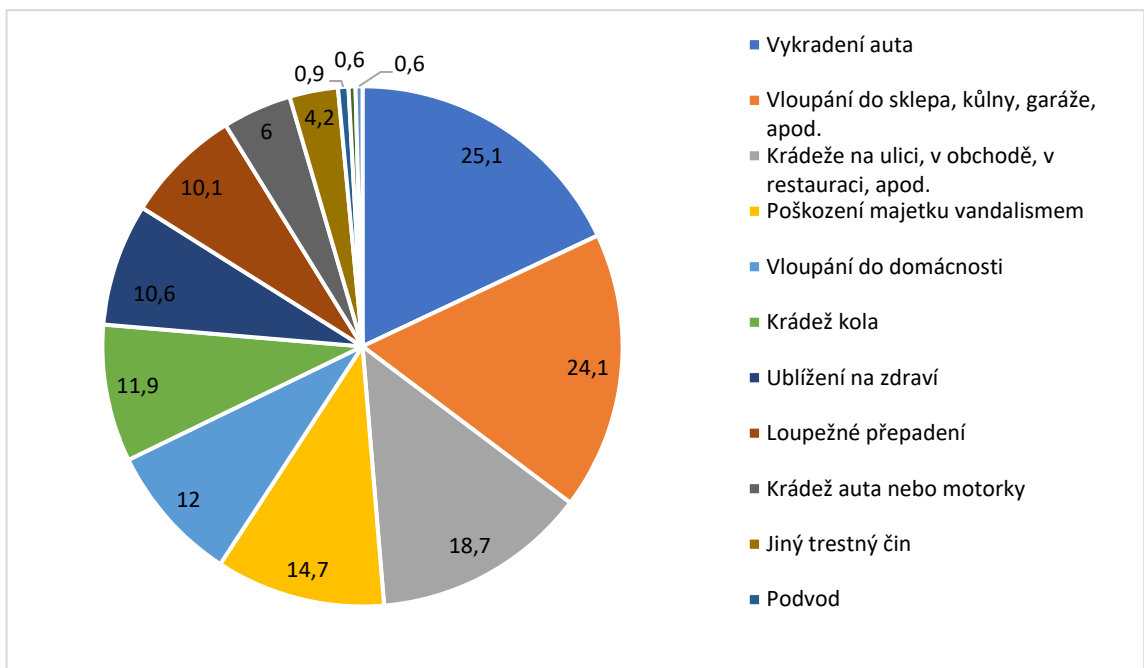

Obrázek 4: Kriminalita v České republice podle krajů za rok 2005 a 2018 na 1000 obyvatel

Zdroj: zpracováno dle (Český statistický úřad, 2019)

Obrázek č. 4 zobrazuje, jak se v České republice změnila kriminalita v průběhu třinácti let. Porovnává jednotlivé kraje České republiky za rok 2005 a 2018 přepočtených na 1000 obyvatel. Na první pohled je zřejmé, že v roce 2005 byla kriminalita výrazně vyšší, než v roce 2018. Kriminalita v průběhu třinácti let klesla ve všech krajích. Nejvyšší kriminalita v obou sledovaných letech byla v Praze, následoval kraj Ústecký a poté kraj Liberecký. Naopak nejmenší kriminalita byla na Vysočině a následně v Pardubickém kraji.

Knih Regionální kriminalita a její odraz v kvalitě života obyvatel se zabývá kriminálními skutky, se kterými se jeho respondenti jako oběti setkali. Při zpracování takovýchto informací je pracovat s alternativními zdroji informací o kriminalitě. (Holás, J. a kol., 2016). Nejčastěji uváděné kriminální skutky zobrazuje obrázek č. 5.

Obrázek 5: Nejčastěji uváděné kriminální skutky, se kterými se respondenti setkali

Zdroj: zpracováno podle (Holás, J. a kol., 2016)

1.1 Trest a jeho historie

S vězeňstvím úzce souvisí trest. Podle §13 odst. 1 trestního zákoníku lze trest definovat „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“ (ČR, 2009)

Trestný čin je lidská zkušenost, která vyvolává nejen představu zla, ale také porušování zákona. Pro někoho je trestný čin duchovní hříšnost (tj. porušování přirozeného práva, Deseti přikázání a dalších příkazů v Bibli, Talmundu a Koránu), jiní považují trestný čin za porušení obecně akceptovaného souboru pravidel, která jsou podporována mocí a autoritou státu. (Inciardi, 1994)

Každá lidská společnost si svým způsobem vytváří reagování na situace, ve kterých nejsou dodržovány anebo jsou porušovány základní normy a hodnoty. Je tomu tak i v případě pachatelů trestných činů. Ve způsobu, jakým společnost reaguje na trestné činy, zaujímá zvláštní místo systém sankcí, který je reprezentován trestním právem. Porušuje-li jedinec hodnoty, jako je zdraví spoluobčanů nebo pravidel v ekonomickém fungování, naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, kdy reakcí na tento čin je trest (jedná se o právní následek). (Černíková a kolektiv, 2008)

Náš trestní zákoník (ČR, 2009), který v ustanovení § 23 stanoví, že účelem trestu je hlavně:

- chránit společnost před pachateli trestných činů – trest je prostředkem sebeobrany, projevuje se zde ochranná funkce, která má zabraňovat pachatelům v páchání dalších činů,
- zabránit pachateli v dalším páchání trestné činnosti – přimět pachatele k respektování zákonů, pachateli je ztíženo či znemožněno páchat další trestné činy,
- vychovávat pachatele k tomu, aby vedl řádný život – mělo by dojít k odstranění subjektivních příčin spáchaných trestných činů tkvících v samotném pachateli, a zejména pak k jeho pozitivnímu rozvoji osobnosti,
- působit výchovně i na ostatní členy společnosti.

Mezi nejpřísnější tresty patří trest smrti. Ve středověku se tento trest uděloval běžně a různilo se jeho provedení. Zločinci byli např. čtvrceni, lámáni v kole, upalováni, za živa rozpáráni. Velké změny v zacházení s odsouzenými přineslo Osvícenství, a to zejména ve vyspělých evropských zemích. Mezi významný krok k odstranění trestu smrti bylo dílo italského filosofa a profesora práv na universitě v Miláně Caesara Beccarii². (Liška a kolektiv, 2000)

Jak na historickém území českého státu, tak i v jiných evropských zemích, patřil trest smrti k poměrně běžně používaným prostředkům trestního práva. Avšak ne vždy tu byl, na krátký moment ho zrušil Josef II. (1780–1790). Několik let po smrti Josefa II. byl dekretem z 2. ledna 1795 absolutní trest opět zaveden. Tento trest byl zachován přes všechny diskuze o této problematice v období prvního československého státu. Velice zajímavý názor na tuto problematiku měl první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Profesor Masaryk byl dlouholetým odpůrcem absolutního trestu, tento svůj názor dával vždy najevo při svých přednáškách. Ale vzhledem ke svým povinnostem hlavy státu byl pod tlakem veřejného mínění donucen podepsat několik rozsudků smrti. V době okupace velice proslula pankrácká věznice, kde se v tzv. sekýrárně³ popravovalo gilotinou. I podle nacistických funkcionářů, kteří o této

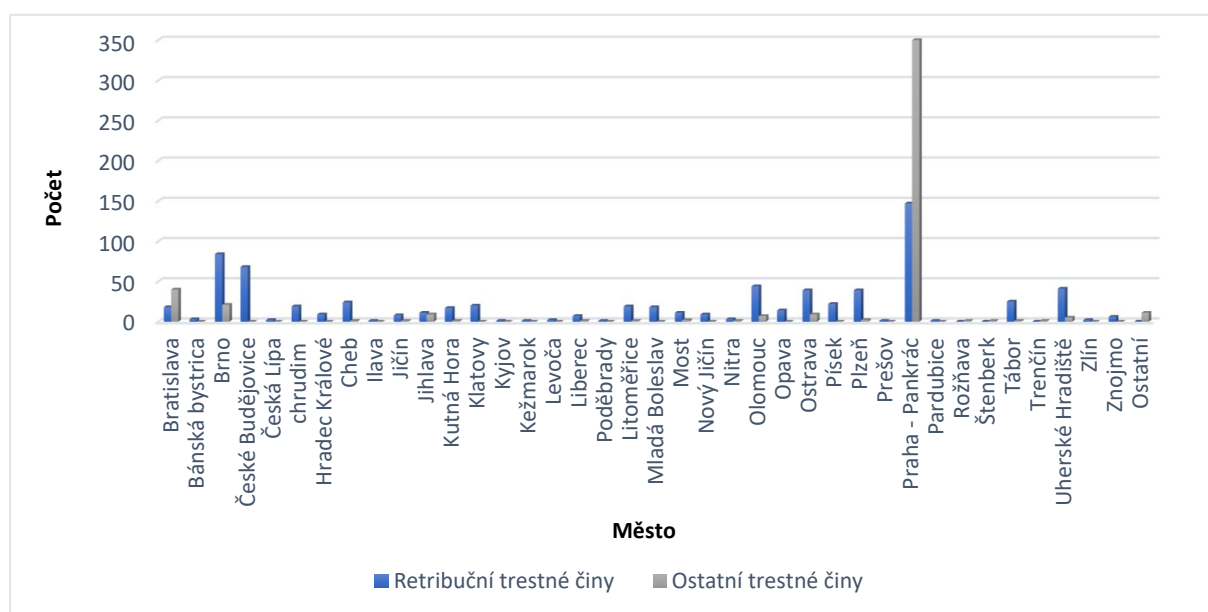
² Caesar Beccarii (1738–1794) byl italský aristokrat, filosof a ekonom, který se proslavil pojednáním „O zločinech a trestech“, v němž odmítl trest smrti a vytvořil moderní penologii. BIOGRAPHY.COM. *Cesare beccaria Biography*. A&E Television Networks, 2019. [online]. [cit. 2020-02-04]. <https://www.biography.com/scholar/cesare-beccaria>

³ Místo, kde byl přechodně vykonáván trest smrti stěm pod gilotinou. VACEK Eduard. *Historická penologie*. Kabinet dokumentace a historie VS ČR. [online]. [cit. 2020-01-03]. <http://institut.vscr.cz/kategorie/?k=Literatura&o=0&p=1>

záležitosti rozhodovali, byla poprava gilotinou levná, spolehlivá a díky hluku i odstrašující. V této sekýrárně bylo celkem popraveno 1079 osob. (Liška a kolektiv, 2000)

I tento trest byl v minulosti používán v naší společnosti. Významným milníkem pro naši historii, co se trestu smrti týče, byly procesy, které následovaly po komunistickém puči v únoru roku 1948. Tyto justiční vraždy na příkaz Moskvy jsou dalším varovným mementem před jakýmkoli druhem totality. Popravovány nebyly pouze osobnosti, které komunističtí vůdci pokládali za zjevné nepřátele (např. Milada Horáková anebo Heliodor Píka), ale i vysocí funkcionáři samostatné komunistické strany (Rudolf Slánský nebo Vladimír Clementis apod.).

Již na konci roku 1989 bylo jasné, že trest smrti bude v Československé republice zrušen. Toto zrušení prosazoval hlavně Václav Havel. (Skalický, 2019). Dne 1. července 1990 zrušila Česká a Slovenská federativní republika trest smrti a připojila se tak ke čtyřiceti dalším státům, které odstranily tento způsob trestu de facto i de iure.

Obrázek 6: Počet popravených osob podle místa popravy v Československé republice v letech 1918–1989

Zdroj: zpracováno podle (Liška a kolektiv, 2006)

Obrázku č. 6 je počet popravených osob podle místa popravy rozčleněných na retribuční trestné činy a ostatní trestné činy. Retribuční trestné činy si vysloužili ti, kteří se provinili proti národní cti. Retribučními trestnými činy se nezabývaly lidové soudy ale mimořádné lidové soudy, které zasedaly v několika městech napříč celou republikou. Kromě měst Pardubic,

Šternberku a Trenčína, kde byli lidé popraveni pouze za ostatní trestné činy, tak v ostatních městech na obrázku č. 6 byli lidé popraveni jak za retribuční trestné činy, tak za ostatní trestné činy. Na první pohled je zřejmé, že retribučních trestných činů bylo více než těch ostatních.

V současné době se trestem smrti zabývá Základní listina práv a svobod. V oddílu prvním článku sedmém se píše: „*Trest smrti se nepřipouští*“. (ČR, 1993)

1.2 Historie vězeňské služby

V roce 1850 na území Habsburské monarchie včetně Čech, Moravy a Slezska dochází k zestátnění soudnictví a vězeňství. Ve 2. polovině 19. století se rozvíjí zejména vzdělávání vězňů s ohledem na mladistvé a sociální pomoc při propuštění. Podle trestního zákona o zločinech, přečinech a přestupcích (říšský zákoník, 1852) byl členěn trest odnětí svobody na vězení, tuhé vězení, žalář a těžký žalář. Největší rozdíl byl zejména v poutání, odívání, stravování a zařazování trestanců do pracovní činnosti. K výkonu trestu byli trestanci nejdříve umístováni v samovazbě (samostatné cele) a poté po zbytek trestu ve vazbě společné. Dle stupně zločinnosti byli zločinci dále rozdělováni do tří disciplinárních tříd, kterým odpovídala různá míra přiznávaných zvýhodnění, jako byl nákup zboží, dopisování, návštěvy apod. Mezi nejpřísnější tresty se se řadil půst, tvrdé lože, samovazby nebo temnice. Všichni zločinci byli povinni vykonávat zadanou práci. Nedostatečně vzdělaní nebo negramotní do 35 let byli povinni se zúčastňovat školního vyučování. (Vězeňská služba ČR, 2019)

Po roce 1885 vznikl zákonodárný akt o zřizování donucovacích pracoven, jehož úkolem měl být pokus o vyřešení tehdejší agrární a průmyslové krize, která postihla celé Rakousko-Uhersko. Vysoká nezaměstnanost zde způsobovala růst počtu lidí bez práce. Někteří lidé se před bídou rozhodli žebrať, dopouštěli se drobných krádeží, podvodů a dalších skutků vyvolávající veřejné pohoršení. 1. listopadu 1891 přijala pardubická pracovna prvních dvacet káránců⁴. (Kaláb, Kalábová, 2005)

Když v roce 1918 vznikla Československá republika, byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Počátkem roku 1919 byla základní legislativní úprava, organizace a správa vězeňství postupně zdokonalována, byl prohlubován progresivní výkon trestu, založený na postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy

⁴ Káránci se říkalo osobám přikázaným do těchto ústavů. KALÁBOVÁ, K., KALÁB V. *Historie zemské donucovací pracovny a věznice pro ženy v Pardubicích*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2006. ISBN 80-239-7661-3.

trestanců. Návrh na podmíněné propuštění z výkonu trestu (uzákoněné již v roce 1919) byl předpokladem převedení do první třídy.

V roce 1928 v Československé republice existovalo již šest mužských trestnic k výkonu trestů od 1 roku až po doživotí; z toho dvě trestnice pro prvotrestance a polepšitelné recidivisty, ty se nacházely v Plzni a Leopoldově; a dvě trestnice pro nepolepšitelné trestance, které se nacházely v Kartouzech a Ilavě. V Mírově se pak nacházely trestnice pro choré a invalidní trestance a v Mikulově byl trestní ústav pro mladistvé do 20 let s trestem nad 6 měsíců. Mimo mužských trestnic existovala také samostatná ženská trestnice s oddělením pro mladistvé a ta se nacházela v Řepích u Prahy. Mužští trestanci s dlouhodobými tresty, kteří byli bez možnosti podmíněného propuštění, byli po dvou třetinách vykonaného trestu přemísťováni do tzv. přechodného ústavu v Leopoldově. Mladiství vykonávali trest v určených trestních ústavech anebo v polepšovnicích. Dohled nad výkonem trestu prováděli domácí komisaři, občanskí kontrolaři a od roku 1921 i úředníci ministerstva spravedlnosti, kteří tím byli oprávněni. (Vězeňská služba ČR, 2019)

V období 1939–1945, kdy se rozpadla Československá republika a vznikl tzv. Protektorát Čechy a Morava, zůstal tehdejší justiční a vězeňský systém ve své podstatě zachován, včetně základní legislativní úpravy, organizace a správy vězeňství. Každá norma, ať už se jednalo o vyhlášky, výnosy, oběžníky anebo pokyny, vydaná protektorátní vládou, byla schvalována říšským protektorem. Působil zde pověřenec Úřadu říšského protektora, jehož účelem bylo sledovat a zejména koordinovat činnost ministerstva spravedlnosti s německými úřady. Soudní věznice a trestnice byla využívána úplně anebo z velké části pro potřeby německé justice a tajné policie – gestapa. Tyto orgány měly výhradní pravomoc řešit tzv. trestné činy proti Velkoněmecké říši. V soudních věznicích a trestnicích existovalo jak protektorátní vedení, které bylo české, tak říšské vedení, které bylo německé. České protektorátní vedení zajišťovalo provozní činnost a německé říšské vedení zajišťovalo využívání pro vazební účely nacistických soudů a vyšetřovací účely gestapa. Každý, kdo chtěl pracovat v protektorátní správě ve vězeňství, byl nucen složit slib věrnosti vůdci Velkoněmecké říše Adolfu Hitlerovi a zkoušku z německého jazyka. V letech 1939–1942 bylo v souvislosti s protinacistickým odporem vyšetřováno celkem 72 zaměstnanců protektorátního vězení, nejčastěji se jednalo o dozorce. Působnost dozoru se v tomto období několikrát změnila. Konec druhé světové války znamenal pro naši zemi velké změny, zejména pak v politice, ekonomice a sociální sféře. (Vězeňská služba ČR, 2019) Zaměstnávání vězňů v době německé okupace se soustředilo především do

dílen uvnitř pracovny. V tomto období pracovali káranCI a vězni na zakázkách pro firmy Černík Pardubice, Freund a Pavlu, Doležal červený Kostelec apod. (Kaláb, Kalábová, 2005)

Jakmile došlo k osvobození od německé nacistické okupace, začaly revoluční národní výbory rozhodovat o umístování do vězeňských zařízení. Teprve na konci roku 1945 se řízení a správa soudních věznic a trestních ústavů vrátila do kompetence ministerstva spravedlnosti. Další vězeňská zařízení, jako byly internační, sběrné a pracovní tábory, které se soustředily na odsun německého obyvatelstva, byly v působnosti ministerstva vnitra a ministerstva národní obrany. Dekretem prezidenta republiky č. 126 ze dne 27. 10. 1945 byly zřízeny zvláštní nucené pracovní oddíly. Pomocí těchto oddílů se odstraňovaly válečné škody na komunikacích a veřejných budovách a obnově národního hospodářství. (Vězeňská služba ČR, 2019) Po roce 1948 vznikl v prostorách pardubické pracovny tábor nucené práce pro muže a ženy. Během roku 1951 byl tento tábor zrušen a byl zde nově zřízen Státní vězeňský ústav Pardubice. (Kaláb, Kalábová, 2005)

V období 1948–1952 byla prováděna operativní činnost, v podobě využívání tajných spolupracovníků (neboli agentů) Státní bezpečnosti, i ve vězeňských zařízeních Ministerstva spravedlnosti. (Tomek, 2000) V letech 1953–1955 se začaly uplatňovat nejtvrďší podmínky u politických vězňů, kteří v dané době byli nazýváni jako protistátní vězni. Dne 1. 1. 1953 bylo vězeňství jako určitý celek převedeno do působnosti ministerstva národní bezpečnosti, to však ke konci daného roku zaniklo, a tak plnění úkolů vězeňství bylo přenecháno ministerstvu vnitra. V roce 1953 byl také vydán Řád nápravných zařízení, který podle vzoru Sovětského svazu stanovil strukturu tzv. nápravných zařízení (dále jen „NZ“). NZ byla rozčleněna na šest typů podle stupně střežení. Do jednotlivých typů byli odsouzení zařazováni podle povahy trestného činu a závažnosti provinění. Při nástupu do výkonu trestu byli odsouzení zařazováni do první nebo druhé skupiny, kdy rozhodující byl třídní původ a povaha trestného činu. K další změně došlo v roce 1955, kdy byl vydán Řád pro nápravně pracovní tábory (dále jen „NPT“), který stanovil 4 typy táborů k využívání vězeňské práce. Uvnitř NPT byly jednotlivé kategorie odsouzených. (Vězeňská služba ČR, 2019)

V polovině 60. let se stal československý systém již politicky neudržitelným. K zásadní úpravě výkonu trestu odnětí svobody podle Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, doporučených OSN již v roce 1957, byl vydán zákon 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. S tímto zákonem zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do tří nápravně výchovných skupin (dále jen „NVS“). Prvotrestaní za trestné činy nejméně společensky nebezpečné byli zařazováni do I. NVS; do II. NVS prvotrestaní za závažnější

trestné činy a ti, kteří v posledních 10 letech spáchali úmyslný trestný čin. Pachatelé společensky nejzávažnějších trestných činů včetně tzv. trestných činů proti republice, jako byla vlastizrada, rozvracení republiky, teror, záškodnictví, sabotáž, vyzvědačství nebo trestný čin proti státu světové socialistické soustavy, a zvláště nebezpeční recidivisté, byli řazeni do III. NVS. V roce 1968 bylo vězeňství převedeno z působnosti ministerstva vnitra do kompetence národních ministerstev spravedlnosti (českého a slovenského). (Vězeňská služba ČR, 2019)

V období československého komunismu používala tajná policie (Státní bezpečnost, dále jen „StB“) nezvyklé techniky pro vyslýchání a následné zatýkání lidí. Slova „*jste zatčen*“ změnila život mnoha lidem v tehdejší Československé republice. (Bouška, Pinerová, 2009)

Pro představu, jak StB zacházela s lidmi, jsou v příloze C uvedeny výpovědi dvou žen, které byly Státní bezpečností zatčeny a vyslýchány. Jsou zde popisovány metody, které byly StB používány.

Demokratické proměny v naší společnosti po roce 1989 výrazně zasáhly i vězeňství. Avšak některé prvky bývalého vězeňství přetrvávaly i po roce 1989. (Černíková a kolektiv, 2008)

- přetrvávání silně represivních prvků trestní politiky a vězeňství,
- vězeňské zařízení velkých kapacit, kde vládlo přísné direktivní řízení,
- nevyhovující, nedostatečné a unifikované vybavení prostor a cel, zejména pro volnočasové aktivity,
- nevhodné prostory pro pracovní činnosti odsouzených,
- minimální vybavení všech složek vězeňského systému moderní technikou,
- nedostatečně kvalifikovaný personál a velký nedostatek specialistu (lékařů, psychologů, vychovatelů apod.),
- hromadné ubytování osob – dle sovětského modelu.

Všechny tyto i ostatní nedostatky charakterizovaly vězeňství před listopadem 1989. Také velice přispěly pro formování nového vězeňství, formovaly se zejména úkoly a etapy rozvoje vězeňství v České republice. Tabulka 1 poukazuje na důležitá období našeho vězeňství po roce 1989.

Tabulka 1: Důležité roky českého vězeňství

Rok	Popis
1990	zmapování reálného stavu vězeňství
1991	formulace cílů reformy a postupy; tvorba moderního vězeňského systému; funkce trestu je kladeno na regulativní funkci; vznikla Koncepce rozvoje vězeňství
1992	probíhaly systémové změny, včetně změn obsahu struktury systému; došlo k humanizaci vězeňství; vstupuje v platnost zákon ČNR č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní ČR ; dále byla vydána vyhláška č. 247/1992 Sb.
1993	novelizován zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, a to zákonem č. 294/1993 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody ; dále byl vytvořen nový zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Zdroj: zpracováno podle (Černíková a kolektiv, 2008)

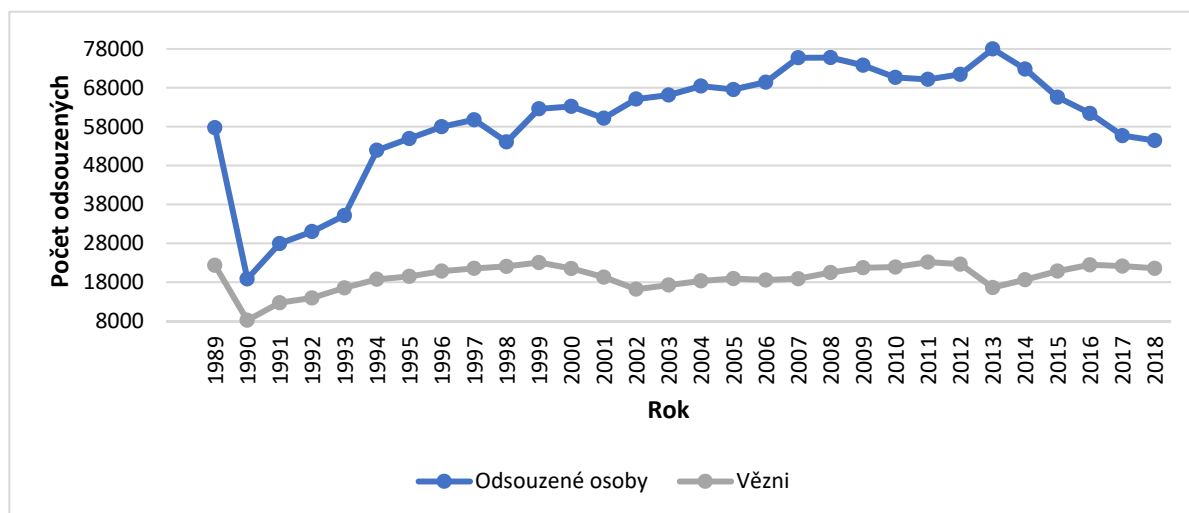
Dalším důležitým milníkem v československém vězeňství bylo období v letech 1990–1992. Mezi první kroky po sametové revoluci, patřila tzv. normalizace ze 70. a 80. let, byla udělena amnestie za tzv. trestné činy proti republice a některé další trestné činy, při kterých bylo dne 8. 12. 1989 propuštěno 52 vězňů. K řešení nepokojů byly vytvořeny komise České národní rady (dále jen „ČNR“), které spolu se zástupci Občanského fóra, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a odborníků navštěvovaly jednotlivé nápravně výchovné ústavy a prošetřovali stížnosti vězňů, které souvisely s ústavním výchovným režimem.

1.1.1990 vyhlásil prezident Václav Havel širokou amnestii, kdy se stav osob ve věznicích snížil z 22 000 vězněných osob na 6 000 vězněných osob (viz obrázek č. 7). Následovalo zrušení trestu smrti a zároveň byl zaveden doživotní trest. V roce 1992 byla zpracována nová koncepce českého vězeňství v duchu Evropských vězeňských pravidel (Výbor ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům, 2006), ale i vlastních humanistických tradic. Vznikly nově tři skupiny zaměstnanců (viz obrázek č. 1), a to vězeňská stráž a justiční stráž (ta slouží k ochraně výkonu justice), jejichž služební poměr se řídil zákonem č. 186/1992 Sb., o služebním poměru Policie České republiky (ČR, 1992). Další a poslední skupinou zaměstnanců je správní služba s civilními zaměstnanci v pracovním poměru podle zákoníku práce. (Vězeňská služba ČR, 2019)

Dne 1. 1. 1993 zanikl Sbor nápravné výchovy a k plnění úkolů státní správy ve vězeňství byla zřízena Vězeňská služba České republiky. Tato služba byla nově zbavená přímého vlivu politických stran, neúměrné centralizace a byrokracie. Odpovědnost za vedení Vězeňské služby České republiky byla přiřazena generálnímu řediteli, který je jmenován ministrem

spravedlnosti. Dále byly posíleny pravomoci ředitelů vazebních věznic a věznic, (viz obrázek č. 2). (Vězeňská služba ČR, 2019) V souladu s požadavky na dodržování základních lidských práv a občanských svobod byl vydán zákon o výkonu vazby (ČR, 1993) Mezi další nově vydané zákony patří i zákon č. 294/1994 Sb., (ČR, 1994) který pozměnil a výrazně doplnil zákon o výkonu trestu odnětí svobody. (ČR, 1956)

Následující obrázek č. 7 poukazuje na vývoj počtu odsouzených osob a vězňů v letech 1989–2018.

Obrázek 7: Vývoj počtu odsouzených osob a vězňů v letech 1989–2018

Zdroj: zpracováno podle (Český statistický úřad, 2019)

Na obrázku č. 7 je možné vidět vývoj počtu odsouzených osob a počtu vězňů od roku 1989 do roku 2018. V roce 1990 byla udělena prezidentem Václavem Havlem amnestie, což je vidět na obrázku č. 7. Před amnestií bylo na našem území okolo 60 tis. odsouzených osob a okolo 20 tis. vězněných osob, zatímco v roce 1990 po amnestii bylo zhruba 18 tis. odsouzených osob a 8 tis. vězňů. Od roku 1990 však roste počet odsouzených osob a vězňů. Zatímco počet vězňů tolik nekolísá a drží se okolo 20 tis., tak počet odsouzených výrazně roste a svého nejvyššího vrcholu dosáhl v roce 2013 (v tento rok byla Václavem Klausem vyhlášena amnestie), kdy zde bylo zhruba 78 tis. odsouzených osob. Od té doby tento počet klesl a v roce 2018 byl okolo 50 tis. odsouzených osob.

2 Dokumenty ovlivňující české vězeňství

Tato kapitola pojednává o některých dokumentech, kterými se řídí Vězeňská služba ČR. Konkrétně se jedná o Evropská vězeňská pravidla (Rada Evropy 2006) a o koncepci českého vězeňství.

2.1 Evropská vězeňská pravidla

Evropská vězeňská pravidla byla schválena 11. ledna 2005 Výborem ministrů na 952. zasedání náměstků ministrů. Všem členským státům Evropské unie se doporučuje, aby se těmito pravidly řídili a zabezpečili co nejširší distribuci tohoto dokumentu. Dokument je tvořen třemi kapitolami. První kapitola se zabývá doporučením Výboru ministrů členských států o evropských vězeňských pravidlech. Druhá kapitola se zabývá komentáři k těmto doporučením a třetí obsahuje revizi evropských vězeňských pravidel podle Andrewa Coyla (vědecký expert). V této práci je dále podrobně popsána první kapitola a vychází přímo z dokumentu European Prison Rules. (EU, 2006)

První část obsahuje základní pravidla, kterými se musí všichni bezprostředně řídit. Je zde kladen důraz na **respektování lidských práv, ponechání veškerých práv, která vězněným osobám nebyla zákonně odňata, podporu spolupráce s externími sociálními službami** apod. Dále je v první části popsán rozsah a působnost, který popisuje, na jaké osoby se Evropská vězeňská pravidla vztahují a jak by mělo být zacházeno se zvláštními skupinami vězněných osob (tj. osoby mladší 18 let, osoby trpící duševní chorobou).

Druhá část se zabývá podmínkami pro výkon trestu. V druhé části vězeňských pravidel jsou popisovány podmínky pro příjem vězňů, kdy **nikdo nesmí být přijat nebo držen ve věznici bez předchozího platného nařízení** o výkonu vazby nebo trestu. Při příjmu vězňů se zaznamenávají povinné údaje o každém vězni (např. totožnost, den a hodina přijetí, veškerá viditelná zranění). Dále je zde řešeno **umístění a ubytování vězňů**, kdy je třeba dbát na to, aby vězni byli umístěni v té věznici, která je nejbližší jejich domovu. Ubytování vězňů musí být v souladu s lidskou důstojností a jejich soukromím, musí odpovídat hygienickým požadavkům s ohledem na klimatické podmínky (osvětlení, vytápění, větrání apod.). Dále druhá část řeší **osobní hygienu**, kde každý vězeň musí dostat čistou celou, která je udržována v dobrém technickém stavu a čistotě. Tuto čistotu musí vězni dodržovat a musí také dodržovat svoji osobní všeobecnou hygienu. Dále je zde popsán **vhodný oděv a lůžkoviny, stravování, právní poradenství, styk s vnějším světem, vězeňský režim, cvičení a rekreační činnost**,

vzdělávání, svoboda myšlení, svědomí a víry, informovanost, majetek vězňů, přemístování vězňů, propouštění vězňů. Tato část se také zabývá speciálním druhem vězňů, jako jsou ženy, děti, cizí státní příslušníci a lidé etnické nebo jazykové menšiny.

Avšak druhá část Evropských vězeňských pravidel se také zabývá **zaměstnáváním vězňů**. Práce vězňů musí být považována za pozitivní prvek každého režimu a nesmí být zneužívána jako trest. Každá práce by měla mít takovou povahu, aby udržovala anebo zvyšovala schopnosti a znalosti vězňů, které by následně mohli využít v osobním životě. Ačkoli je zde snaha o finanční zisk, nesmí tomu být podřízeny zájmy vězňů. Práci pro vězně zajišťuje vězeňská správa, a to jak ve svých prostorách, tak ve spolupráci se soukromými podnikateli (ať už uvnitř vězeňského ústavu nebo vně). Každý vězeň musí za svou práci dostat odpovídající mzdu. Alespoň část mzdy musí mít vězni možnost využít na povolené předměty anebo část tohoto výdělku poslat své rodině. Důležitým úkolem zaměstnávání vězňů je motivovat je, aby si část svého výdělku ukládali jako úspory, které by následně mohli využít při propuštění na svobodu. Maximální počet denních a týdenních odpracovaných hodin stanovují místní předpisy anebo zvyklosti při zaměstnávání pracovníků na svobodě. Každý zaměstnaný vězeň musí mít minimálně jeden den v týdnu pracovního klidu a dostatečný čas pro své osobní činnosti a vzdělávání. Pokud je to možné, zaměstnaní vězni jsou pojištěni v rámci státního systému sociálního zabezpečení.

Třetí část obsahuje vše, co se týká **zdraví vězněných osob**. Vězeňská správa je povinna zajistit ochranu zdraví všech svých vězňů. Zabývá se organizací zdravotní péče ve vězení, kdy vězni musí mít přístup ke zdravotnickým službám, které jsou dostupné v zemi bez diskriminace. Dále se zabývá lékařským a zdravotnickým personálem, kde se píše, že každý vězeň musí mít k dispozici alespoň jednoho kvalifikovaného odborného lékaře. Mezi další bloky třetí části patří povinnosti lékařského personálu, poskytování zdravotní péče, psychické zdraví a jiné záležitosti.

Čtvrtá část se zabývá **pořádkem**. Obsahuje **obecný přístup k udržování pořádku, bezpečnost, osobní bezpečnost, zvláštní opatření pro maximální bezpečnost**, která říká, že maximální bezpečnost bude uplatňována vězňům pouze za výjimečných okolností. Dále jsou zde obsaženy **osobní prohlídky a kontroly**, kdy každá věznice musí mít zavedeny podrobné postupy, kterými se budou pracovníci řídit. Mezi tyto postupy patří např. provádění prohlídek veškerých míst, kde jsou vězni ubytovávaní, shromažďování a kde pracují, dále se jedná o provádění prohlídek vězňů, návštěvníků a pracovníků věznice. Další části, kterými se čtvrtá

část zabývá jsou **disciplína a trest, trestné činy, dvojí potrestání, použití síly, omezovací prostředky, zbraně, žádosti a stížnosti.**

Pátá část je zaměřena na **vedení věznice a personál.** Zabývá se prací ve vězení jako veřejná služba, kdy věznice musí být řízeny orgány státní správy, které nejsou závislé na vojenských a policejních orgánech a orgánech činných v trestním řízení. Dále je zde výběr vězeňského personálu. Vězeňský personál musí být pečlivě vybírán a řádně zaškolen, při výběru se musí klást důraz na bezúhonnost, lidskost, profesionální způsobilost a vhodnost jejich osobnosti. Dále je zde výcvik vězeňských pracovníků, řízení věznice, odborný personál, informovanost veřejnosti, výzkum a hodnocení.

Sedmá část se zabývá **neodsouzením vězňů** a obsahuje postavení neodsouzených vězňů⁵. Dále je zde popsán přístup k neodsouzeným vězňům, jejich ubytování, oděv, právní poradenství, styk s vnějším světem, kdy neodsouzení vězni musí mít možnost přijímat návštěvy a komunikovat s rodinnými příslušníky, mohou přijímat návštěvy a mít další přístup k jiným formám komunikace a musí mít přístup ke knihám, novinám a jiným médiím. Dále je zde popsán přístup k režimu pro odsouzené vězně a jejich práce. Neodsouzeným vězňům musí být nabídnuta práce, ale práce se od nich nesmí vyžadovat. Pokud se neodsouzený vězeň rozhodne pracovat, platí pro něj stejná pravidla jako pro odsouzené vězně, včetně nároku na odměny.

Osmá část obsahuje **cíle režimu pro odsouzené vězně, realizace režimu pro odsouzené vězně**, kdy tento režim pro odsouzené se musí zahájit co nejdříve po přijetí osoby do věznice, odsouzení vězni se musí také podílet na vytvoření jejich režimu pro výkon trestu, pokud je to možné, měly by jejich plány obsahovat práci, vzdělávání, další činnosti a přípravu na propuštění. Dále jsou v osmé části zahrnuty **organizační aspekty umístování odsouzených vězňů, vzdělávání odsouzených vězňů a propuštění vězňů.** V osmé části je však také zahrnuta **práce odsouzených vězňů**, kdy jejich systematická práce musí přispívat k plnění cílů režimů pro odsouzené vězně. Pokud se od odsouzených požaduje práce, musí odpovídat normám i kontrolním mechanismům, které se uplatňují i na svobodě. Část jejich výdělků nebo úspor mohou být použity pro účely odškodnění, avšak pokud s tím souhlasí soud a daný vězeň.

Devátá část obsahuje **aktualizaci pravidel.** Říká, že Evropská pravidla musí být pravidelně aktualizována.

⁵ Neodsouzený vězeň je vězeň, jehož výkon vazby byl nařízen soudním orgánem před soudním procesem, usvědčením nebo uložením trestu. EÚ. *European prison rules.* Council of Europe Publishing, 2006. ISBN 978-92-871-5981-6.

2.2 Koncepce českého vězeňství

Koncepce vězeňství byla poprvé vypracována v roce 1991. Další koncepce byla Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 a vycházela z předchozí koncepce. Teoretickým základem českého vězeňství byla Koncepce českého vězeňství přijatá v roce 1991. Tato koncepce byla naplněna z hlediska obsahu zacházení s vězni, ale nedošlo zde k úplnému naplnění v souvislosti se záměry decentralizace řízení a vytvoření vhodných podmínek pro řádnou správu vězeňství. Od roku 1991 se politická a sociální situace v České republice čím dál více usazovala a v roce 2004 vstoupila do Evropské unie. To jsou hlavní důvody, proč bylo rozhodnuto o vypracování nové koncepce, která měla za úkol zajistit další kontinuální rozvoj českého vězeňství. (Vězeňská služba ČR, 2005)

Základním cílem Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 bylo reagovat na nové podmínky a nové souvislosti, v nichž se vězeňství nacházelo. Pro pochopení a predikci dalšího vývoje vězeňství byla použita studia zahraničních zkušeností, zejména těch evropských. Předpokládaly se následující trendy: zvyšování akcentu na bezpečnost pro všechny (pro společnost, personál, vězně), prohlubování liberalizace trestu s cílem, eliminovat negativní zacházení s vězni apod. (Vězeňská služba ČR, 2005)

Jelikož však nebyly splněny vytyčené cíle, vypracovala se nová koncepce, a to Koncepce vězeňství do roku 2025. Jedná se o historicky první systémovou aktivitu, která pohlíží na vězeňství v širším pojetí, které není omezené pouze na Vězeňskou službu ČR.

Hlavní disciplínou Koncepce vězeňství do roku 2025 je samotný výkon trestu odnětí svobody ve vězeňském zařízení. Tato disciplína se zabývá napravení pachatele trestného činu a jeho následné integrace do společnosti. Napravení pachatele však nelze vnímat izolovaně, měl by zde být důraz také na postpenitenciární péči, vliv prevence kriminality, a hlavně fungování sociálního systému. (MS ČR, 2015)

Podle Koncepce vězeňství do roku 2025 (MS ČR, 2015) je její globální cíl: *„Vytvořit dobře fungující, efektivní, mezinárodní standardy dodržující vězeňství propojené s prevencí kriminality, postpenitenciární péčí, sociální sférou a vzdělávacím systémem a směřující k reintegraci pachatelů trestné činnosti do společnosti. Plnit úkol nápravy odsouzených osob na základě individuálních postupů za účelem předcházení recidivě kriminálního chování a izolace opakovaně recidivujících pachatelů nejzávažnější násilné trestné činnosti od společnosti s cílem zajistit bezpečí občanů. Pomocí širokého komplexu opatření docílit*

existence moderního systému vězeňství, odpovídajícího 21. století a srovnatelného s dalšími vyspělými demokratickými státy.“

Koncepci vězeňství do roku 2025 vypracovávalo 50 odborníků, kteří byli rozděleni do devíti podskupin. Tito odborníci byli z oblastí: Vězeňská služba ČR, Probační a mediační služba ČR, ministerstva a další instituce, včetně akademických a nestátních. Z jejich návrhů a jednání se stala koncepce obsahující cíle a nástroje k dosažení vytyčených cílů. Jedná se o:

- zaměstnávání vězňů,
- zdravotnictví ve věznicích,
- vzdělávání vězněných osob,
- programy zacházení a Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených (dále jen „SARPO“),
- legislativní změny v oblasti vězeňství,
- řešení problematiky drog a ostatních návykových látek vězněných osob,
- financování vězeňství,
- resocializace propuštěných vězňů, návaznost na prevenci a postpěči,
- bezpečnost ve věznicích.

Mezi prioritní cíle patří hlavně zvýšení zaměstnanosti vězňů, dále vyřešení otázky zdravotnictví ve vězení, úsilí o zlepšení chování vězňů (zejména drogová problematika, využití nástrojů boje proti recidivitě apod.).

2.2.1 Přehled strategických cílů Koncepce vězeňství do roku 2025

Mezi oblastí, kterými se strategické cíle této koncepce zabývají, jsou uvedeny výše. Všechny zmíněné strategické cíle jsou zde popsány a každému strategickému cíli jsou přiřazeny jejich specifické cíle a nástroje k dosažení těchto specifických cílů. Vzhledem k tomu, že je tato práce zaměřená zejména na zaměstnávání vězněných osob, bude v kapitole 2.2 popsán cíl zaměstnanost vězněných osob. Zbylé cíle obsažené v koncepci vězeňství do roku 2025 jsou popsány v příloze **D**.

- **Zaměstnanost vězňů**

Jedná se o jeden z hlavních faktorů, napomáhající resocializaci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Nepřispívá pouze k optimalizaci průběhu výkonu trestu odnětí svobody, ale také napomáhá odsouzenému udržet anebo získat pracovní návyky. Dále také pomáhá plnit např. vyživovací povinnosti vůči rodině, náklady trestního řízení. Mezi strategické cíle této oblasti patří

- zvýšení skutečné zaměstnanosti osob ve výkonu trestu odnětí svobody
- podpora zaměstnávání osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

Dalším problémem v oblasti zaměstnanosti je nedostatek personálu k zajištění dohledu nad pracovní činnostmi odsouzených a zejména k zajištění dopravy odsouzených do zaměstnání.

Se zaměstnáváním osob úzce souvisí i zaměstnávání těchto osob po jejich propuštění z výkonu trestu, neboť toto zaměstnání představuje velice důležitý faktor vedoucí k úspěšné resocializaci. Tomu musí předcházet dostatečná připravenost osoby pro vstup na trh práce. Většina těchto osob totiž nemá dostatečnou kvalifikaci, pracovní zkušenosti anebo pracovní návyky. V oblasti, týkající se zaměstnanosti vězňů, figuruje sedm specifických cílů, které spolu s nástroji k jejich dosažení popisuje tabulka 2.

Tabulka 2: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „zaměstnanost“

	Specifické cíle	Nástroje k dosažení specifických cílů
1.	zajištění dostatečné kapacity věznic pro zaměstnávání vězňů	výstavba nových výrobních hal v areálech věznic nebo v bezprostřední blízkosti; úzká spolupráce Ministerstva spravedlnosti ČR a Vězeňské služby ČR; provádění aktivit k posílení spolupráce se zaměstnavateli; řešit otázku navyšování pracovních odměn odsouzených
2.	provázání vzdělání a zaměstnanosti	rozvíjet současné a podpořit nové aktivity pomocí rekvalifikačních kurzů tak, aby reagovaly na situaci na pracovním trhu
3.	podpora vlastní činnosti věznic v rámci provozu Střediska hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR	rozšiřování vlastní výroby věznic prostřednictvím hledání mezer na trhu; intenzivní úsilí o znovuzavedení zemědělské činnosti a chovu hospodářských zvířat
4.	navýšení personálu potřebného k zajištění dohledu nad pracovní činnostmi odsouzených a k jejich přepravě do zaměstnání	zohlednit potřebu tabulek na činnosti spojené se zaměstnáváním vězňů; využít elektronického monitoringu při cestách do a ze zaměstnání

5.	zvýšení možností zaměstnávání osob, propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody	podpořit posílení kapacity specializovaných pracovníků krajských úřadů práce, kteří se zabývají osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody; vytvořit systém ekonomických pobídek subjektům
6.	změna výkaznictví zaměstnanosti osob ve výkonu trestu	vytvořit metodiku výpočtu skutečné zaměstnanosti v rámci věznic; vytvořenou metodiku použít jako zpětnou vazbu v rámci úsilí o navyšování zaměstnanosti odsouzených
7.	zvýšení možnosti zaměstnávání osob, propouštěných z výkonu trestu odnětí svobody	podpořit posílení kapacity specializovaných pracovníků krajských úřadů práce, kteří se zabývají osobami propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody; vytvořit systém ekonomických pobídek subjektům, které zaměstnávají osoby po výkonu trestu odnětí svobody

Zdroj: zpracováno podle (MS ČR, 2015)

Aktuální údaje o zaměstnanosti odsouzených osob, které poskytuje Vězeňská služba ČR, jsou zpětně vypočítány podle nové metodiky hodnocení zaměstnanosti odsouzených. Tato metodika nyní započítává pouze odsouzené zaměstnané za finanční odměnu a nezahrnuje odsouzené pracující v režii věznice či účastníci se vzdělávacích a školicích programů, brigád apod.

V roce 2020 byl zaznamenán rekordní počet práce schopných vězňů, nikdy v minulosti jich nepracovalo více. Ačkoli kapacita věznic je naplněna na 103–104 %, věznice zaznamenala meziroční úbytek vězňů. V roce 2019 vznikla nová dohoda spolupráce Vězeňské služby ČR a České pošty, kdy na dvou pracovištích pracuje 61 vězňů. Největší věznice v ČR je věznice v Plzni, kdy bylo v prvním čtvrtletí roku 2020 celkem 1273 vězňů, z toho lze zaměstnat 950 vězňů a pracuje jich okolo 530 (tj. 55 %). (Justice, 2020)

3 Experimentální model pro vyhodnocení sil a prostředků

Tato kapitola se zabývá vytvořením experimentálního⁶ modelu pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR. Pomocí experimentálního modelu lze následně usoudit, zda by bylo možné ho použít v praxi pro vyhodnocení celé Vězeňské služby ČR. Podle §1 odst. 3 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a Justiční strážci ČR je Vězeňská služba ČR správním úřadem a účetní jednotkou. (ČR, 1992) Podle zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech organizační složka hospodaří s majetkem státu a ten využívá k plnění svých funkcí. Majetek státu využívá účelně, hospodárně a dbá na to, aby nebyla snižována hodnota tohoto majetku. S majetkem je povinna hospodařit řádně, ochraňovat ho, střežit před poškozením, ztrátou, zničením či zneužitím. Organizační složky státu financují své činnosti ze státního rozpočtu v rámci závazných ukazatelů, které jsou stanoveny přímo tímto zákonem. Dále jsou financovány ze státního rozpočtu. (ČR, 2000)

Z hlediska principu financování lze podle Rektořika (2007) rozčlenit hospodářství na ziskový sektor a neziskový sektor, kdy neziskový sektor se následně člení na veřejný sektor, soukromý sektor a domácnosti. Vězeňská služba patří do sektoru veřejného.

Základními otázkami, kterými se veřejná ekonomie zabývá, je, jak získat peníze, kde je použít, jaký mechanismus použít pro rozhodování o přerozdělování těchto peněz. Například vládní příjmy a výdaje mají mnoho komponentů. Mezi příjmy patří daně, poplatky, schválený prodej majetku, půjčky. Mezi vládní výdaje lze zařadit transfery, vládní spotřebu, dotace apod. (Connolly, Munro, 1999)

Vláda má v případě ekonomiky veřejného sektoru čtyři hlavní role. Jedná se o alokační roli (snaha o rozložení zdrojů maximalizující ekonomický blahobyt), distribuční roli (vyrovnává efektivnost se spravedlností použitím zdanění), regulační roli (navrhuje a uplatňuje obchodní zákony o kontraktech, ochraně spotřebiteli apod.), stabilizační roli (využívá fiskálních, měnových a jiných ekonomických nástrojů za účelem řízení inflace a nezaměstnanosti). (Bailey, Matějková, 2004)

S tímto tématem úzce souvisí platforma Podpora zlepšování správy a řízení (Support for Improvement in Governance and Management; dále jen „SIGMA“). SIGMA je společná

⁶ Model je označován jako experimentální zejména z toho důvodu, že v žádné dostupné literatuře podobný model, který by se zabýval hodnocením 3E u organizační složky státu působící v oblasti zajišťování veřejného produktu „bezpečnost“ není zpracován. V navrženém modelu jsou sledovány vzájemné vlivy mezi ukazateli, a to při zohledňování specifík hodnoceného ekonomického subjektu.

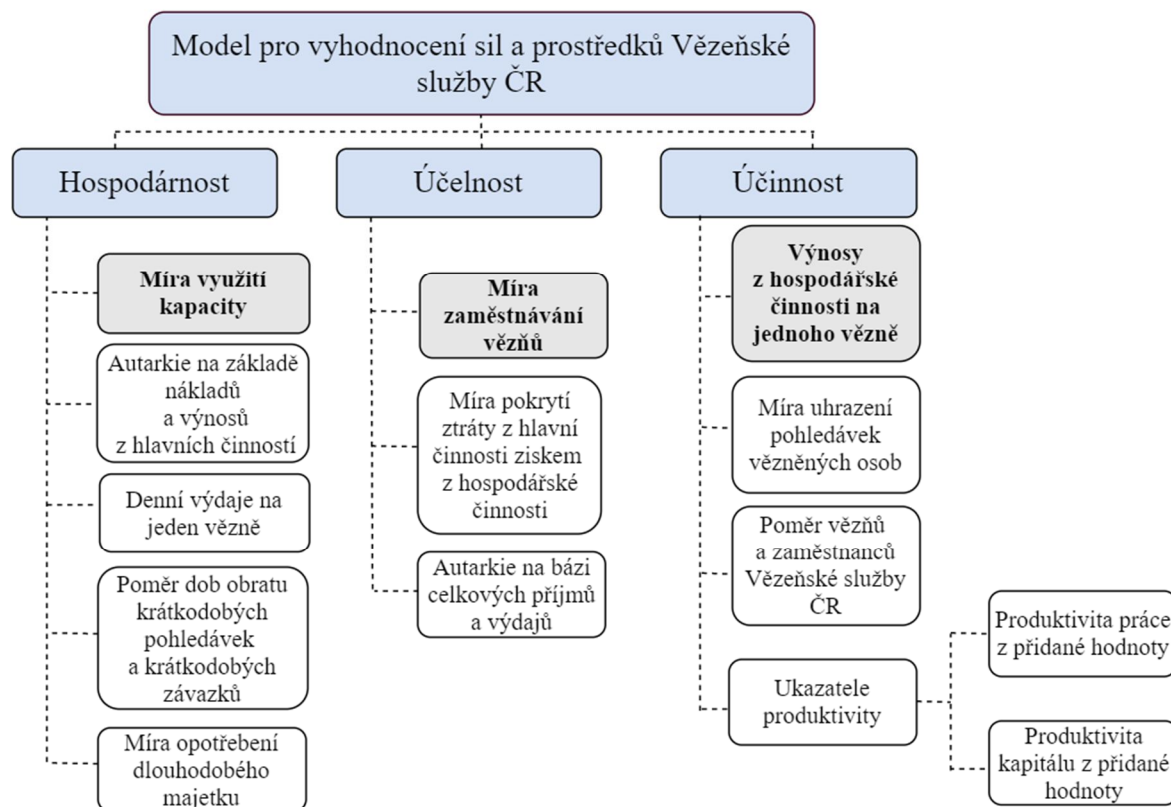
iniciativa OECD a Evropské unie. Klíčovým cílem je posílit základy veřejné správy, a tím podpořit socioekonomický rozvoj budováním kapacit veřejného sektoru, posílením horizontální správy věcí veřejných a zlepšením navrhování a provádění reform veřejné správy. Pro stabilizaci a integraci do globální ekonomiky je zásadní zlepšení systému veřejné správy a partnerů SIGMA, zejména co se týče posílení právního státu. SIGMA poskytuje partnerským správám metodiky a nástroje, které jim pomáhají vytvářet stabilní demokracii a získat výhody plynoucí z tržního hospodářství. SIGMA prověřuje zpětnou vazbu ohledně právního rámce, pokroků v provádění reform, poskytuje doporučení pro zlepšení zákonů a administrativních opatření, poradenství při navrhování a stanovení priorit reform. (OECD, EU, 2020)

Hlavní zásady finančního řízení veřejné správy jsou založeny na principu tzv. **3E**, tj. (Economy, Efficiency, Effectiveness). (Otrusinová, Kubíčková, 2011) Podle nařízení Evropského parlamentu a rady (EU, 2012) musí být používání prostředků v souladu se zásadou řádného finančního řízení, jedná se o zásady hospodárnosti, účinnosti a účelnosti. Jestliže se posuzují všechna uvedená tři hlediska, je nezbytné je posuzovat vždy komplexně. Princip 3E ve veřejné správě je základem veškerého řízení v oblasti financí a výkonů, kdy jsou poskytovány vstupy (tj. zdroje), které jsou transformovány do výstupů.

Vyhodnocení sil a prostředků se využívá při analýze ozbrojených sil a bezpečnostních sborů, jichž je Vězeňská služba ČR součástí. Experimentální model, který je nastíněn v této kapitole pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR, se také zabývá hospodářskou činností Vězeňské služby ČR, což je zaměstnávání vězňených osob, jak v hospodářských střediscích Vězeňské služby ČR, tak u externích zaměstnavatelů. Podle vyhlášky č. 93/2001 Sb., o hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR (MS ČR, 2001) hospodářskou činnost provozuje Vězeňská služba ČR a vykonává se v provozovnách hospodářských středisek zřízených v jednotlivých věznicích a vazebních věznicích. Provozovny hospodářských středisek zřizuje generální ředitel na návrh ředitele věznice, resp. vazební věznice. V hospodářské činnosti může Vězeňská služba ČR provozovat výrobu a prodej výrobků a výpěstků, anebo poskytovat práci a služby. Zisk vytvořený hospodářskou činností je mimorozpočtový zdroj, jenž se využívá např. na další rozvoj provozovny, na mimořádné odměny pracovníků zainteresovaných na činnosti provozovny.

Experimentální model pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR na bázi 3E je znázorněn na obrázku č. 8 a využívá strukturu dat po reformě účetnictví v oblasti veřejného sektoru. Tato reforma proběhla v roce 2010, kdy rok 2010 je považován za rok přechodný. Při reformě byla akceptována celá řada mezinárodních východisek. (Otrusinová, Kubíčková, 2011)

Model je zpracován pro Vězeňskou službu ČR, hodnoty ukazatelů jsou zjišťovány za období 2012–2018.

Obrázek 8: Model pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR na bázi 3E

Zdroj: vlastní zpracování

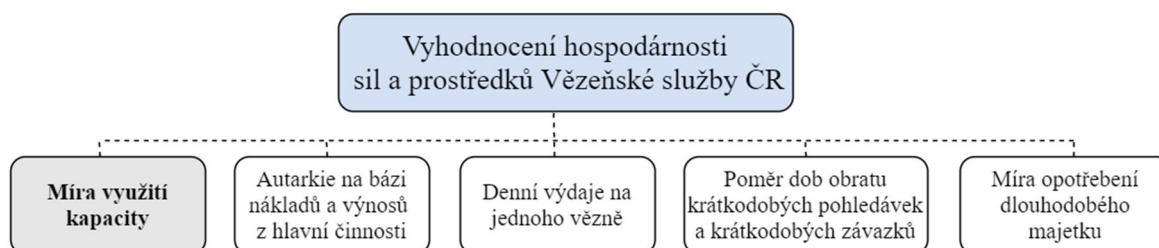
Pro každé hledisko hodnocení jsou zde vybrány relevantní ukazatele (poměrové – finanční či kombinované finančně naturální). Každé E je hodnoceno podle jednoho hlavního ukazatele, který je spojený s hypotézou a následným hodnocením, a dále podle několika doplňkových ukazatelů. Hlavní ukazatele jsou zvýrazněny tučně a podbarveny šedě.

Hospodárnost je posuzována pomocí **míry využití kapacity**, autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti, denního výdaje na jednoho vězně, poměru dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků a míry opotřebení dlouhodobého majetku. Účelnost je hodnocena z hlediska **míry zaměstnávání vězňů**, míry pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti a autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů. Účinnost je hodnocena pomocí **výnosů z hospodářské činnosti na jednoho vězně**, poměru vězňů a personálu Vězeňské služby ČR, míry uhrazení pohledávek vězňených osob a ukazatele produktivity, který

je následně členěn na produktivitu práce z přidané hodnoty a produktivitu kapitálu z přidané hodnoty.

3.1 Hospodárnost – první součást modelu

Podle § 2 zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě je hospodárnost „*takové použití finančních veřejných prostředků k zajištění stanovených úkolů s co nejnižším vynaložením těchto prostředků, a to při dodržení odpovídající kvality plněných úkolů.*“ (ČR, 2001) Podle nařízení Evropského parlamentu a rady (EU, 2012) hospodárnost vyžaduje, aby zdroje využívány orgánem k výkonu jeho činnosti byly dány k dispozici ve správnou dobu, v dostatečném množství a přiměřené kvalitě a za nejvýhodnější cenu. Při hodnocení hospodárnosti a následného využívání zdrojů je třeba zvážit, zda organizační jednotka státu nemá zbytečně nevyužívané materiály, zda nepoužívá zařízení, která jsou dražší, než je nutné a zda neplýtvá zdroji. (Reider, 2001)

Obrázek 9: První E modelu – vyhodnocení hospodárnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení hospodárnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR je, jak již bylo uvedeno, pomocí jednoho hlavního ukazatele a několik vedlejších ukazatelů. Jako hlavní ukazatel byla vybrána míra využití kapacity, která je na obrázku č. 9 vyobrazena tučně v šedém poli. Mezi vedlejší ukazatele byly autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti, denní výdaje na jednoho vězně, poměru dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků, míry opotřebení dlouhodobého majetku. Nicméně všechny ukazatele jsou důležité pro hospodárnost, neboť finanční prostředky zajišťují všechny stanovené cíle Vězeňské služby ČR, přičemž jsou zajišťovány odpovídající kvality těchto cílů. Všechny tyto ukazatele jsou zde blíže popsány.

Míra využití kapacity

Ukazatel míry využití kapacity byl vybrán jako hlavní ukazatel, který je spojen s následnou hypotézou. Posuzuje, do jaké míry je využívána kapacita Vězeňské služby ČR, která vyjadřuje počet disponibilních míst pro vězně. Míra využití kapacity je počítána jako (3.1):

$$VK = \frac{PDPV}{K} * 100 \quad (3.1)$$

Legenda:

<i>VK</i>	<i>využití kapacity</i>
<i>PDPV</i>	<i>průměrný denní počet vězňů</i>
<i>K</i>	<i>kapacita</i>

Cílem je zjistit, jak míra využití kapacity roste (resp. klesá). Výsledky jsou vyjadřovány v procentech a optimální využití kapacity je vyšší než 70 %. Pokud by hodnota byla nižší, než 70 %, jednalo by se o nehospodárnost Vězeňské služby ČR. Hodnota 70 % je nižší, než je obvykle požadováno v podnikatelské oblasti (zde je většinou požadováno 80 %), zejména proto, že se jedná o oblast, která vyžaduje připravenost. Lze říci, že čím menší je využití kapacity, tím menší je počet trestných činů, Avšak čím menší je využití kapacity, tím vyšší jsou náklady na jednoho vězně, poněvadž odpisy, spotřebovaná energie anebo platy zaměstnanců jsou stále stejné, nehledě na využití kapacity věznic.

Autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti

Ukazatel autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti vyjadřuje, v jaké míře je daná organizační složka státu (Vězeňská služba ČR) soběstačná v hlavní činnosti. Ukazatel autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti lze zjistit jako (3.2):

$$A_{HV} = \frac{V_{HL\check{c}}}{N_{HL\check{c}}} * 100 \quad (3.2)$$

Legenda:

<i>A</i>	<i>autarkie</i>
<i>HV</i>	<i>hospodářský výsledek</i>
<i>V_{HL\check{c}}</i>	<i>výnosy z hlavní činnosti</i>
<i>N_{HL\check{c}}</i>	<i>náklady na hlavní činnost</i>

Cílem autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti je zjistit, zda Vězeňská služba ČR hospodáří hospodárně. Obvykle bývá ukazatel vyjádřen v procentech. Pokud je jeho hodnota rovna 100 %, lze výsledek hodnotit pozitivně, protože výnosy a náklady hlavní činnosti se rovnají, což je pro neziskový veřejný sektor známkou racionálního chování. Je-li však hodnota nižší než 100 %, pak Vězeňská služba ČR nemá dostatečně pokryty náklady. Naopak, je-li hodnota vyšší než 100 %, jedná se o nehospodárnost, kdy je Vězeňská služba ČR dotovaná z veřejných zdrojů ve větší míře než potřebuje. Optimum tohoto ukazatele je rovnost mezi výnosy a náklady z hlavní činnosti.

Denní výdaje na jednoho vězně

Denní výdaje na jednoho vězně jsou poměrem výdajů Vězeňské služby ČR vedených na zvláštním výdajovém účtu za rok a průměrného denního stavu vězňů. Výdaje na jednoho vězně lze zjistit jako (3.3):

$$DV = \frac{ZVÚ/360}{PDPV} \quad (3.3)$$

Legenda:

<i>DV</i>	<i>denní výdaje</i>
<i>ZVÚ</i>	<i>zvláštní výdajový účet</i>
<i>PDPV</i>	<i>průměrný denní počet vězňů</i>

Jedná se o minimalizační ukazatel v jednotkách Kč na osobu. Cílem je zjistit, jaké výdaje se vážou na jednoho vězně a zda se tato hodnota v průběhu let mění. Pokud průměrné denní stavy vězňených osob rostou, měly by růst i průměrné výdaje na jednoho vězně za předpokladu významné výše jednotkových výdajů a naopak.

Poměr dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků

Ukazatel poměru dob krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků zjišťuje míru souladu mezi dobou splatnosti pohledávek a dobou splatnosti závazků. Tento ukazatel lze zjistit pomocí vzorce (3.4):

$$PDO = \frac{\frac{\emptyset PO}{PV/360}}{\frac{\emptyset ZV}{PN/360}} \quad (3.4)$$

Legenda:

<i>PDO</i>	<i>poměr dob obratu</i>
<i>ØPO</i>	<i>průměrné krátkodobé pohledávky</i>
<i>PV/360</i>	<i>jednodenní provozní výnosy</i>
<i>ØZV</i>	<i>průměrné krátkodobé závazky</i>
<i>PN/360</i>	<i>jednodenní provozní náklady</i>

Hlavním cílem je analyzovat vazbu mezi dobou obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků, které ovlivňují plynulost provozní činnosti a hospodaření. Vzorec (3.4) je složený zlomek, jehož čitatel představuje průměrné krátkodobé pohledávky dělené jednodenními provozními výnosy, tj. dobu obratu krátkodobých pohledávek, a jmenovatel představuje průměrné krátkodobé závazky dělené jednodenními provozními náklady, tj. dobu obratu krátkodobých závazků.

Požadovaný stav ukazatele PDO je okolo 1. Pokud je hodnota vyšší než jedna, poukazuje na situaci, kdy pohledávky mají větší dobu splatnosti než závazky. Organizační jednotka by měla řídit tuto oblast směrem ke snižování doby splatnosti pohledávek a zvyšovat dobu splatnosti závazků. Pokud je hodnota nižší než jedna, má organizační jednotka prostor pro zvyšování dob splatnosti svých pohledávek bez ohrožení své solventnosti.

Míra opotřebení dlouhodobého majetku

Jedná se o charakteristiku stavu a hospodaření s dlouhodobým majetkem. Ukazatel opotřebení dlouhodobého majetku lze zjistit pomocí vzorce (3.5):

$$ODM = \frac{O}{ODA} * 100 \quad (3.5)$$

Legenda:

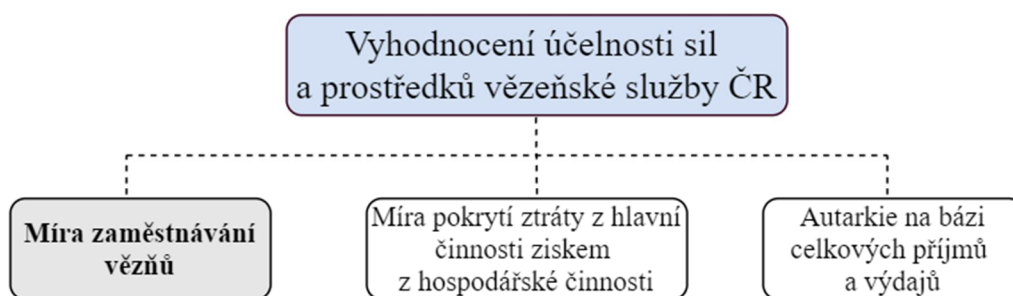
<i>ODM</i>	<i>opotřebení dlouhodobého majetku</i>
<i>O</i>	<i>oprávky</i>
<i>ODA</i>	<i>odepisovatelná dlouhodobá aktiva v pořizovací ceně</i>

Míra opotřebení dlouhodobého majetku posuzuje, v jaké stavu se nachází dlouhodobý odepisovatelný majetek dané organizační složky státu, který potřebuje pro svou činnost. Za kritickou hodnotu stupně opotřebení lze považovat 50 %. Je-li tato hodnota nižší, majetek dané organizační složky státu je relativně nový a v blízké budoucnosti nebude nutné vynakládat větší částky na jeho opravu. Pokud je hodnota opotřebení dlouhodobého majetku vyšší, než 50 %,

jedná se o vyšší míru opotřebení majetku, na jehož obnovu budou potřeba v blízké době prostředky.

3.2 Účelnost – druhá součást modelu

Podle §2 zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě je účelnost „*takové použití veřejných prostředků, které zajistí optimální míru dosažení cílů při plnění stanovených úkolů.*“ (ČR, 2001) Podle Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU, 2012) se účelnost týká dosažení stanovených cílů a zamýšlených výsledků. Z hlediska času se pohled na účelnost měnil, jeden čas se jednalo pouze o zvyšování výstupu, později se jednalo o očekávání lidí ohledně veřejných statků a služeb. (Manzoor, 2014)

Obrázek 10: Druhé E modelu – vyhodnocení účelnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení účelnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR probíhá zejména pomocí hlavního ukazatele, který je na obrázku č. 10 zobrazen tučně v šedém poli a jedná se o míru zaměstnávání vězňů. Mezi vedlejší ukazatele pak patří míra pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti a autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů. Jak hlavní, tak doplňkové ukazatele jsou stěžejní pro vyhodnocení účelnosti, jelikož zajišťují optimální míru dosažení cílů při jejich plnění těchto. Všechny ukazatele jsou zde blíže popsány.

Míra zaměstnávání vězňů

Jedná se o hlavní ukazatel pro vyhodnocení účelnosti Vězeňské služby ČR. Ukazatel míry zaměstnávání vězňů vychází z celkového počtu vězněných osob (vždy k 31. 12.) a zaměstnaných vězněných osob. Zaměstnávání vězňů je jeden z cílů Vězeňské služby ČR, je tedy třeba zjistit, zda je tento cíl plněn. Ukazatel lze vypočítat pomocí (3.6):

$$ZV = \frac{ZVO}{VO} * 100 \quad (3.6)$$

Legenda:

<i>ZV</i>	<i>zaměstnávání vězňů</i>
<i>ZVO</i>	<i>zaměstnané vězněné osoby (k 31. 12.)</i>
<i>VO</i>	<i>vězněné osoby (celkem)</i>

Cílem ukazatele míry zaměstnávání vězňů je zjistit, jaké procento z celkově vězněných osob je zaměstnáno. Ukazatel je vyjádřen v procentech. Jedná se o maximalizační ukazatel, který požaduje, aby hodnota zaměstnanosti vězňů rostla.

Míra pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti

Vyjadřuje, jak velkou část ztráty z hlavní činnosti pokryl zisk z činnosti hospodářské, tedy do jaké míry je naplňována funkce hospodářské činnosti. Lze jej aplikovat pouze v těch organizacích, kde hospodářský výsledek z hlavní činnosti je záporný, a naopak hospodářská činnost je zisková. (Kraftová, 2007) Vypočítá se podle (3.7):

$$PZ = \frac{Zisk_{HOČ}}{|Ztráta|_{HLČ}} + 1 \quad (3.7)$$

Legenda:

<i>PZ</i>	<i>pokrytí ztráty</i>
<i>HLČ</i>	<i>hlavní činnosti</i>
<i>HOČ</i>	<i>hospodářské činnosti</i>

Jedná se o maximalizační ukazatel. Čím vyšší bude zisk z hospodářské činnosti, tím více bude eliminována samotnou účetní jednotkou ztráta z hlavní činnosti, která je uvažována v absolutní hodnotě.

Autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů

Vězeňská služba ČR, obdobně jako jiné organizační složky státu, má svůj rozpočet. Tento rozpočet se rozděluje na příjmy a výdaje. Rozpočet může být **vyrovnaný** (příjmy se rovnají výdajům), **deficitní** (příjmy jsou menší než výdaje) a **přebytkový** (příjmy jsou větší než výdaje). Každý rok jsou Vězeňské službě ČR stanoveny závazné ukazatele rozpočtových příjmů, které se následně porovnávají se skutečností. Stejně tak, každý rok jsou Vězeňské službě stanovovány také závazné ukazatele rozpočtových výdajů. Autarkie Vězeňské služby ČR se z hlediska účelnosti vyhodnocuje na bázi celkových příjmů a výdajů.

Autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů porovnává celkové skutečné příjmy a celkové skutečné výdaje Vězeňské služby ČR. Do příjmů jsou zahrnovány nedaňové příjmy, kapitálové příjmy, přijaté dotace, daňové příjmy. Lze ji zjistit pomocí (3.8):

$$A_{CV \text{ a } CP} = \frac{CP}{CV} * 100 \quad (3.8)$$

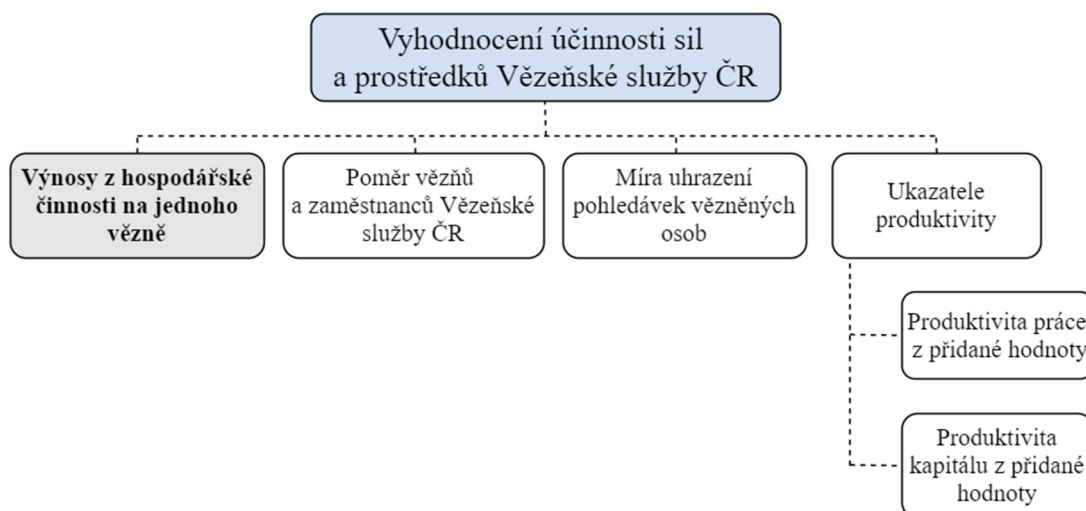
Legenda:

<i>A</i>	<i>autarkie</i>
<i>CP</i>	<i>celkové příjmy – skutečnost</i>
<i>CV</i>	<i>celkové výdaje – skutečnost</i>

Cílem je zjistit relaci mezi celkovými příjmy a celkovými výdaji Vězeňské služby ČR. Výsledek vyjde v procentech. Jestliže se hodnota rovná 100 %, celkové příjmy i výdaje jsou stejné. Je-li hodnota vyšší než 100 %, celkové příjmy jsou vyšší než skutečné výdaje. Pokud je však výsledek nižší než 100 %, skutečné příjmy jsou vyšší než celkové výdaje.

3.3 Účinnost – třetí součást modelu

Podle §2 zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě je efektivnost „*takové použití veřejných prostředků, kterým se dosáhne nejvýše možného rozsahu, kvality a přínosu plněných úkolů ve srovnání s objemem prostředků vynaložených na jejich plnění*“.
(ČR, 2001) Účinnost je dosažení co nejlepšího vztahu mezi použitými zdroji a dosaženými výsledky. Účinnost je tedy ukazatel, který je daný poměrem dosaženého výsledku vůči výsledku naprogramovaného k dosažení. Účinnost má jako ovlivňující faktory výstupu, výsledku a prostředí. (Mihaiu, Opreana, Cristescu, 2010)

Obrázek 11: Třetí E modelu – vyhodnocení účinnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocení účinnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR je zjišťováno prostřednictvím jednoho hlavního ukazatele, kterým je ukazatel výnosů z hospodářské činnosti na jednoho vězně, a několika vedlejších ukazatelů, mezi které patří: poměr vězňů a personálu Vězeňské služby ČR, míra uhrazení pohledávek vězňených osob a ukazatel produktivity, který je dále členěn na produktivitu práce z přidané hodnoty a produktivitu kapitálu z přidané hodnoty. Všechny tyto ukazatele byly zvoleny jako vhodné pro vyhodnocení účelnosti, jelikož co nejlépe vyhodnocují stav mezi použitými zdroji a výsledky. Všechny ukazatele zde jsou blíže popsány.

Výnosy z hospodářské činnosti na jednoho vězně

Tento ukazatel posuzuje výnosy z hospodářské činnosti, které vznikly prodejem výrobků a služeb vytvořených v rámci provozu Vězeňské služby ČR a přepočítává je na jednoho zaměstnaného vězně v provozu Vězeňské služby ČR. Výnosy z hospodářské činnosti na jednoho vězně byly vybrány jako hlavní ukazatel pro vyhodnocení účinnosti Vězeňské služby ČR. Do výnosů z hospodářské činnosti jsou zahrnuty výnosy z prodeje vlastních výrobků, výnosy z prodeje služeb a výnosy z prodaného zboží. Lze zjistit pomocí (3.9):

$$V_{HOČV} = \frac{V_{HOČ}}{ZVO} \quad (3.9)$$

Legenda:

$V_{HO\check{C}V}$	výnosy z hospodářské činnosti na jednoho vězně
$V_{HO\check{C}}$	výnosy z hospodářské činnosti
ZVO	zaměstnané vězněné osoby (k 31. 12.) ⁷

Výsledkem je zjistit, kolik výnosů v rámci hospodářské činnosti zajistí průměrně jeden vězeň. Jedná se o maximalizační ukazatel, požadavkem je, aby tento ukazatel rostl.

Poměr vězňů a personálu Vězeňské služby ČR

Jedná se o počet vězňů připadajících na jednu osobu personálu Vězeňské služby ČR, tj. kolik vězňů musí jedna osoba personálu „obsloužit“. Do personálu Vězeňské služby ČR jsou zahrnuti zaměstnanci v pracovněprávním vztahu k Vězeňské službě ČR a příslušníci ve služebním poměru. Poměr vězňů a personálu Vězeňské služby ČR lze zjistit jako (3.10):

$$PVP = \frac{VO}{PVS\check{C}R} \quad (3.10)$$

Legenda:

PVP	počet vězňů na jednu osobu personálu (celkem)
VO	vězněné osoby (k 31. 12.)
$PVS\check{C}R$	personál Vězeňské služby ČR (k 31. 12.)

Jedná se o maximalizační ukazatel, avšak nelze ho považovat za maximalizační do nekonečna, to by bylo příliš riskantní, personál Vězeňské služby ČR nemůže obsluhovat velké množství vězňů, zejména kvůli bezpečnosti personálu Vězeňské služby ČR.

Míra uhrazených pohledávek vězněných osob

Vězeňská služba ČR má za vězněnými osobami určité pohledávky. Vězněnými osobami jsou v této souvislosti rozuměni vězni v aktuálním stavu (tj. osoby, které vykonávají výkon trestu odnětí svobody nebo výkon vazby) a propuštění vězni. Ve skupině dlužníků se rozlišují dlužníci–aktuální vězni a dlužníci–propuštění vězni, kdy obě tyto kategorie jsou náročné na vymáhání dluhů, zejména z důvodu jejich nepříznivých sociálních a ekonomických poměrů. Vězeňská služba ČR vymáhá pohledávky za vězni po propuštění exekučně. Procentuální počet

⁷ Počty zaměstnaných vězněných osob jsou zde uváděny vždy k 31. 12., jelikož informace o průměrném počtu zaměstnaných vězněných osob nejsou dostupné.

uhrazených pohledávek lze zjistit pomocí (3.11) a procentuální počet dosud neuhrazených pohledávek lze zjistit jako (3.12):

$$UPVO = \frac{UP}{P} * 100 \quad (3.11)$$

$$NPVO = \frac{NP}{P} * 100 \quad (3.12)$$

Legenda:

<i>UPVO</i>	<i>uhrazené pohledávky za „vězňnými osobami“</i>
<i>UP</i>	<i>uhrazené pohledávky za „vězňnými osobami“</i>
<i>NPVO</i>	<i>neuhrazené pohledávky za „vězňnými osobami“</i>
<i>NP</i>	<i>neuhrazené pohledávky za „vězňnými osobami“</i>
<i>P</i>	<i>pohledávky za „vězňnými osobami“ (k 31. 12.)</i>

Jedná se o doplňkové hodnoty, jejichž součet musí být roven jedné. Výsledek ukazuje, jaké procento pohledávek za „vězňnými osobami“ je již uhrazeno, a jaké stále zbývá. Z hlediska uhrazených pohledávek vězňných osob se jedná o maximalizační ukazatel, je vyžadováno, aby co nejvíce pohledávek bylo splaceno. Naopak co se neuhrazených pohledávek týče, jedná se o minimalizační ukazatel, cílem je snížit neuhrazené pohledávky co nejvíce.

Ukazatele produktivity

Produktivita může být využívána jako produktivita práce (resp. výkonnost práce), či jako produktivita kapitálu (resp. výkonnost kapitálu). Výkony lze měřit v různých jednotkách (naturálních, peněžních), v této práci je zvolena přidaná hodnota jako relevantní peněžní ukazatel výkonu. Přidanou hodnotu lze zjistit jako (3.13):

$$PH = ON + O + I + HV \quad (3.13)$$

Legenda:

<i>PH</i>	<i>přidaná hodnota</i>
<i>ON</i>	<i>osobní náklady</i>
<i>O</i>	<i>odpisy</i>
<i>I</i>	<i>úroky</i>
<i>HV</i>	<i>hospodářský výsledek</i>

Přidaná hodnota vychází z hodnot jak z hlavní činnosti, tak z hodnot hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR. Vězeňská služba ČR má záporné hospodářské výsledky z hlavní činnosti, proto tento výsledek snižuje přidanou hodnotu.

a) Produktivita práce z přidané hodnoty

Produktivita práce udává, kolik peněžních jednotek vytvořené přidané hodnoty připadá na jednu osobu personálu Vězeňské služby ČR. Lze zjistit pomocí (3.14):

$$PP_{PH} = \frac{PH}{PVSČR} \quad (3.14)$$

Legenda:

<i>PP</i>	<i>produktivita práce</i>
<i>PH</i>	<i>přidaná hodnota</i>
<i>PVSČR</i>	<i>personál Vězeňské služby ČR (k 31. 12.)</i>

Zvyšovat produktivitu práce lze buď cestou zvýšení přidané hodnoty, nebo snížením počtu pracovníků. Pokud by však došlo ke snížení počtu pracovníků, mohlo by dojít ke snížení kvality práce a bezpečnosti.

b) Produktivita kapitálu z přidané hodnoty

Ukazatel produktivity kapitálu z přidané hodnoty je vhodný zejména pro určení produkční síly kapitálu Vězeňské služby ČR. Bere v potaz nejen hospodářský výsledek, ale celou přidanou hodnotu vytvořenou Vězeňskou službou podle (3.13). Produktivitu kapitálu lze zjistit pomocí (3.15):

$$PK_{PH} = \frac{PH}{CK} \quad (3.15)$$

Legenda:

<i>PK</i>	<i>produktivita kapitálu</i>
<i>PH</i>	<i>přidaná hodnota</i>
<i>CK</i>	<i>celkový kapitál (k 31. 12.)</i>

Produktivita kapitálu z přidané hodnoty udává, kolik peněžních jednotek vytvořené přidanou hodnotou připadá na peněžní jednotku celkového kapitálu Vězeňské služby ČR. Jedná se o maximalizační ukazatel.

Experimentální model pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby je vyhodnocován v kapitole č. 4 prostřednictvím jednotlivých částí daného modelu (tj. hospodárnosti, účelnosti a účinnosti). Každá jednotlivá část má jeden hlavní ukazatel a několik doplňkových ukazatelů. Hlavní ukazatele jsou spjaty s hypotézou a jsou rozšířeny o doplňkové ukazatele, které byly zvoleny zejména kvůli složitosti popisu efektivity.

4 Vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR

Tato kapitola se zabývá vyhodnocením sil a prostředků Vězeňské služby ČR podle výše popsaného experimentálního modelu. Aplikace experimentálního modelu je spjata s hypotézou a cílem této kapitoly je zjistit, zda je stanovená hypotéza v rámci sledovaného období naplňována, či nikoli.

Stanovená hypotéza: „Vězeňská služba ČR pracuje z pohledu 3E dostatečně efektivně.“ Hypotéza bude považována za potvrzenou, pokud budou ve sledovaném období 2012–2018 splněny všechny tři hlavní ukazatele z výše zmíněného experimentálního modelu, a to: míra využití kapacity je vyšší než 70 %; míra zaměstnávání vězňů má rostoucí trend; výnosy z hospodářské činnosti na jednoho vězně mají rostoucí trend.

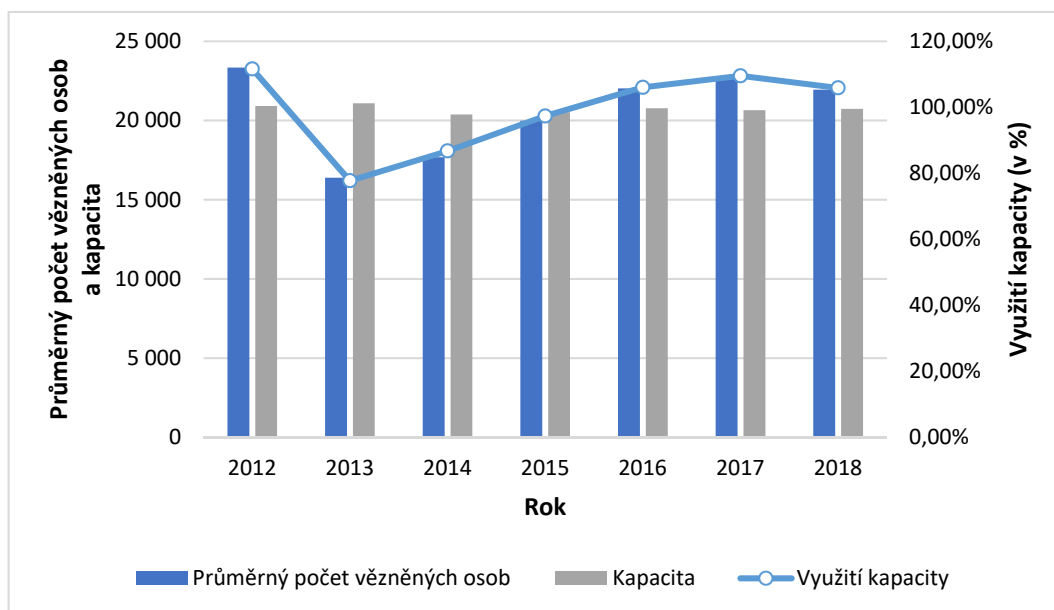
Zpracované údaje jsou za období 2012–2018. Všechny údaje, ze kterých se při výpočtu vychází, jsou brány ze statistických ročenek Vězeňské služby ČR a z účetních výkazů Vězeňské služby ČR, resp. z jejich rozvah a výkazů zisků a ztrát.

4.1 Vyhodnocení hospodárnosti

V této podkapitole je uvedeno pět ukazatelů pro vyhodnocení hospodárnosti Vězeňské služby ČR. Konkrétně se jedná o míru využití kapacity (hlavní ukazatel), autarkii na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti, denní výdaje na jednoho vězně, poměr dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků a míru opotřebení dlouhodobého majetku.

Míra využití kapacity

Jak již bylo zmíněno, ukazatel míry využití kapacity posuzuje maximální kapacitu Vězeňské služby ČR. Jedná se o hlavní ukazatel, který je hodnocen z hlediska výše zmíněné hypotézy. Tento ukazatel je zjišťován za celou Vězeňskou službu ČR v letech 2012–2018. Míra využití kapacity je graficky znázorněna na obrázku č. 12.

Obrázek 12: Míra využití kapacity Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

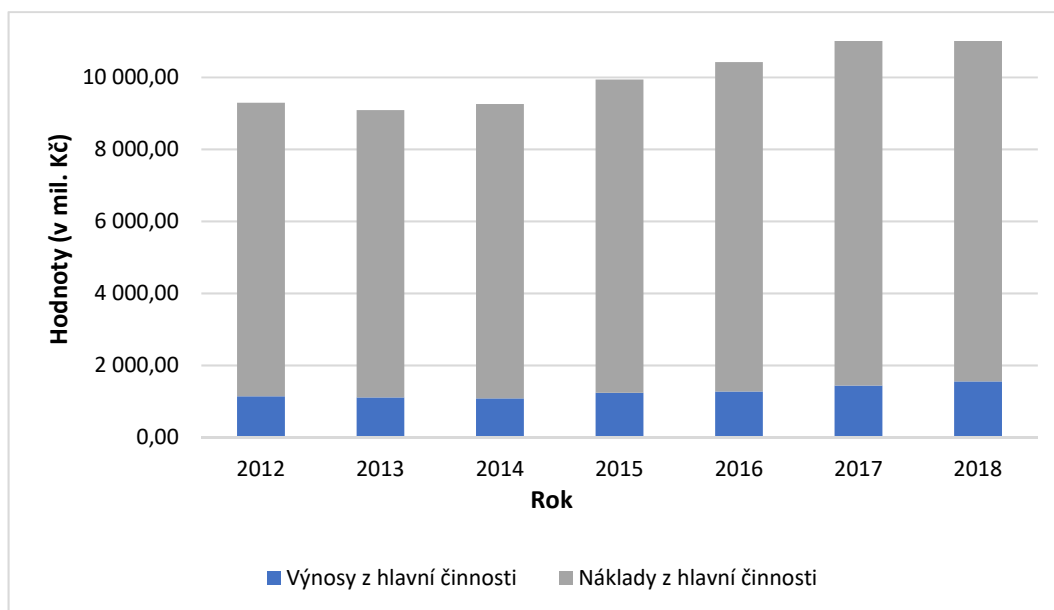
Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Obrázek č. 12 vyjadřuje skutečný počet vězňů, maximálně možný počet vězňů a využití kapacity Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018. Je patrné, že kromě let 2013 a 2014 byla míra využití kapacity vždy vyšší než 100 %, tzn. ve Vězeňské službě ČR je umístěno více vězňů, než je skutečná kapacita. Jak již bylo výše zmíněno, za optimální pro využití kapacity je považována kapacita vyšší než 70 %. Z obrázku č. 12 je na první pohled patrné, že se Vězeňská služba ČR téměř ve všech sledovaných letech pohybovala nad touto minimální požadovanou kapacitou. Pokud by míra využití kapacity Vězeňské služby ČR výrazně klesla pod 70 %, jednala by Vězeňská služba ČR neekonomicky. Vězeňská služba ČR stále hledá vhodné řešení na to, aby se snížil počet vězňů a kapacita Vězeňské služby nebyla přeplněna. Mezi možná řešení patří podle Kačera a Pokorného (2019) např.:

- postavení nových věznic – Vězeňská služba ČR na sebe nechala převést od města Tábor pozemek bývalého letiště,
- využívání alternativních trestů – jedná se o elektronické náramky, které jsou v oběhu od roku 2018, ten, kdo ho má, se musí pohybovat pouze doma anebo v povolených místech,
- ukládání peněžitých trestů – Nejvyšší státní zastupitelství se snaží soudy přesvědčovat, aby peněžitě tresty udílely více, zatímco Německo ukládá peněžitě tresty 80 % odsouzených, Česká republika ukládá peněžitě tresty pouze 14 % odsouzených.

Autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti

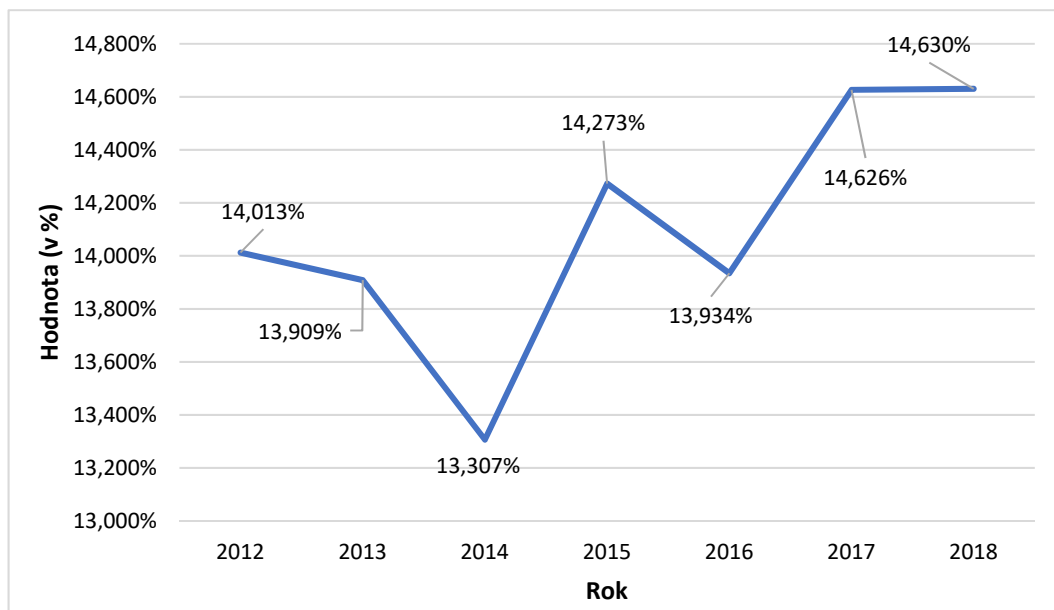
Autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti je zjišťována za celou Vězeňskou službu ČR v letech 2012–2018. Hlavní činnost Vězeňské služby je ta činnost, pro kterou byla Vězeňská služba ČR zřízena. Jedná se tedy o zajištění výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Nejdříve je zde znázorněna grafická komparace nákladů a výnosů z hlavní činnosti a následně samotná autarkie na bázi nákladů a výnosů. Náklady a výnosy z hlavní činnosti jsou vyjádřeny obrázkem č. 13.

Obrázek 13: Výnosy a náklady z hlavní činnosti Vězeňské služby ČR (v mil. Kč) v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (MF ČR, 2020)

Je patrné, že výnosy z hlavní činnosti Vězeňské služby ČR jsou podstatně nižší než náklady z hlavní činnosti. Ze sedmi sledovaných let byly jak výnosy z hlavní činnosti, tak náklady z hlavní činnosti nejnižší v roce 2013, kdy v roce 2013 byla Václavem Klausem vyhlášena amnestie. Od roku 2013 obě tyto hodnoty rostly. Následuje obrázek č. 14, který zachycuje již samotnou autarkii na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti Vězeňské služby ČR.

Obrázek 14: Autarkie na bázi nákladů a výnosu z hlavní činnosti Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: vlastní zpracování

Na první pohled je zřejmé, že hodnoty autarkie ve sledovaném období kolísají. Avšak z celkového hlediska tato hodnota roste, jelikož v roce 2012 byla 14,01 % a v posledním sledovaném roce (tj. 2018), byla tato hodnota 14,63 %. Nejnižší hodnota ve sledovaném období byla zaznamenána v roce 2014, kdy tato hodnota klesla na 13,31 %. Jak je uvedeno výše, hodnota autarkie znamená, jak je Vězeňská služba ČR soběstačná z hlediska vlastní činnosti. Všechny hodnoty ze sledovaného období jsou nižší, než 100 %, lze tedy říci, že Vězeňská služba ČR nemá ve své hlavní činnosti výnosy pokryty náklady, autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti po celé sedmileté období (2012–2018) nepřesáhne 15 %, což je naprosto nevyhovující.

Průměrný denní výdaj na jednoho vězně

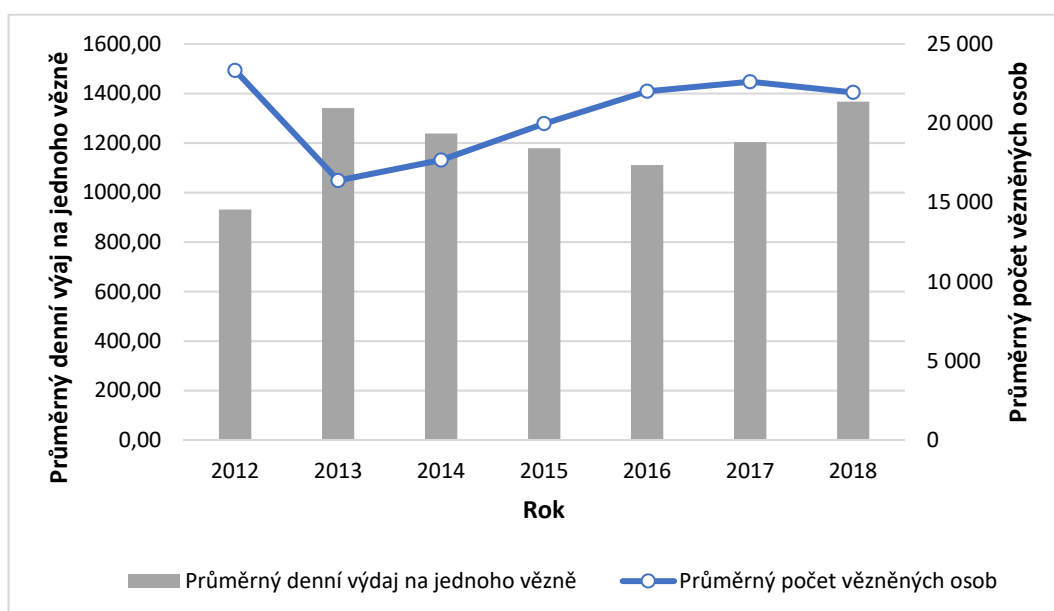
Průměrný počet vězňených osob ve sledovaném období 2012–2018 je uveden v tabulce 3, která rovněž poukazuje na meziroční přírůstek eventuálně úbytek vězňených osob ve sledovaném období.

Tabulka 3: Počet vězněných osob a jejich meziroční přírůstek (úbytek) v letech 2012–2018

Rok	Průměrný počet vězněných osob	Přírůstek / úbytek
2012	23 338	.
2013	16 388	- 6 950
2014	17 681	1 293
2015	19 979	2 298
2016	22 018	2 039
2017	22 620	602
2018	21 947	- 673

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Největší úbytek je zaznamenán v roce 2013, kdy byla Václavem Klausem vyhlášena amnestie a počet vězněných osob klesl o 6 950 osob. V roce 2014, 2015, 2016 a 2017 Vězeňská služba ČR zaznamenala přírůstek vězněných osob a v roce 2018 došlo opět k úbytku vězněných osob. Následující obrázek č. 15 zobrazuje průměrný počet vězněných osob a průměrný denní výdaj na jednoho vězně za celou Vězeňskou službu ČR.

Obrázek 15: Průměrný počet vězňů a průměrný denní výdaj na jednoho vězně Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

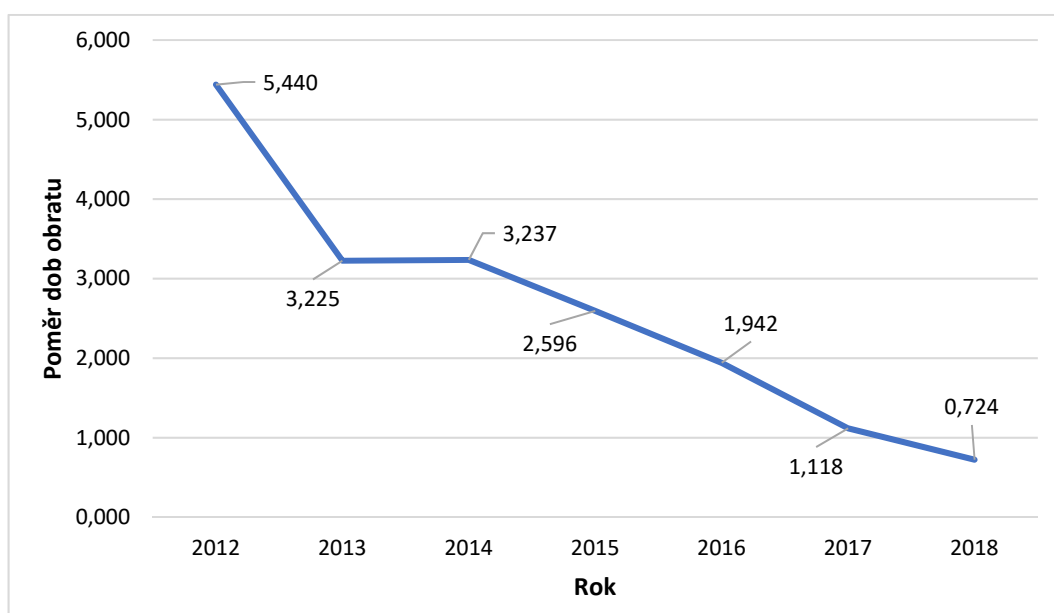
Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Na obrázku č. 15 lze pozorovat průměrný počet vězňů a průměrný denní výdaj na jednoho vězně Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018. V průběhu sedmi sledovaných let průměrné denní výdaje na jednoho vězně kolísají, avšak z celkového hlediska lze říci, že vzrostly.

Zatímco v roce 2012 byl průměrný denní výdaj na jednoho vězně zhruba 930 Kč, v roce 2018 byla tato hodnota okolo 1 370 Kč.

Poměr dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků

Tento ukazatel je sledován za celou Vězeňskou službu ČR v letech 2012–2018. Hlavním cílem ukazatele je analyzovat vazby mezi dobou obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků. Je zde graficky zachycen na obrázku č. 16.

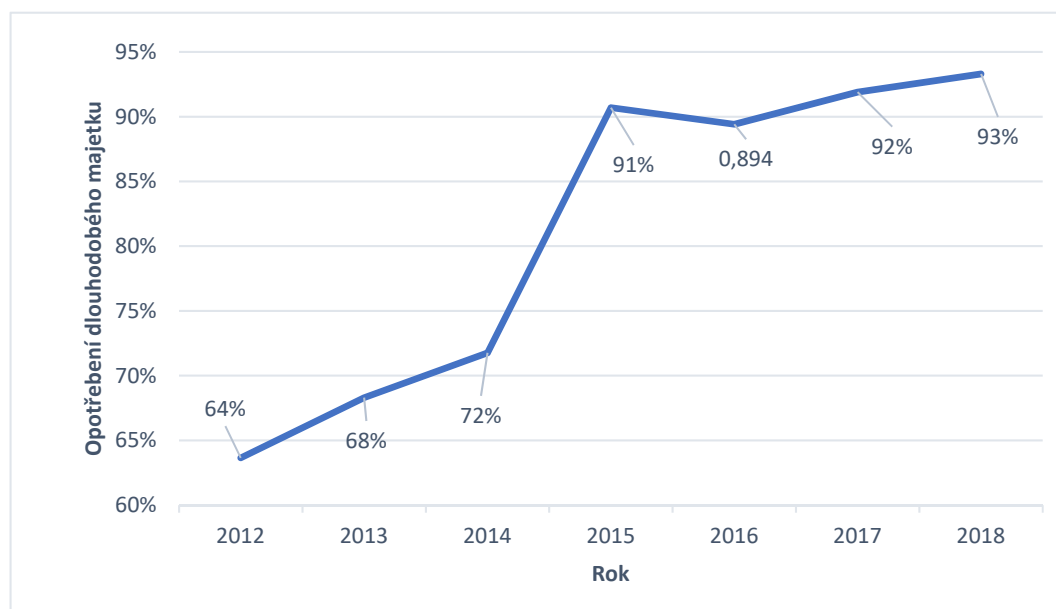
Obrázek 16: Poměr dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (MF ČR, 2020)

Na obrázku č. 16 je zřejmé, že hodnota tohoto ukazatele v rámci sledovaného období výrazně klesla. Poměr dob krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků je vyjádřen jako bezrozměrné číslo. Referenční hodnota tohoto ukazatele je jedna, což nebylo splněno ani v jednom sledovaném roce. Ve všech sedmi letech byla tato hranice výrazně překročena. Pohledávky Vězeňské služby ČR mají výrazně větší dobu úhrady, což je způsobeno jak dlužníky – vězni, tak dlužníky – propuštění vězni.

Opotřebení dlouhodobého majetku

Poukazuje na to, jak Vězeňská služba ČR hospodaří s dlouhodobým majetkem. Tento ukazatel porovnává oprávky (resp. kumulované odpisy) a dlouhodobá odepisovatelná aktiva v pořizovací ceně za celou Vězeňskou službu v letech 2012–2018. Ukazatele opotřebení dlouhodobého majetku je znázorněn na obrázku č. 17.

Obrázek 17: Ukazatel opotřebení dlouhodobého majetku Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (MF ČR, 2020)

Hodnota tohoto ukazatele v sedmi sledovaných letech výrazně vzrostla. Ve všech sedmi sledovaných letech je tato hodnota vyšší než 50 %. Lze tedy říci, že dlouhodobý majetek Vězeňské služby ČR je starší a brzy by mělo dojít k jeho obnově. Rostoucí trend znamená, že Vězeňská služba ČR jedná hospodárně (vystačí si s již odepsaným dlouhodobým majetkem), avšak skrývá to v sobě riziko snižování bezpečnosti, či vyšší jednorázové výdaje, na které nemusí být v rozpočtu místo. Nejvíce ohroženou skupinou v roce 2018 byl dlouhodobý hmotný majetek, konkrétně se jednalo o položku „samostatné hmotné movité věci a soubory hmotných movitých věci“.

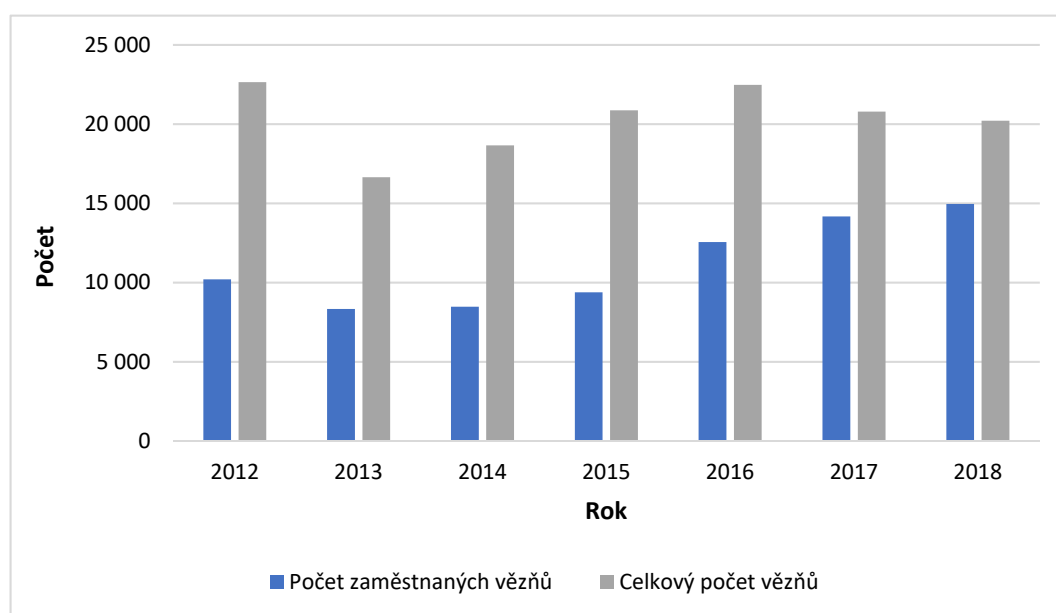
4.2 Vyhodnocení účelnosti

V této podkapitole jsou uvedeny konkrétní tři ukazatele, které slouží pro vyhodnocení účelnosti Vězeňské služby ČR. Jedná se o míru zaměstnávání vězňů (hlavní ukazatel), míru

pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti, autarkii na bázi celkových příjmů a výdajů a míru zaměstnávání vězňů. Všechny tyto indikátory pro vyhodnocení účelnosti Vězeňské služby ČR jsou zde graficky znázorněny za sedmileté období (tj. 2012–2018).

Míra zaměstnávání vězňů

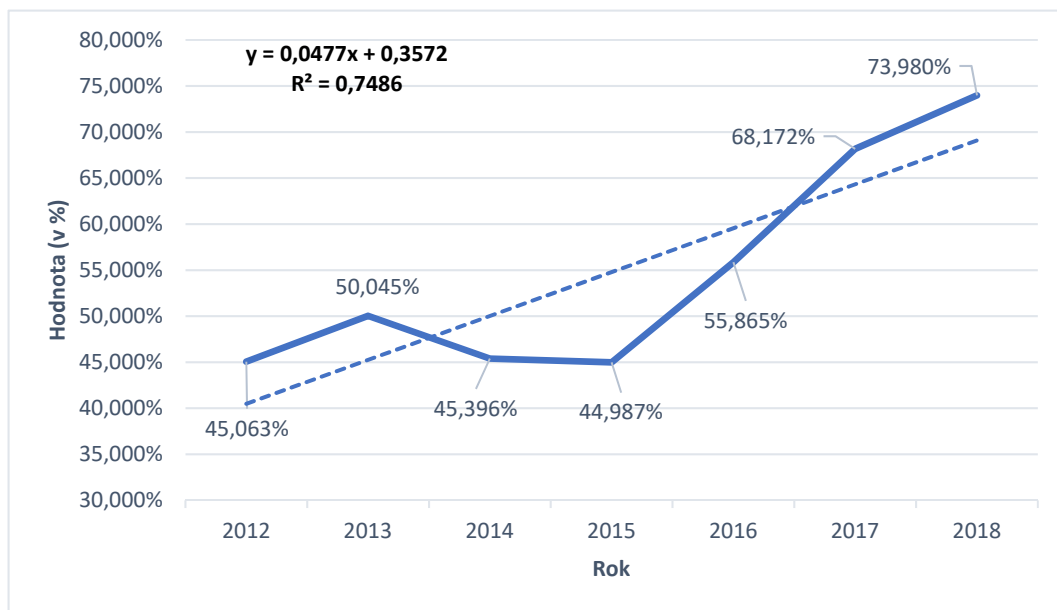
Tento ukazatel se zaměřuje na míru zaměstnanosti vězňených osob. Jedná se o hlavní ukazatel, který je součástí výše zmíněné hypotézy. Míra zaměstnávání vězňů je sledována v rámci sedmiletého období 2012–2018 za celou Vězeňskou službu ČR a je graficky znázorněna obrázkem č. 18.

Obrázek 18: Počet zaměstnaných vězňů a celkový počet vězňů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Obrázek č. 18. graficky znázorňuje počet zaměstnaných vězňů a celkový počet vězňů v rámci sedmiletého období (2012–2018). Na první pohled je zřejmé, že počet zaměstnaných vězňů roste. Dalo by se říci, že roste úměrně s počtem vězňených osob, tzn. míra zaměstnaných vězňů je stabilní. Následuje obrázek č. 19 vyjadřující míru zaměstnávání vězňených osob ve Vězeňské službě ČR.

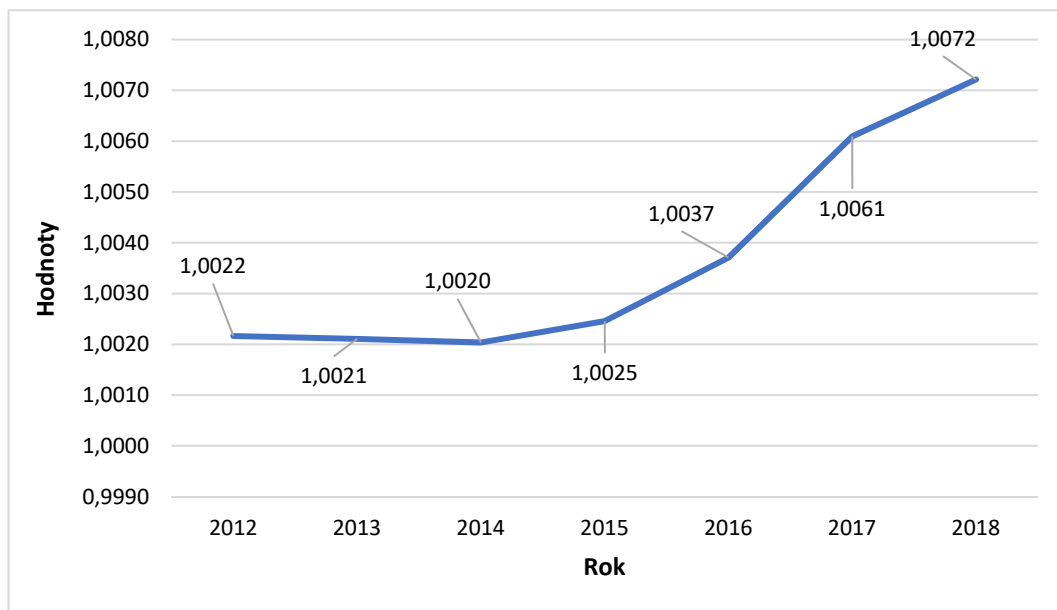
Obrázek 19: Míra zaměstnávání vězňů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Míra zaměstnanosti vězňů je za celé sledované období zhruba 50 %. Nejnižší zaměstnanost vězňených osob byla zaznamenána v roce 2015, avšak od roku 2015 zaměstnanost vězňů roste a nejvyšší hodnotu dosáhla v roce 2018. Z celkového hlediska má míra zaměstnávání vězňů rostoucí trend. V roce 2013 byla Václavem Klausem vyhlášena amnestie, z tohoto důvodu je od roku 2013 do roku 2015 sledován pokles.

Míra pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti

Tento ukazatel lze použít pro ty organizace, které mají záporný hospodářský výsledek z hlavní činnosti a ziskovou hospodářskou činnost. Vězeňská služba ČR jako organizační jednotka státu má tento výsledek hospodaření záporný, proto je vhodné ukazatel míry pokrytí hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti použít. Čím vyšší je zisk z hospodářské činnosti, tím vyšší je pokrytí ztráty z hlavní činnosti. Tento ukazatel je graficky znázorněn na obrázku č. 20.

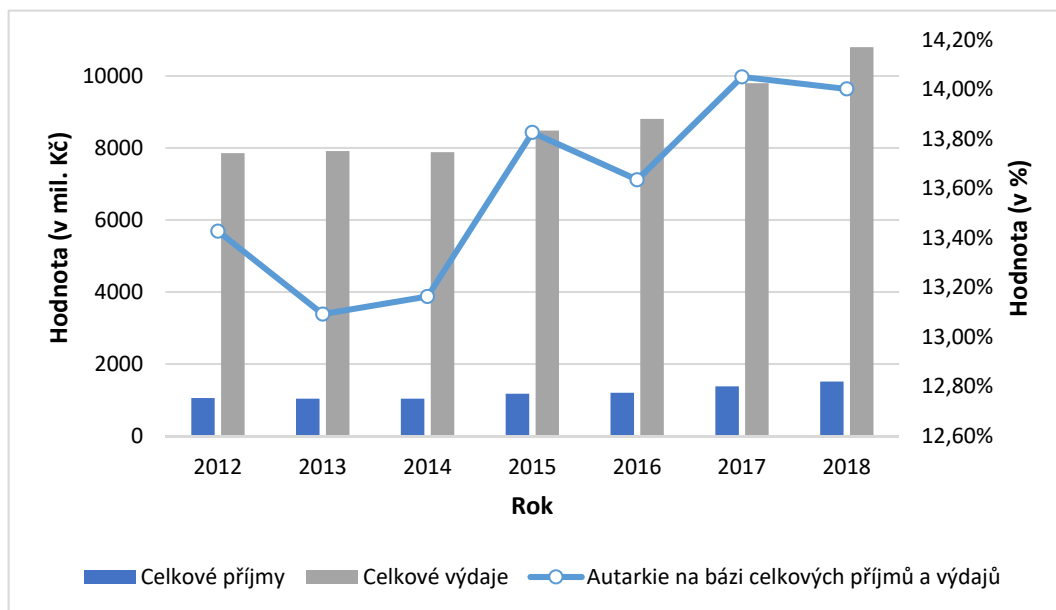
Obrázek 20: Ukazatel míry pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti za Vězeňskou službu ČR v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (MF ČR, 2020)

Z obrázku č. 20 je patrné, že hodnota tohoto ukazatele v rámci sedmi sledovaných let neustále roste. Nejméně byla ztráta z hlavní činnosti kryta ziskem z hospodářské činnosti v roce 2012, naopak nejvíce byla kryta v roce 2018.

Autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů

Pro vyhodnocení sil a prostředků z hlediska účelnosti je zde využit ukazatel autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů. Ukazatel je vyhodnocován za celou Vězeňskou službu ČR v letech 2012–2018. Cílem je zjistit, jestli jsou celkové příjmy Vězeňské služby ČR vyšší nebo nižší než výdaje, a jak se poměr mezi celkovými příjmy a výdaji v rámci sledovaných let vyvíjí. Autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů je graficky znázorněna na obrázku č. 21.

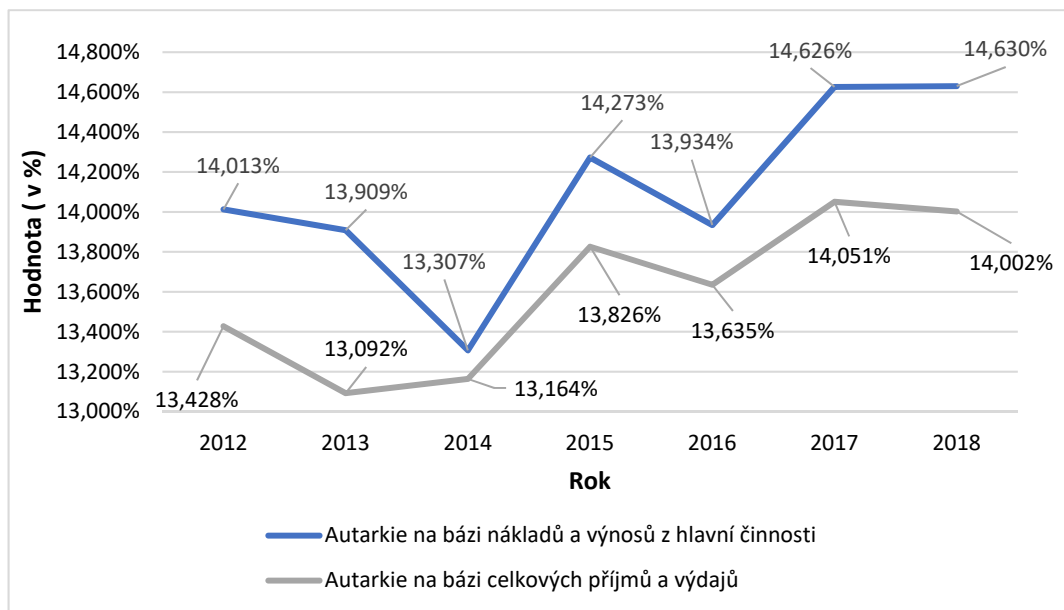

Obrázek 21: Autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Na obrázku č. 21 je vyjádřen i poměr mezi těmito příjmy a výdaji. Na první pohled je evidentní, že celkové výdaje jsou vyšší než celkové příjmy, a to mnohonásobně. Celkové příjmy v roce 2012 tvořily pouhých 13 % z celkových výdajů. V rámci sledovaných let však tato hodnota vzrostla a v roce 2018 celkové příjmy tvořily 14 % z celkových výdajů. Z hlediska autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů není Vězeňská služba ČR soběstačná.

Následuje obrázek č. 22 vyhodnocující jak autarkii na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti, tak autarkii na bázi celkových příjmů a výdajů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018.

Obrázek 22: Komparace autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti a autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: vlastní zpracování

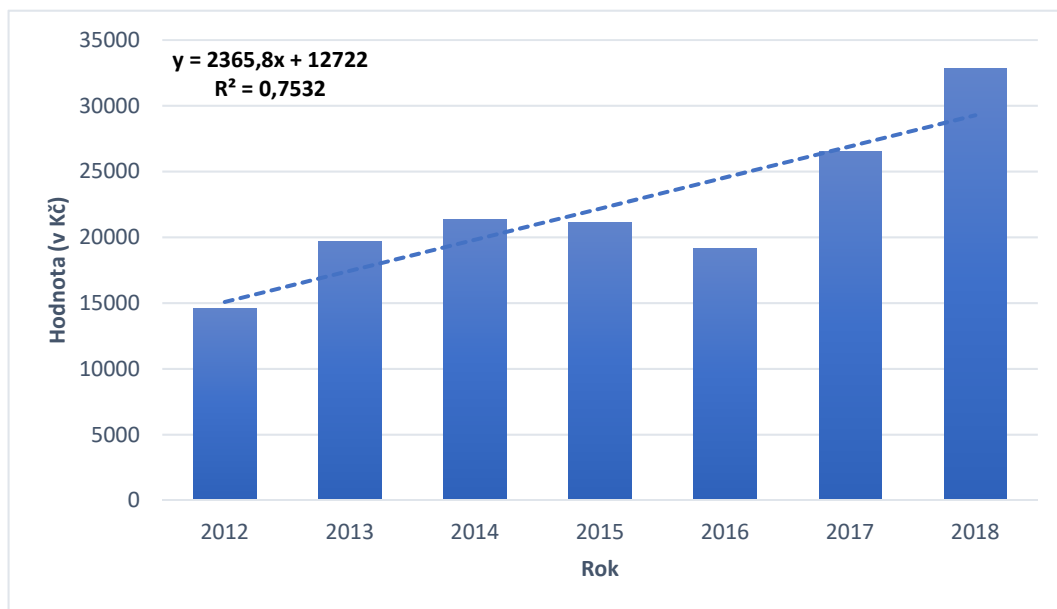
Na obrázku č. 22 lze pozorovat samotnou komparaci autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti a autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů Vězeňské služby ČR za celé sedmileté období (2012–2018). Na první pohled je patrné, že autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti je po celých sedm sledovaných let vyšší, než autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů. Nejblíže sobě tyto ukazatele byly v roce 2014, naopak největší rozdíl mezi těmito ukazateli byl zaznamenán v roce 2018. Celkové příjmy a celkové výdaje v sobě zahrnují kapitálové příjmy a kapitálové výdaje. Kapitálové příjmy a výdaje nespádají do nákladů ani výnosů a zároveň je zde princip akruálnosti, z tohoto důvodu je zde způsobena odchylka.

4.3 Vyhodnocení účinnosti

V této podkapitole je pozornost soustředěna na čtyři ukazatele pro vyhodnocení účinnosti sil a prostředků Vězeňské služby ČR. Jedná se konkrétně o výnosy z hospodářské činnosti na jednoho vězně, poměr vězňů a personálu Vězeňské služby ČR, míru uhrazení pohledávek vězněných osob, a ukazatel produktivity, který se dále člení na produktivitu práce a produktivitu kapitálu, obě měřené z přidané hodnoty.

Výnosy z hospodářské činnosti na jednoho vězně

Tento ukazatel se zabývá hospodářskou činností Vězeňské služby ČR, kterou je právě zaměstnávání vězňených osob. Cílem tohoto ukazatele je vyjádřit, jaké výnosy Vězeňské službě ČR přinese jeden zaměstnaný vězeň. To znázorňuje obrázek č. 23.

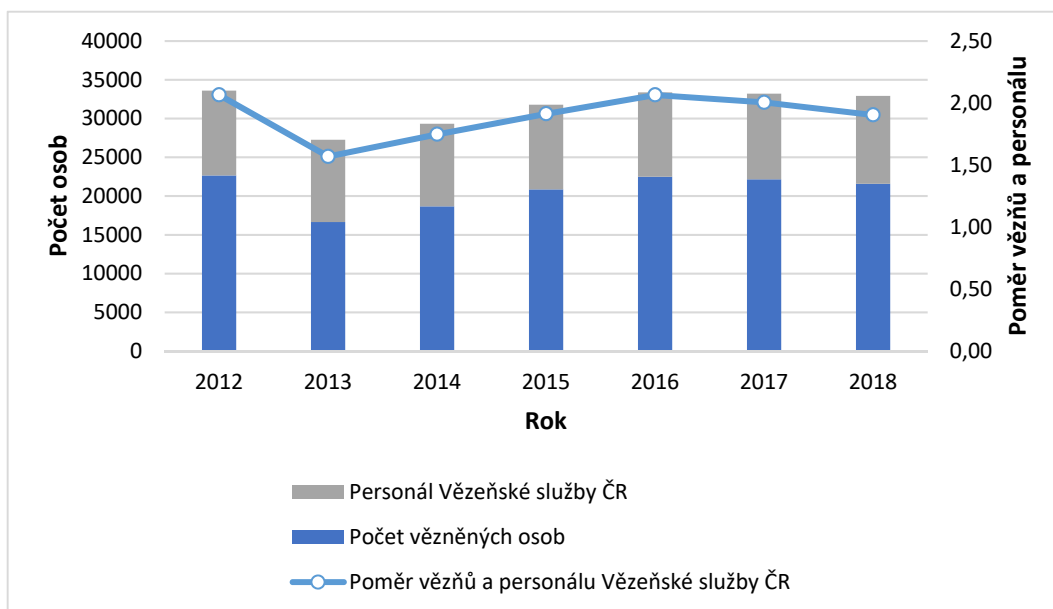
Obrázek 23: Výnosy z hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR na jednoho vězně v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (MF ČR, 2020)

Na obrázku č. 23 je patrné, že výnosy z hospodářské činnosti Vězeňské služby ČR na jednoho vězně za sledované období výrazně vzrostly. Zatímco v roce 2012 byla tato hodnota okolo 15 000 Kč na jednoho vězně ročně, v roce 2018 už tato hodnota překročila částku 30 000 Kč ročně na jednoho vězně. Jedná se o maximalizační ukazatel, lze ho tedy hodnotit pozitivně. Avšak v roce 2016 byl zaznamenán pokles, v roce 2016 vzrostl, oproti minulým rokům, počet vězňených osob (které jsou ve jmenovateli), což snížilo hodnotu výsledů. Ale z hlediska celého sedmiletého sledovaného období je tato hodnota rostoucí.

Poměr vězňů a personálu Vězeňské služby ČR

Tento ukazatel vyhodnocuje relaci mezi počtem vězňů a personálem Vězeňské služby ČR. Cílem je zjistit, kolik vězňů zvládne „obsloužit“ jeden člověk z personálu Vězeňské služby ČR. Poměr mezi těmito dvěma skupinami je vyjádřen graficky obrázkem č. 24.

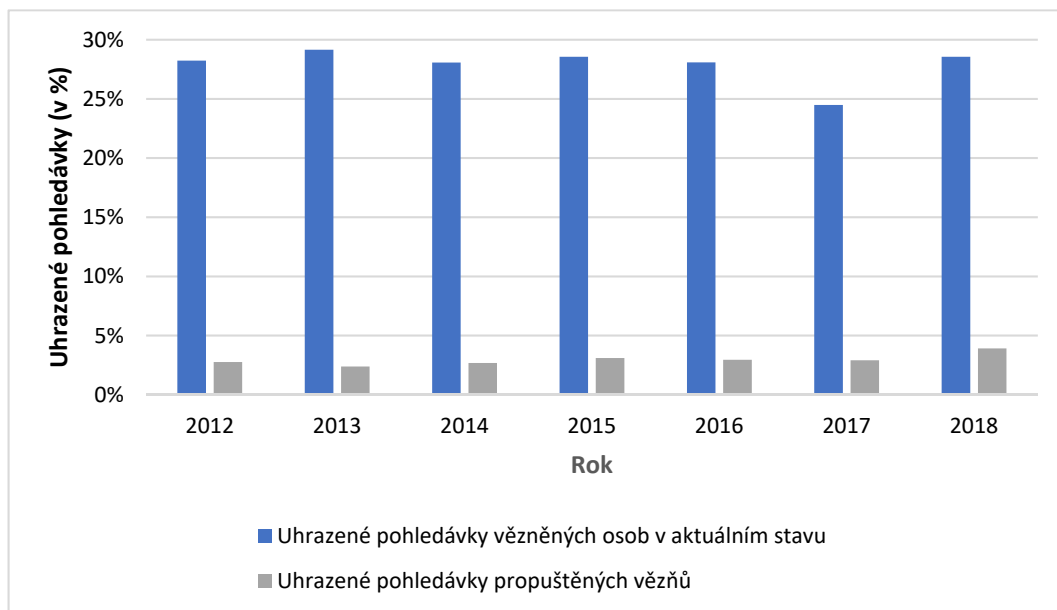
Obrázek 24: Poměr vězňů a personálu Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Obrázek č. 24 znázorňuje, jak počet vězňů, tak personálu Vězeňské služby ČR vždy k 31. 12., a také tak jejich poměr. Po celých sedm sledovaných let, zvládne jeden člověk z personálu Vězeňské služby ČR „obsloužit“ zhruba dvě vězněné osoby.

Ukazatel pohledávek Vězeňské služby ČR

Ukazatel pohledávek Vězeňské služby ČR se zaměřuje na uhrazené (resp. neuhrazené) pohledávky za vězni v aktuálním stavu a na pohledávky za propuštěnými vězni. Obrázek č. 25 zobrazuje uhrazené pohledávky vězněných osob v aktuálním stavu a propuštěných vězňů.

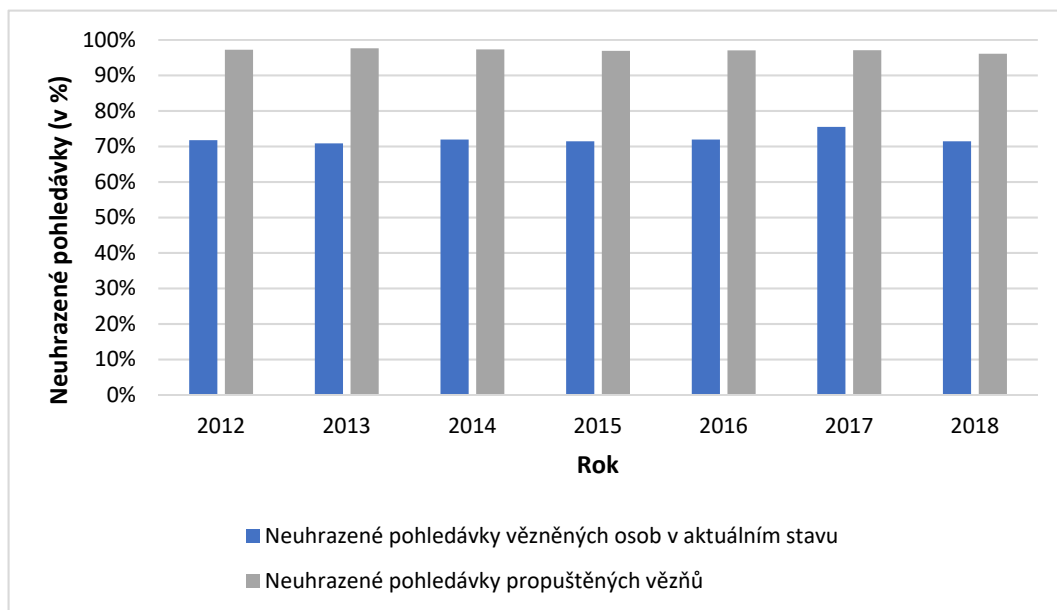

Obrázek 25: Uhrazené pohledávky vězněných osob v aktuálním stavu a propuštěných vězňů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Na obrázku č. 25 lze pozorovat vyšší množství uhrazených pohledávek vězněných osob v aktuálním stavu oproti uhrazeným pohledávkám propuštěných vězňů. Tyto pohledávky vznikly Vězeňské službě ČR v letech 2012–2018 (vždy k 31. 12).

Následuje obrázek č. 26 popisující neuhrazené pohledávky vězněných osob v aktuálním stavu a propuštěných vězňů.

Obrázek 26: Neuhrazené pohledávky vězňů v aktuálním stavu a propuštěných vězňů Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Z obrázku č. 26 je patrné, že Vězeňská služba má za propuštěnými vězni velmi vysoké pohledávky, které po celých sedm sledovaných let (2012–2018) dosahují téměř 100 %. Propuštění vězni patří do rizikové skupiny dlužníků, pohledávky se vymáhají obtížně.

Produktivita

Tento ukazatel se zaměřuje nejdříve na produktivitu práce z přidané hodnoty a následně produktivitu kapitálu z přidané hodnoty. Z hlediska produktivity práce z přidané hodnoty je cílem zjistit, kolik peněžních jednotek PH připadá na jednu osobu personálu Vězeňské služby ČR. Tabulka 5 prezentuje přidanou hodnotu (v mil. Kč), personál Vězeňské služby a následně pak ukazatel produktivity práce z přidané hodnoty. Aby byl tento ukazatel maximalizován, je vyžadován vyšší růst přidané hodnoty a nižší pokles personálu.

Tabulka 4: Produktivita práce z přidané hodnoty Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Rok	Přidaná hodnota (v mil. Kč)	Personál Vězeňské služby ČR (v osobách)	Produktivita práce (Kč/osobu)	Meziroční změna produktivity práce
2012	-1 825,015	10 964	-0,166	.
2013	-1 711,905	10 608	-0,161	-0,005
2014	-1 775,668	10 673	-0,166	0,005
2015	-1 698,625	10 908	-0,156	-0,011
2016	-1 896,309	10 885	-0,174	0,018
2017	-1 792,490	11 051	-0,162	-0,012
2018	-1 680,951	11 331	-0,148	-0,014

Zdroj: zpracováno podle (MF ČR, 2020)

Tabulka 4 poukazuje na to, že přidaná hodnota Vězeňské služby je ve všech sedmi sledovaných letech (2012–2018) záporná. Přidanou hodnotu po celých sedm let snižuje záporný hospodářský výsledek z hlavní činnosti. Produktivita práce z přidané hodnoty je vyjádřena v mil. Kč na jednu osobu personálu Vězeňské služby ČR. Z důvodu záporné přidané hodnoty, je i produktivita práce z přidané hodnoty záporná. Kromě let 2014 a 2016, kdy produktivita práce z přidané hodnoty oproti loňskému roku vzrostla, byly hodnoty produktivity práce z přidané hodnoty záporné.

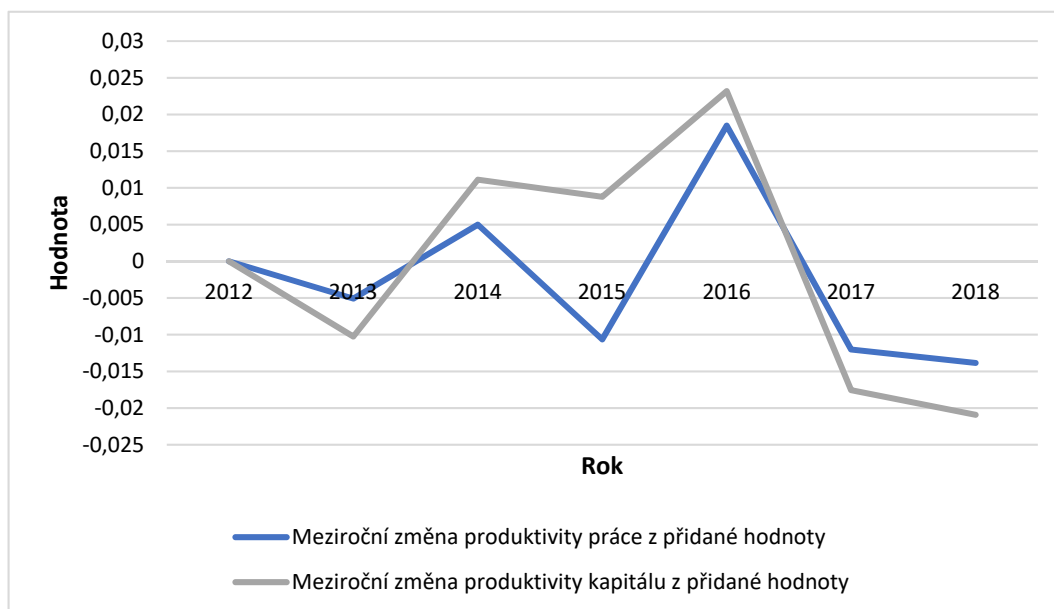
Jako druhý ukazatel produktivity je zde využit ukazatel produktivity kapitálu z přidané hodnoty. Tento ukazatel je znázorněn pomocí tabulky 5.

Tabulka 5: Produktivita kapitálu z přidané hodnoty Vězeňské služby ČR v letech 2012–2018

Rok	Přidaná hodnota (v mil. Kč)	Celkový kapitál (v mil. Kč)	Produktivita kapitálu	Meziroční změna produktivity kapitálu
2012	-1 825,015	9 563,877	-0,191	.
2013	-1 711,905	9 580,898	-0,181	-0,010
2014	-1 775,668	9 263,242	-0,192	0,011
2015	-1 698,625	8 473,378	-0,200	0,009
2016	-1 896,309	8 478,727	-0,224	0,023
2017	-1 792,490	8 697,842	-0,206	-0,018
2018	-1 680,951	9 078,898	-0,185	-0,021

Zdroj: zpracováno podle (MF ČR, 2020)

Využívá se pro určení produkční síly kapitálu Vězeňské služby ČR. Tabulka 5 zobrazuje produktivitu kapitálu z přidané hodnoty. Produktivita kapitálu z přidané hodnoty je vyjádřena jako bezrozměrné číslo. Tři roky (2013, 2017 a 2018) produktivita kapitálu klesala oproti a tři roky (2012, 2014 a 2016) rostla. Jak meziroční změna produktivity práce z přidané hodnoty, tak meziroční změna produktivity kapitálu z přidané hodnoty je vyjádřena obrázkem č. 27.

Obrázek 27: Komparace meziroční změny produktivity práce z přidané hodnoty a produktivity kapitálu z přidané hodnoty v letech 2012–2018

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek č. 27 vyjadřuje komparaci meziroční změny produktivity práce z přidané hodnoty a produktivity kapitálu z přidané hodnoty. Rok 2012 je považován jako výchozí, proto je zde hodnota nula. Pokles meziroční změny produktivity práce z přidané hodnoty je v roce 2013 nižší než pokles meziroční změny produktivity kapitálu z přidané hodnoty. Avšak od roku 2014 do roku 2016 je hodnota meziroční změny produktivity práce z přidané hodnoty nižší než produktivita kapitálu z přidané hodnoty.

Podle výše zmíněného, je experimentální model pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR spjat s hypotézou: „Vězeňská služba ČR pracuje z pohledu 3E dostatečně efektivně.“ Platnost hypotézy je podmíněna naplněním tří hlavních ukazatelů:

Hospodárnost využívá jako hlavní ukazatel míru využití kapacity. Míra využití kapacity je označována jako optimální, pokud jsou hodnoty ve všech sledovaných letech vyšší jak 70 %. Interval míry využití kapacity byl po celých sedm sledovaných let v rozmezí 77–112 %. Lze

tedy říci, že byla splněna požadovaná první podmínka pro přijetí hypotézy. Účelnost je vyhodnocována pomocí hlavního ukazatele míra zaměstnávání vězňů. Z hlediska celého sedmiletého období má míra zaměstnávání vězňů rostoucí trend. Jedná se o lineární trend s rovnicí $y = 0,0477x + 0,3572$, kladná směrnice je zde důkazem rostoucího trendu, s poměrně vysokým indexem spolehlivosti – $R^2 = 0,7486$. Druhou podmínku lze považovat za splněnou.

Poslední E – účinnost, bylo vyhodnocováno pomocí hlavního ukazatele výnosy z hospodářské činnosti na jednoho vězně. Tento ukazatel má z hlediska celého sledovaného období také rostoucí lineární trend s rovnicí $y = 2365,8x + 12722$, kdy kladná směrnice je důkazem rostoucího trendu. I zde je poměrně vysoký index spolehlivosti – $R^2 = 0,7532$. I třetí podmínku pro přijetí hypotézy lze považovat za splněnou.

Z hlediska těchto tří ukazatelů, které byly vybrány pro verifikaci hypotézy lze říci, že hypotéza byla prokázána, tj. Vězeňská služba ČR pracuje z pohledu 3E dostatečně efektivně. Avšak kvůli složitosti jsou výše vyhodnoceny i vedlejší ukazatele, které poukazují na to, že efektivnost Vězeňské služby ČR není bezproblémová.

Hospodárnost byla hodnocena pomocí vedlejších ukazatelů: autarkie na bázi nákladů a výnosů, denního výdaje na jednoho vězně, poměru dob obratu krátkodobých pohledávek a míry opotřebení dlouhodobého majetku. Co se týče autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti, Vězeňská služba ČR nemá dostatečně po celé sedmileté období pokryty své náklady a za celé sledované sedmileté období nepřesáhla 15 %, což je vyhodnoceno jako negativní jev. Denní výdaje na jednoho vězně mají z hlediska sedmiletého období rostoucí trend, podmínka minimalizace zde nebyla splněna. Z hlediska poměru dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků zde byla požadována hodnota jedna, tato hodnota nebyla ani v jednom ze sedmi sledovaných let splněna. Poslední vedlejší ukazatel pro vyhodnocení hospodárnosti je míra opotřebení dlouhodobého majetku, kdy tato hodnota byla ve všech sedmi sledovaných letech vyšší než 50 %, což vede k tomu, že bude v blízké době potřeba více prostředků na obnovu dlouhodobého majetku, ani tento ukazatel nebyl splněn.

Účelnost je hodnocena pomocí vedlejších ukazatelů: míry pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti, autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů. Míra pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti je maximalizační ukazatel, který požaduje rostoucí trend, což bylo v celém sedmiletém sledovaném období splněno. Autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů vyžaduje rovnost celkových nákladů a výdajů, tj. hodnota 100 %, avšak celkové výdaje jsou mnohonásobně vyšší, tudíž Vězeňská služba ČR není soběstačná.

Účinnost je hodnocena z hlediska vedlejších ukazatelů: poměru vězňů a personálu Vězeňské služby ČR, míry uhrazených pohledávek vězněných osob, ukazatele produktivity, který je dále dělen na produktivitu práce z přidané hodnoty a produktivitu kapitálu z přidané hodnoty. Poměr vězňů a personálu Vězeňské služby ČR se po celých sedm sledovaných let nemění, po celou sledovanou dobu zvládne jedna osoba z personálu Vězeňské služby ČR obsloužit dvě vězněné osoby. Míra uhrazení pohledávek vězněných osob požaduje maximalizaci hodnot uhrazených pohledávek a minimalizaci neuhrazených pohledávek, ani jeden z těchto požadavků nebyl splněn. Ukazatel produktivity práce z přidané hodnoty je záporný, snižuje ho přidaná hodnota. Produktivita kapitálu z přidané hodnoty je maximalizační ukazatel, avšak po sedm sledovaných let tato hodnota kolísá.

5 Posouzení přínosů a rizik zaměstnávání vězňených osob

Tato kapitola se zabývá přínosy a riziky, které přináší zaměstnávání vězňených osob. V rámci tohoto zjišťování byly vybrány dvě věznice v České republice, konkrétně se jedná o věznici Pardubice a věznici Kynšperk nad Ohří. Věznice Pardubice leží uvnitř České republiky, kdežto věznice Kynšperk nad Ohří sousedí s Německem, právě pro odlišné umístění byly tyto dvě věznice vybrány. proto byly tyto věznice vybrány. Dále byly vybrány dvě firmy, které zaměstnávají vězně. První firma (Kovolis Hedvikov a.s.) působí v Pardubickém kraji a spolupracuje s věznici Pardubice, druhá (Svatavské strojírny s.r.o.) operuje v Karlovarském kraji a spolupracuje s věznici Kynšperk nad Ohří. Se zástupci obou věznic a firem byl autorkou realizován řízený rozhovor na téma zaměstnávání vězňených vězňů.

Nejdříve je zde uvedena komparace obou věznic zabývající se vývojem počtu vězňených osob, využitelností kapacity a poměrem mezi vězni české národnosti a cizí národnosti. Následují rozhovory, které poskytly obě výše zmíněné věznice a firmy a jejich rozbory. Na konci kapitoly jsou pak uvedena rizika a veškeré přínosy, které podle dotazovaných věznic a firem se zaměstnáváním vězňů souvisí.

5.1 Komparace Věznice Pardubice a Věznice Kynšperk nad Ohří

Věznice v Pardubicích byla postavena v letech 1889–1891. Jedná se o věznici zřízenou pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených s ostrahou s oddělením s nízkým, středním a vysokým zabezpečením. Jsou zde zřízeny specializované oddíly pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve středním a vysokém stupni zabezpečení. V pardubické věznici je zvláštní oddělení pro výkon trestního opatření odnětí svobody mladistvých.

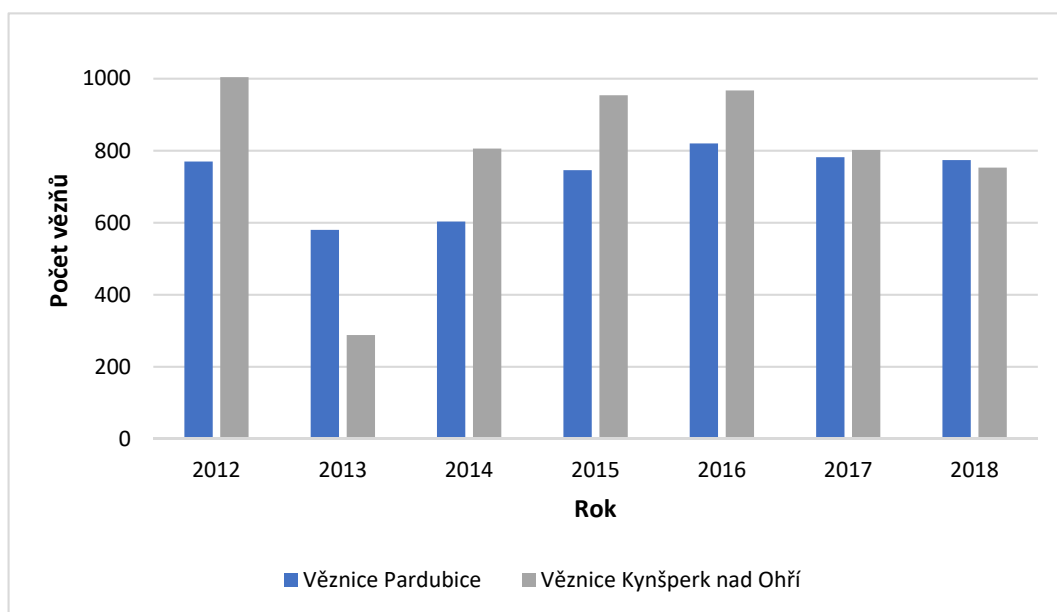
Věznice Pardubice koncipuje zaměstnávání vězňů ve třech hlavních směrech, kdy hlavním základem jsou místa ve vlastní režii, která slouží k obsluze věznice. Odsouzení také pracují ve vlastním provozu věznice (šití výstrojních součástí pro vězňené osoby v celé České republice.) Poslední oblast zahrnuje zaměstnávání u soukromých firem (např. Kovolis Hedvikov a.s., Tiskárna Rentis s.r.o., Statutární město Pardubice). Jak právnické, tak fyzické osoby mají možnost za výhodných podmínek (např. nižší mzdy) zaměstnávat odsouzené.

Historie Věznice Kynšperk nad Ohří se datuje od roku 1955. Nachází se na bývalém vojenském území, který byl převeden do užívání Vězeňské služby ČR. Stejně jako Věznice

Pardubice je i tato věznice zřízena pro výkon trestu odnětí svobody odsouzených s ostrahou s oddělením s nízkým, středním a vysokým zabezpečením.

Odsouzení jsou zaměstnáni jak ve vlastní režii, tak v provozovnách vlastního provozu. Většinou se zabývají výrobou drobných betonových prefabrikátů, kompletací reklamních tiskovin anebo zpracování starého textilu.

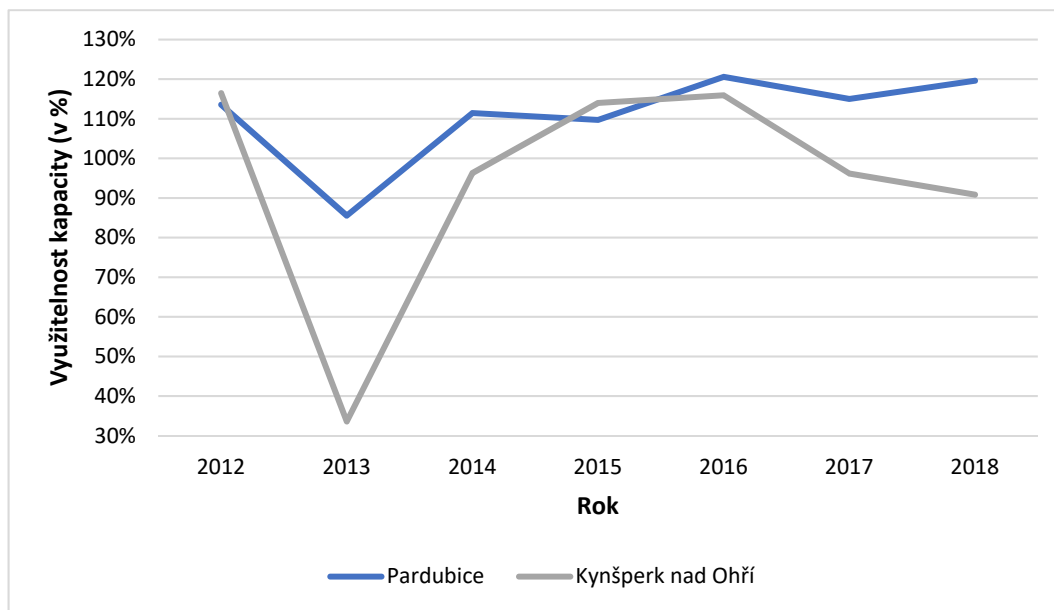
Následuje obrázek č. 28 zobrazující komparaci obou výše zmíněných věznic z hlediska vývoje počtu vězňů v letech 2012–2018.

Obrázek 28: Vývoj počtu vězňů ve věznicích Pardubice a Kynšperk nad Ohří v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Na obrázku č. 28 lze pozorovat vývoj počtu ve věznicích Pardubice a Kynšperk nad Ohří v letech 2012–2018. V pěti ze sedmi sledovaných let měla Věznice Kynšperk nad Ohří větší počet vězňů než Věznice Pardubice. Obě věznice měly nejmenší počet vězněných osob v roce 2013, což byl důsledek amnestie vyhlášené tehdejšími prezidentem Václavem Klausem. Následuje obrázek č. 29 vyjadřující míru využití kapacity obou výše zmíněných věznic.

Obrázek 29: Míra využití kapacity ve věznicích Pardubice a Kynšperk nad Ohří v letech 2012–2018

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Z obrázku č. 29 je na první pohled patrné, že věznice Pardubice měla kromě roku 2013, kdy byla Václavem Klausem vyhlášena amnestie, vždy vyšší využitelnost kapacity, než je 100 %. Naopak věznice Kynšperk nad Ohří měla vyšší využitelnost kapacity, než je 100 % pouze v letech 2013, 2014, 2017 a 2018. V ostatních letech byla využitelnost kapacity nižší, než 100 %.

Jelikož jedna věznice leží uvnitř České republiky a druhá leží na státních hranicích a sousedí s Německem, je zde také uvedena komparace z hlediska vězňů české národnosti a vězňů cizí národnosti. Tuto komparaci zobrazuje tabulka 6.

Tabulka 6: Komparace věznice Pardubice a Kynšperk nad Ohří podle vězňů české národnosti a vězňů cizí národnosti v letech 2012–2018

Rok	Věznice Pardubice		Věznice Kynšperk nad Ohří	
	vězni české národnosti	vězni cizí národnosti	vězni české národnosti	vězni cizí národnosti
2012	97,53 %	2,47 %	85,96 %	14,04 %
2013	95,52 %	4,48 %	80,90 %	19,10 %
2014	95,85 %	4,15 %	85,98 %	14,02 %
2015	96,51 %	3,49 %	83,65 %	16,35 %
2016	94,51 %	5,49 %	86,35 %	13,65 %
2017	96,42 %	3,58 %	85,79 %	14,21 %
2018	95,61 %	4,39 %	89,64 %	10,36 %

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Tabulka 6 vyjadřuje složení obou výše zmíněných věznic z hlediska vězňů české národnosti a vězňů cizí národnosti. Podle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, cizinci, kteří jsou bezprostředně přijati do výkonu trestu, mají nárok podat žádost o předání k výkonu trestu do státu, jehož jsou státními občany. (ČR, 1999)

Na první pohled je patrné, že většina vězňů ve věznici Pardubice je české národnosti a pouhých pár procent je cizí národnosti. Kdežto věznice Kynšperk nad Ohří má více vězňů cizí národnosti než věznice Pardubice.

5.2 Výsledky řízených rozhovorů

Tato podkapitola se zabývá řízenými rozhovory, které proběhly se zástupci Věznice Pardubice, Věznice Kynšperk nad Ohří, firmou Kovolis Hedvikov a.s. a firmou Svatavské strojírny s.r.o., hlavním tématem bylo zaměstnávání vězňů osob. Byly sestaveny dva scénáře rozhovorů (rozhovor zvlášť pro obě věznice a rozhovor zvlášť pro obě firmy). Rozhovor sestavený pro obě věznice obsahuje sedm hlavních otázek, plus několik podotázek, které vyvstaly v průběhu rozhovoru. Rozhovor s firmami obsahoval deset hlavních otázek a několik podotázek, které opět vyvstaly v průběhu rozhovoru.

5.2.1 Výsledky řízených rozhovorů s dotazovanými věznicemi

V této podkapitole jsou prezentovány záznamy rozhovorů se zástupci obou věznic. Věznice Pardubice měla v prvním čtvrtletí roku 2020 zaměstnaných 295 vězňů, Věznice Kynšperk nad Ohří měla 294 zaměstnaných vězňů. Podle výše zmíněného, řízený rozhovor pro obě věznice obsahoval sedm otázek.

Otázka č. 1 – Jaká jsou podle Vás rizika zaměstnávání vězňů?

Věznice Pardubice – V každém období musí věznice řešit určité krize (např. na počátku roku 2020 se jednalo o krizi v automobilovém průmyslu), pokud by krize nastala, mnoho vězňů by mohlo přijít o práci a o jejich příjem. Většina zaměstnaných vězňů je bez pracovního návyku (byť chtějí pracovat). Avšak většina zaměstnaných vězňů chce pracovat pouze proto, aby si zkrátily čas.

Věznice Kynšperk nad Ohří – Jde převážně o lidi, kteří v civilním životě buď vůbec nikdy nepracovali, nebo jen minimum z nich, a tedy nemají téměř žádné pracovní návyky. A když nějaké mají, tak v prostředí, ve kterém jsou, si neuvědomují, že musí pracovat osm hodin denně, často nerespektují, že mají jen jednu přestávku na jídlo a oddech. A takových situací je mnoho. Dalším rizikem je navázání vztahů s civilním zaměstnancem. Zaměstnavatelé svůj personál ale proškolují, aby se toto riziko snížilo na minimum. Dále odsouzený nemá loajalitu vůči firmě, je to pro něj (ve většině případů) jen působil získání peněz, nebo únik z jinak celodenního pobytu na ubytovně (cele).

Otázka č. 2 – Jaké jsou podle Vás přínosy zaměstnávání vězňů?

Věznice Pardubice – Vězni získají pracovní návyky a plnohodnotně vyplňují svůj čas strávený ve věznici. Vězni si v rámci zaměstnání zvyknou na určitý pracovní režim, což jim následně pomůže se začleněním do společnosti. Zaměstnaní vězni mohou splácet své pohledávky, odškodné, které jim vzniklo trestní činností, alimenty na děti apod.

Věznice Kynšperk nad Ohří – Práce má pro odsouzené aspekty ekonomické, psychické i sociální. Jde o smysluplné trávení soudem vyměřeného času, rozvoj, podporu a upevnění pracovních návyků, posilování pocitu vlastní hodnoty i autonomie. Z odměny, kterou odsouzený za práci obdrží, hradí soudem určené výživné, náklady výkonu trestu a případně další pohledávky, např. náklady soudního řízení. Ze zisku hospodářské činnosti financujeme

další rozvoj zaměstnávání, zejména opravy prostor pro zaměstnávání, popř. zlepšení pracovních podmínek personálu věznice. Také odsouzení tráví čas něčím smysluplným. Pro odsouzené získání alespoň částečných návyků – musí vstávat a nastoupit do práce, musí plnit normy, pracovat kvalitně atd. A jistě finanční stránka, kdy mohou platit alimenty a jiné pohledávky a sami si přilepší k pobytu ve věznici nákupem v kantýně.

Otázka č. 3 – Existují se zaměstnáváním vězňů nějaké komplikace? Popřípadě jaké?

Věznice Pardubice – Z hlediska zaměstnávání vězňů je vše upraveno zákonem o výkonu trestu a zákoníkem práce. Zaměstnaní vězni musí mít pro práci stejné podmínky, jako ostatní zaměstnanci dané firmy (např. zdravotní posouzení či způsobilost k práci).

Věznice Kynšperk nad Ohří – Nejsou žádné komplikace.

Otázka č. 4 – Do jaké míry mají vězni zájem o zaměstnání?

Věznice Pardubice – Většina vězňů chce být zaměstnána. Avšak jsou zde tací, kteří nikdy nepracovali a nikdy ani pracovat nebudou a obvykle se tak vyjádří hned na začátku svého výkonu trestu. Avšak ti, co chtějí pracovat a dostanou tu možnost, mají velký potenciál. Pokud věznice vidí snahu a zájem, který vězni vyjadřují, snaží se jim co nejvíce vyhovět ohledně zaměstnání.

Věznice Kynšperk nad Ohří – Mají zájem kvůli výdělku, mnozí z důvodu úniku před každodenním pobytem v cele a pracují rádi. Někteří s vidinou dobrého hodnocení vidí snazší dostupnost podmíněného propuštění.

Otázka č. 5 – Jakým způsobem získávají vězni od svého zaměstnavatele peníze?

Věznice Pardubice – Platy vězňů probíhají v bezhotovostním styku. Vězni nesmí disponovat peněžními prostředky. Zaměstnavatel vždy předá věznici výkaz pracovní doby daného vězně a na základě tohoto výkazu věznice vystaví zaměstnavateli fakturu, kterou zaměstnavatel proplatí. Každý vězeň má svůj účet, kam mu věznice posílá peníze. Z každého účtu se procentuálním poměrem rozdělují peníze na úložné, pohledávky vůči třetím osobám a kapesné. Vězni s účtem disponují prostřednictvím vychovatelů, kteří vězňům v kantýně nakupují. Vězni jsou však děleni do tří skupin, kdy každá skupina má nárok na jinou hodnotu peněz v rámci jednoho týdne.

Věznice Kynšperk nad Ohří – Peníze jsou smluvně předem dány a fakturuje je firmě věznice. Poté je dle odpracovaných hodin, či splnění norem při měsíčních uzávěrkách zpracuje věznice odsouzeným jako „mzdu“ (odsouzení dostávají za práci odměnu).

Otázka č. 6 – Jak Vaše věznice komunikuje se zaměstnavatelem vězňů?

Věznice Pardubice – Komunikaci s firmami má na starosti oddělení, které se zabývá výhradně zaměstnáváním vězňů. Každá firma má stanoveného odpovědného pracovníka, který je odpovědný za vše, co se zaměstnaným vězňem souvisí (odvoz do práce, docházka, návrh na odměny apod.). Obvykle se jedná o manažera dané firmy, který má dostatečné kompetence.

Věznice Kynšperk nad Ohří – Komunikuje přes provozovnu střediska hospodářské činnosti, která má zaměstnávání odsouzených na starosti.

Otázka č. 7 – Jak probíhají přesuny vězňů z věznic do zaměstnání a opačně?

Pardubice – Přesuny vězňů zajišťuje firma, která vězně vyzvedává ve věznici a dopravuje je na pracoviště. Vězni, kteří pracují mimo věznici, mají volnější režim. Jestliže vězni pracují ve věznici, přesuny zajišťuje Vězeňská služba ČR.

Kynšperk nad Ohří – Firma si transfer zajistí na své náklady buď služebními dopravními prostředky, nebo smluvně u jiných dopravců.

5.2.2 Výsledky řízených rozhovorů s dotazovanými firmami

Následují záznamy rozhovorů s firmou Kovolis Hedvikov a.s., která se zabývá odleváním slitin hliníku v polotuhé stavu. A firmou Svatavské strojírny s.r.o., která provádí zakázkovou výrobu strojírenského charakteru. V prvním čtvrtletí roku 2020 firma Kovolis Hedvikov a.s. zaměstnávala zhruba 80 vězňů, kdežto firma Svatavské strojírny a.s. pouze čtyři vězně. Řízený rozhovor pro obě dotazované firmy obsahuje deset otázek.

Otázka č. 1 – Kolik vězňů u Vás pracuje? Roste číslo zaměstnaných vězňů ve Vaší organizaci?

Kovolis Hedvikov a.s. – Zhruba 80, podle potřeby výroby. Avšak toto číslo neustále kolísá. Největší útlum je vždy před Vánocemi.

Svatavské strojírny s.r.o. – Požadavek je osm, ale obvykle zde pracují čtyři vězni.

Otázka č. 2 – Co přesně u Vás mohou vězni dělat?

Kovolis Hedvikov a.s. – Závěrečné opracování odlitků pro automobilový průmysl, nezávislá topení.

Svatavské strojírny s.r.o. – Drobné zámečnické práce, pomocné práce, manipulaci, a pokud projde lékařskou prohlídkou, firma své zaměstnance proškolí a udělá mu kurz na obsluhu vysokozdvizného vozíků a jeřábníku. Někteří již vykonávali odborné práce, např. obsluha svařovacího robota, obsluha laserového pálicího stroje.

Otázka č. 3. Jaká jsou podle Vás rizika zaměstnávání vězňů?

Kovolis Hedvikov a.s. – Kvalita s dodanými kusy, bohužel se vězni nesnaží tolik, jako by měli. Dále je zde strach o bezpečnost vlastních lidí ve firmě. Za poslední 10 let se nepříhodilo nic zvláštního (kromě vyhrožování na pracovišti).

Svatavské strojírny s.r.o. – Snažíme se veškerá rizika eliminovat, u nás se pohybují po uzavřeném areálu s jasně daným pracovištěm pod dohledem vedoucího úseku.

Otázka č. 4 – Potýkáte se Vy osobně s nějakými riziky zaměstnávání vězňů? (jako zaměstnavatel)

Kovolis Hedvikov a.s. – Ne.

Svatavské strojírny s.r.o. – Největší nejistota je to, zda vězeň nastoupí do práce (může kázeňsky trestán, přemístěn apod.). Proto je trochu obtížné jim dlouhodobě plánovat práci.

Otázka č. 5 – Jaké jsou podle Vás přínosy zaměstnávání vězňů?

Kovolis Hedvikov a.s. – Jedná se o levnou pracovní sílu.

Svatavské strojírný s.r.o. – Rozhodně peníze a taky je s nimi lepší domluva v ochotě pracovat, a to i na práce v sobotu.

Otázka č. 6 – Existují se zaměstnáváním vězňů nějaké komplikace? Popřípadě jaké?

Kovolis Hedvikov a.s. – Pouze v případě, že by byla vyhlášena amnestie. Firma by ze dne na den přišla o zaměstnance. S tímto rizikem musí firma počítat.

Svatavské strojírný s.r.o. – Zejména s prověřením dovedností. Záleží na tom, jaké dovednosti vězeň uvede, že umí. Není zde možnost, jak ověřit, zda tomu tak je anebo není.

Otázka č. 7 – Vybíráte si vězně, kteří u Vás budou pracovat anebo jsou k Vám přidělování?

Kovolis Hedvikov a.s. – Vězni jsou přidělováni podle systému a podle toho, jak se chovají v oddílech. Vězně doporučují pracovníci Vězeňské služby ČR.

Svatavské strojírný s.r.o. – Vězně vybírají pracovníci Vězeňské služby ČR, podle kritérií firmy.

Otázka č. 8 – Jsou vězni pracovitější oproti lidem, kteří jsou na svobodě?

Kovolis Hedvikov a.s. – Nejsou. Mají podmínky stejné jako normální pracovníci.

Svatavské strojírný s.r.o. – To ne. Je to stejné jako kmenoví zaměstnanci, kde záleží na povaze člověka a jeho pracovních návycích.

Otázka č. 9 – Jaké jsou mzdy zaměstnaných vězňů? Liší se jejich výše podle vzdělání daného vězně?

Kovolis Hedvikov a.s. – Jedná se o 50 % minimální mzdy. Mzdy jsou nezávislé, firma Kovolis Hedvikov a.s. vyžaduje minimálně základní vzdělání.

Svatavské strojírny s.r.o. – Jedná se o 50 % minimální mzdy. Odsouzení nejsou placeni podle vzdělání, nýbrž podle práce, kterou vykonají. I vysokoškolsky vzdělaný odsouzený může vykonávat nekvalifikovanou práci.

Otázka č. 10 – Jak komunikujete s věznicí?

Kovolis Hedvikov a.s. – Jedná se spíše o elektronickou a telefonickou komunikaci.

Svatavské strojírny s.r.o. – Telefonicky, mailem, zřídka osobně.

5.2.3 Vyhodnocení rizik, přínosů a komplikací spojených se zaměstnáváním vězňů

Následuje tabulka 7, která shrnuje hlavní rizika, přínosy a komplikace související se zaměstnáváním vězňů, podle všech vybraných respondentů.

Tabulka 7: Rizika, přínosy a komplikace související se zaměstnáváním vězňů

	Věznice Pardubice	Věznice Kynšperk nad Ohří	Kovolis Hedvikov a.s.	Svatavské strojírny s.r.o.
Rizika zaměstnávání vězňů	žádné pracovní návyky	žádné pracovní návyky	kvalita s dodanými kusy; strach civilních zaměstnanců	všechna rizika jsou zde eliminována
Přínosy zaměstnávání vězňů	plnohodnotné vyplnění času; mohou splácet dluhy	plnohodnotné vyplnění času; rozvoj finanční gramotnosti vězňů	levná pracovní síla	levná pracovní síla; větší ochota pracovat o víkendech a svátcích
Komplikace související se zaměstnáváním	žádné	žádné	v případě, že by byla vyhlášena amnestie	špatná možnost prověření dovedností vězňů

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky 7 lze vypořádat, jaká rizika, přínosy a komplikace přináší zaměstnávání vězňů podle Věznice Pardubice, Věznice Kynšperk nad Ohří a firmy Kovolis Hedvikov a.s. a Svataavské strojírny s.r.o. Na první pohled je patrné, že obě dotazované věznice shledávají se zaměstnáváním vězňů stejná rizika a stejné přínosy a ani jedna věznice neshledává žádné komplikace se zaměstnáváním vězňů. Rozdílné názory mají obě

dotazované firmy. Jediné, v čem se shodují ohledně zaměstnávání vězněných osob je levná pracovní síla.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala závažným problémem – naplňování 3E ve Vězeňské službě ČR, podle stanovených kritérií a ukazatelů. Práce je rozdělena do pěti kapitol, kdy ve třetí kapitole je vytvořen experimentální model pro naplňování 3E ve Vězeňské službě a ve čtvrté kapitole je tento experimentální model počítán s využitím reálných dat. Experimentální model je vyhodnocen pomocí předem stanové hypotézy: „Vězeňská služba ČR pracuje z pohledu 3E dostatečně efektivně.“, která se opírá o tři hlavní ukazatele. Konkrétně se jedná o míru využití kapacity, jejíž optimální výsledek je vyšší než 70 %, míru zaměstnávání vězňů, kdy požadavkem je rostoucí trend; výnosy z hospodářské činnosti na jednoho vězně, kdy požadavkem je také rostoucí trend. Hypotéza byla potvrzena. Avšak kvůli složitosti vyhodnocení efektivnosti Vězeňské služby ČR zde byly zjišťovány i vedlejší ukazatele. Vyhodnocení sil a prostředků je zjišťováno za celou Vězeňskou službu ČR za období 2012–2018.

První kapitola obsahuje popis Vězeňské služby ČR a představuje některé zákony, které Vězeňskou službu ČR definují a vymezují. Je zde uvedeno dělení Vězeňské služby ČR a popis jednotlivých úkolů, kterými se Vězeňská služba ČR zabývá. Jelikož je s vězeňstvím úzce spjatá kriminalita, jsou zde vyhodnoceny počty registrovaných trestných činů podle jednotlivých krajů České republiky za rok 2018 v přepočtu na 1000 obyvatel, z hlediska toho byla zjištěna nejvyšší četnost kriminality v Praze. Dále je v první kapitole obsažen trest a historii trestu a historii vězeňské služby.

Druhá kapitola pojednává o některých dokumentech, kterými se řídí Vězeňská služba ČR. Jedná se o Evropská vězeňská pravidla a koncepci českého vězeňství. Evropská vězeňská pravidla obsahují tři kapitoly, v nichž první kapitola obsahuje devět částí a ty jsou dále stručněji popsány. Koncepce vězeňství do roku 2025 byla poprvé vypracována v roce 1991, následovala Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, ale jelikož v této koncepci nebyly splněny vytyčené cíle, musela být vypracována koncepcí vězeňství do roku 2025. Tato koncepcí obsahuje devět oblastí, kterými se strategické cíle této koncepcí zabývají. Ve druhé kapitole je vypracována jedna oblast, a to zaměstnávání vězňů osob. Zbýlých osm oblastí je vypracováno v příloze D.

Třetí kapitola se zabývá vytvořením experimentálního modelu pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR. Vyhodnocení sil a prostředků se využívá při analýze ozbrojených sil a bezpečnostních sborů, kdy Vězeňská služba ČR je součástí bezpečnostních

sborů. Experimentální model pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR je vytvořen z hlediska konceptu 3E (tj. hospodárnost, účelnost a účinnost). Pro každé E byl zvolen jeden hlavní relevantní ukazatel, na kterém je stanovena hypotéza a několik vedlejších ukazatelů, které poukazují na složitost efektivnosti Vězeňské služby ČR. Hospodárnost je posuzována pomocí hlavního ukazatele míry využití kapacity a pomocí vedlejších ukazatelů autarkie na bázi nákladů a výnosů z hlavní činnosti, denního výdaje na jednoho vězně, poměru dob obratu krátkodobých pohledávek a krátkodobých závazků a míry opotřebení dlouhodobého majetku. Účelnost je hodnocena z hlediska hlavního ukazatele míry zaměstnávání vězňů a vedlejších ukazatelů míry pokrytí ztráty z hlavní činnosti ziskem z hospodářské činnosti, autarkie na bázi celkových příjmů a výdajů. Účinnost je pak hodnocena pomocí hlavního ukazatele výnosy z hospodářské činnosti na jednoho vězně, poměru vězňů a personálu Vězeňské služby ČR, míry uhrazení pohledávek vězněných osob, a ukazatele produktivity.

Čtvrtá kapitola se zabývá již samotným výpočtem výše zmíněného experimentálního modelu pro vyhodnocení sil a prostředků Vězeňské služby ČR. Všechny tři hlavní ukazatele, které slouží pro vyhodnocení hypotézy, byly splněny podle výše stanovených kritérií. Avšak vedlejší ukazatele, které byly pro jednotlivá E vybrána poukazují na to, že efektivita Vězeňské služby ČR není bezproblémová. Většina vedlejších ukazatelů nesplnila stanovené požadavky.

Pátá kapitola se zabývá přínosy a riziky, které přináší zaměstnávání vězněných osob. V rámci tohoto sledování byly osloveny dvě věznice, konkrétně se jedná o Věznici Pardubice a o Věznici Kynšperk nad Ohří. Dále byly osloveny dvě firmy, které spolupracují s věznicemi a zaměstnávají vězněné osoby. Jedná se o Kovolis Hedvikov a.s. působící v Pardubickém kraji a o Svatavské strojírný s.r.o. působící v kraji Karlovarském. Jak s věznicemi, tak s firmami byl realizován řízený rozhovor na téma zaměstnávání vězněných osob. Na konci páté kapitoly jsou uvedeny výsledky obsahující přínosy, rizika a komplikace, které respondenti shledávají se zaměstnáváním vězněných osob.

Závěrem lze konstatovat dvě shrnující – souhrnná opatření: i v organizační složce státu je třeba znát míru plnění 3E, jde zde tedy o experimentální model pro specifickou organizační složku státu (Vězeňskou službu ČR), zaměřený i na zaměstnanost Vězeňské služby ČR. Jedná se o první pokus, který lze modifikovat i podle preferencí priorit vězeňství.

Z řízených rozhovorů plyne, že by Vězeňská služba ČR měla pokračovat v zaměstnávání vězněných osob, neboť to způsobuje dobrý vliv na vězně, vězni získávají pracovní návyky a zejména plnohodnotně vyplňují svůj čas. Naopak by byla potřeba zlepšit kvalita s dodanými

kusy, které vězni na pracovišti vyrobí, oproti normálním zaměstnancům nemají takovou snahu provádět kvalitní práci.

Použitá literatura

- [1] ABZ.CZ *Pojem penologie*. Scs.abz.cz. [online]. [cit. 2019-11-26]. <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/penologie>
- [2] ADRIAN, J.L. (et. Al.). *Privatizing prisons: rhetoric and reality*. London: Sage publications Ltd, 1997. ISBN 0-8039-7548-1.
- [3] BAILEY, S. J., MATĚJKOVÁ, I. *Veřejný sektor: teorie, politika a praxe*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-61-0.
- [4] BIOGRAPHY.COM. *Cesare beccaria Biography*. A&E Television Networks, 2019. [online]. [cit. 2020-02-04]. <https://www.biography.com/scholar/cesare-beccaria>
- [5] BOUŠKA, T., PINEROVÁ, K. *Czechoslovak political prisoners: life stories of 5 male and 5 female victims of Stalinism*. Česko: Političtí vězni, 2016. ISBN 978-80-254-3716-2.
- [6] BURSÍK, T. *Ztratily jsme mnoho času-- Ale ne sebe!: životy politických vězeňkyň v československých věznicích padesátých a šedesátých let dvacátého století*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie České republiky, 2006. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 15. ISBN 80-86621-25-1.
- [7] CONNOLLY, S., MUNRO, A. *Economic of the public sector*. Harlow: Pearson Education, c1999. ISBN 0-13-096641-X.
- [8] CRISTESCU M. P., MIHAIU D. M., OPREANA A. *Efficiency, effectiveness and performance of the public sector*. Romanian Journal of Economic Forecasting, 2010. [online]. [cit. 2020-28-02]. http://ceocebc.ipe.ro/rjef/rjef4_10/rjef4_10_10.pdf
- [9] ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.
- [10] ČR. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [11] ČR. Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- [12] ČR. Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.
- [13] ČR. Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů.
- [14] ČR. Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě, ve znění pozdějších předpisů.
- [15] ČR. Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, ve znění pozdějších předpisů.
- [16] ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

- [17] EU. *European prison rules*. Council of Europe Publishing, 2006. ISBN 978-92-871-5981-6.
- [18] EU. Nařízení č. 966/2012 Evropského parlamentu a Rady ze dne 25. října 2012, kterým se stanoví finanční pravidla o souhrnném rozpočtu Unie a o zrušení nařízení Rady č. 1605/2002.
- [19] EU, OECD. *SIGMA*. 2020. [online]. [cit. 2020-28-02]. <http://www.sigmaweb.org/>
- [20] FÁBRY, A. *Väznenie. História a súčasnosť*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-379-7.
- [21] HOLAS, J. a kol. *Regionální kriminalita a její odraz v kvalitě života obyvatel*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-160-8.
- [22] INCIARDY, J. A. *Trestní spravedlnost*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-30-9.
- [23] JUSTICE. *Ve věznicích v ČR pracuje 60 pct vězňů, víc jich ještě nepracovalo*. Česká justice, 2020. [online]. [cit. 2020-10-03]. <https://www.ceska-justice.cz/2020/01/ve-vezenich-cr-pracuje-60-pct-veznu-vic-jich-jeste-nepracovalo/>
- [24] KAČER J., POKORNÝ M. Počet vězňů převyšuje kapacitu českých věznic. Stát spoléhá i na alternativní tresty. *Hospodářské noviny*, 2019. [online]. [cit. 2020-03-25]. <https://infografiky.ihned.cz/extra-veznice/r~9a30e0e223c211e991e8ac1f6b220ee8/>
- [25] KALÁBOVÁ, K., KALÁB V. *Historie zemské donucovací pracovny a věznice pro ženy v Pardubicích*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2006. ISBN 80-239-7661-3.
- [26] KRAFTOVÁ, I. Efektivnost veřejného sektoru regionu na mikroúrovni: modifikovaný model BAMF. *Sborník 2. mezinárodní konference CERS*. Košice: TU v Košicích, 2007. ISBN: 978-80-8073-957-7.
- [27] KRAFTOVÁ, I. *Finanční analýza municipální firmy*. Praha: C.H. Beck, 2002. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-778-2.
- [28] LIŠKA, O. *Vykonané tresty smrti Československo 1918-1989: (nezahrnuje rozsudky německé justice)*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie České republiky, 2000. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, č. 2.
- [29] MANZOOR, A. A Look at Efficiency in Public Administration: Past nad Future. *SAGE open*, 2014. [online]. [cit. 2020-02-27]. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244014564936>
- [30] MELŠA, J. *Dohoda s Vězeňskou službou ČR*. Policie ČR, 2019. [online]. [cit. 2020-02-18]. <https://www.policie.cz/clanek/informacni-servis-zpravodajstvi-zpravodajstvi-2009-dohoda-s-vezenskou-sluzbou-cr.aspx>

- [31] MINISTERSTVO FINANČÍ ČR. *Analytická část portálu monitor*. Monitor, 2020. [online]. [cit. 2020-03-10]. <https://monitor.statnipokladna.cz/analyza/>
- [32] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha, 2015. [online]. [cit. 2020-02-01]. <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>
- [33] MS ČR. Vyhláška 93/2001 Sb., o hospodářské činnosti Vězeňské služby České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [34] OTRUSINOVÁ M., KUBÍČKOVÁ D. *Finanční hospodaření municipálních účetních jednotek*. Praha: C. H, Beck, 2011. ISBN 978-7400-342-4.
- [35] PLAČEK, M. *Koncepce strategického controllingu ve Vězeňské službě ČR*. Ostrava: KEY publishing s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7418-094-1.
- [36] REIDER, R. *Improving the Economy, Efficiency and Effectiveness of Not-for-Profits: Conduction Operational Reviews*. Wiley, 2001. ISBN 978-0471395737.
- [37] REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru*. Praha: Ekopress, 2007. ISBN 978-80-86929-25-5.
- [38] ŠUBRTOVÁ, J. *Způsobilé výdaje v kontextu pravidel 3E*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2020. [online]. [cit. 2020-02-28]. https://www.dotaceu.cz/getmedia/864b7323-e271-4326-8b52-ec184b585039/prezentace_princip-
- [39] TOMEK, P. *Dvě studie o československém vězeňství 1948-1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie České republiky, 2000. Sešity Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, č. 3. ISBN 80-902885-0-2.
- [40] VICHLENDÁ, M., BÉREŠ, L. *Prevence kriminality pro studující a učitele policejních škol MV*. Praha: MV ČR, 2008.
- [41] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Generální ředitelství Vězeňské služby ČR*. 2019. [online]. [cit. 2020-02-18]. www.vscr.cz
- [42] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Historická penologie*. Kabinet dokumentace a historie VS ČR. [online]. [cit. 2020-01-03]. <http://institut.vscr.cz/kategorie/?k=Literatura&o=0&p=150>
- [43] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha-Pankrác, 2005. [online]. [cit. 2020-18-02]. https://www.justice.cz/documents/12681/762277/koncepce_do+roku_2015+%282%29.pdf/74d6fdaf-b5c0-4165-a853-efe2a84a68f6
- [44] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Statistické ročenky Vězeňské služby ČR*. [online]. [cit. 2020-02-01]. <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>

Seznam příloh

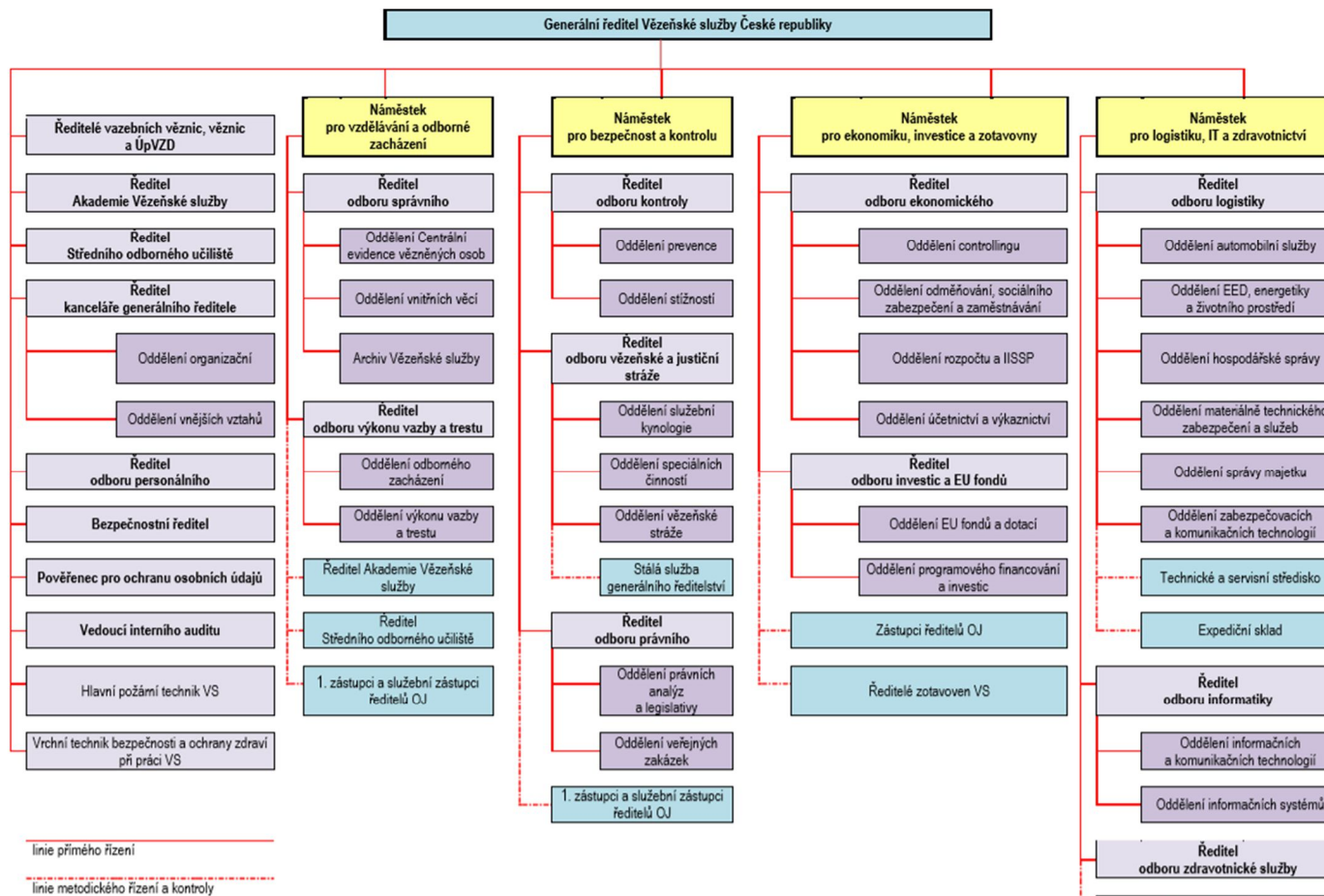
Příloha A Organizační struktura generálního ředitelství Vězeňské služby ČR k 31. 12. 2018

Příloha B Organizační struktura Vězeňské služby ČR k 31. 12. 2018

Příloha C Výpovědi žen zatčených a vyslýchaných StB

Příloha D Popis cílů obsažených v koncepci vězeňství do roku 2025

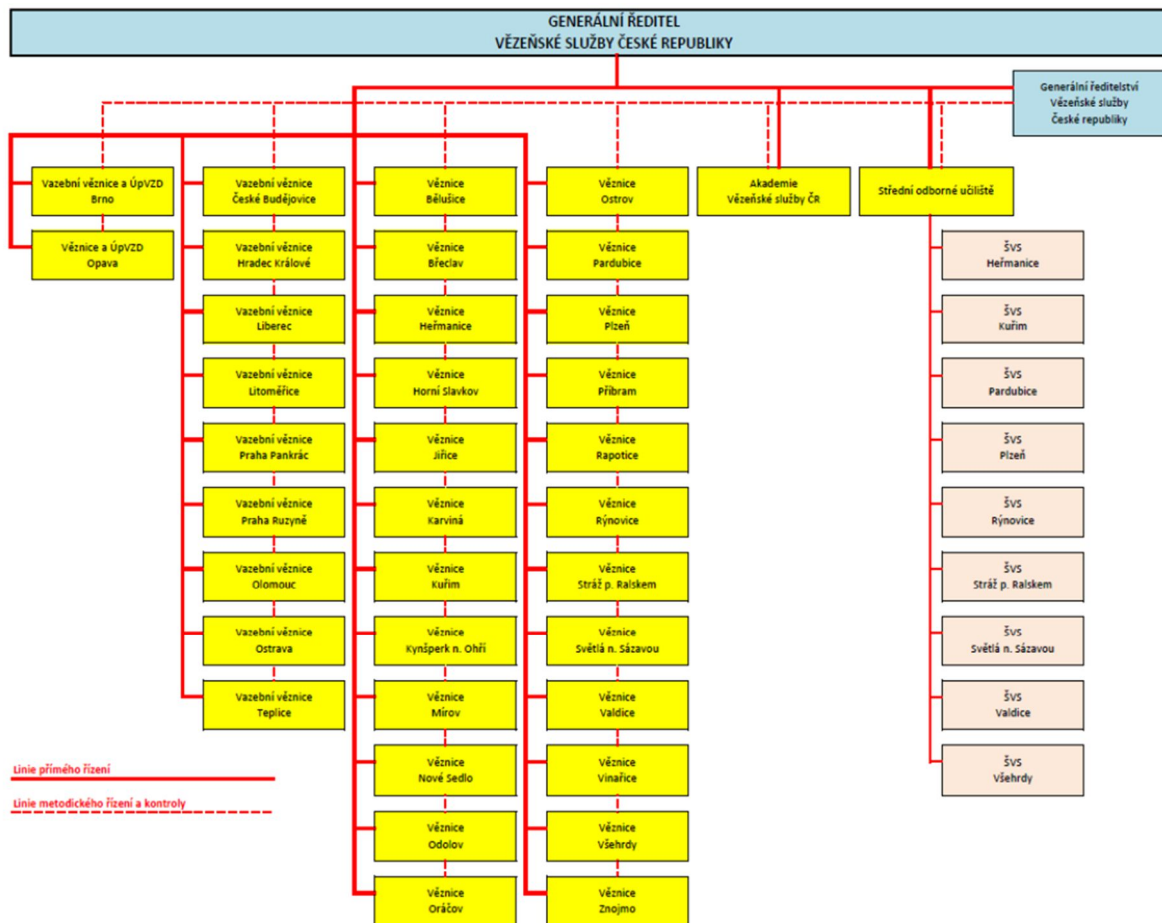
Příloha A – Organizační struktura Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR k 31. 12. 2018

Obrázek 1: Organizační struktura Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR

Zdroj: (Vězeňská služba ČR, 2019)

Příloha B – Organizační struktura Vězeňské služby ČR k 31. 12. 2018

Obrázek 2: Organizační struktura Vězeňské služby ČR

Zdroj: (Vězeňská služba ČR, 2019)

Příloha C – Výpovědi žen zatčených a vyslýchaných StB

Dagmar Skálovou zatkla StB 17. května 1949. (Bursík, 2006, s. 14) „*Vyslýchána jsem byla referentem, jehož jméno neznám, ale pamatuji se, že mu ostatní orgánové říkali TÁTO. U výslechu jsem byla plných 24 hodin, při čemž jsem byla vždy odváděna do místnosti zvané BIOGRAF, kde jsem seděla na židli několik hodin, a to pravděpodobně proto, aby moje výpovědi mohly být ověřeny výpověďmi ostatních osob. Druhý den, to je 18. května 1949, byla jsem odvedena se zavázanýma očima do zvláštní místnosti, kde na mě bylo použito při výslechu fyzické násilí. Během tohoto výslechu jsem padla 3krát do bezvědomí a vždy jsem byla polita studenou vodou. Když jsem byla přivedena do zvláštní místnosti, musela jsem si kleknout na židli, a to tak, že lokty jsem se musela opřít o opěradlo židle. Kdo byl v této místnosti, nevím, neboť jsem měla zavázané oči. Tak, jak jsem klečela na židli, byla jsem střídavě vyslýchána, a když jsem odpověděla, byla jsem tlučena PENDREKEM do zad, kříže a stehem. Mimo to jsem byla tlučena přes chodidla patrně DŮTKAMI, které se mi jevily jako předmět z více tenčích řemínků. Toto násilí na mé osobě bylo použito s vědomím referenta, který mě vyslýchal a byl jinými oslovován TÁTO. Myslím, že mne sám netloukl, ale že sám vedl výslech, mne tloukli na jeho rozkaz ostatní. Při tomto fyzickém násilí jsem ztratila vědomí, a když jsem spadla ze židle a spadl mi ručník z očí, byla jsem polita studenou vodou. Když jsem se probírala z bezvědomí a než mi byl opět nasazen na oči ručník, nic jsem neviděla, neboť v místnosti byla tma.*⁸“

Pro knihu Czechoslovak Political Prisoners vypovídá například Julie Hrušková: „*Prošla jsem jedním velmi těžkým výslechem, když mi hlavou udeřili o stůl, proklouzli okolo mě a přitlačili mé tělo na skříň, cokoli, co jim přišlo na mysl. Snažila jsem se neupadnout. Nakonec mě zachránil telefon, protože se museli dostat k jinému zatčení. Stráž mě vzala do Orlí, kde mě dali do samovazby. V brzkých ranních hodinách jsem zjistila, že krvácím. Volala jsem doktora, ale úředník z tajné policie neměl čas, aby měl vzal do nemocnice, jak mu to nařídil vězeňský lékař. Byla jsem těhotná s mým americkým vojákem. Byla jsem ve třetím měsíci a potratila jsem. Nechali mě krvácet tři dny do úplného vyčerpání. Celé oddělení věznice se bouřilo, žádalo někoho, aby mi pomohli. Až mi konečně jeden starý strážný pomohl na jeho vlastní risk a nechal mě převézt do nemocnice v Brně. Zde mi zachránili život, ale dítě bylo mrtvé.*⁹“ (Bouška, Pinerová, 2006)

⁸ Gramatické chyby v citovaném textu opraveny autorem.

⁹ Přeloženo z *Methods and techniques of State secret police investigations. Czechoslovak political prisoners: life stories of 5 male and 5 female victims of Stalinism*. Česko: Političtí vězni, 2016, s. 14-15. ISBN 978-80-254-3716-2.

Příloha D – Popis cílů obsažených v koncepci vězeňství do roku 2025

- **Vzdělávání vězňů**

Vězeňská služba, stejně jako ostatní instituce, poskytuje kvalitní vzdělání umožňující vězňům osobám obstát na pracovním trhu a díky tomu získat po skončení trestu odnětí svobody stabilní zaměstnání a odpovídající příjem. Toto vzdělání je velice důležité i pro stát, jelikož vzdělanější populace přináší státu vyšší příjmy. Důležitá je také investice do vzdělávání personálu Vězeňské služby ČR, bez této investice by realizace programů zacházení s vězňůmi osobami nebyla uskutečnitelná. Mezi strategické cíle této oblasti patří (MS ČR, 2015):

- „*funkční systém vzdělávání vězňů, který je účelně navázán na zaměstnávání vězňů a má funkční přesah do období po skončení výkonu trestu odnětí svobody, umožňuje vězňům osobám vzdělávat se v praktických oborech, které s vysokou pravděpodobností naleznou své uplatnění za branou věznice a zabezpečí vězňů osobě příjem, čímž nemalou měrou přispějí ke snížení recidivity a rizika dluhové pasti*“

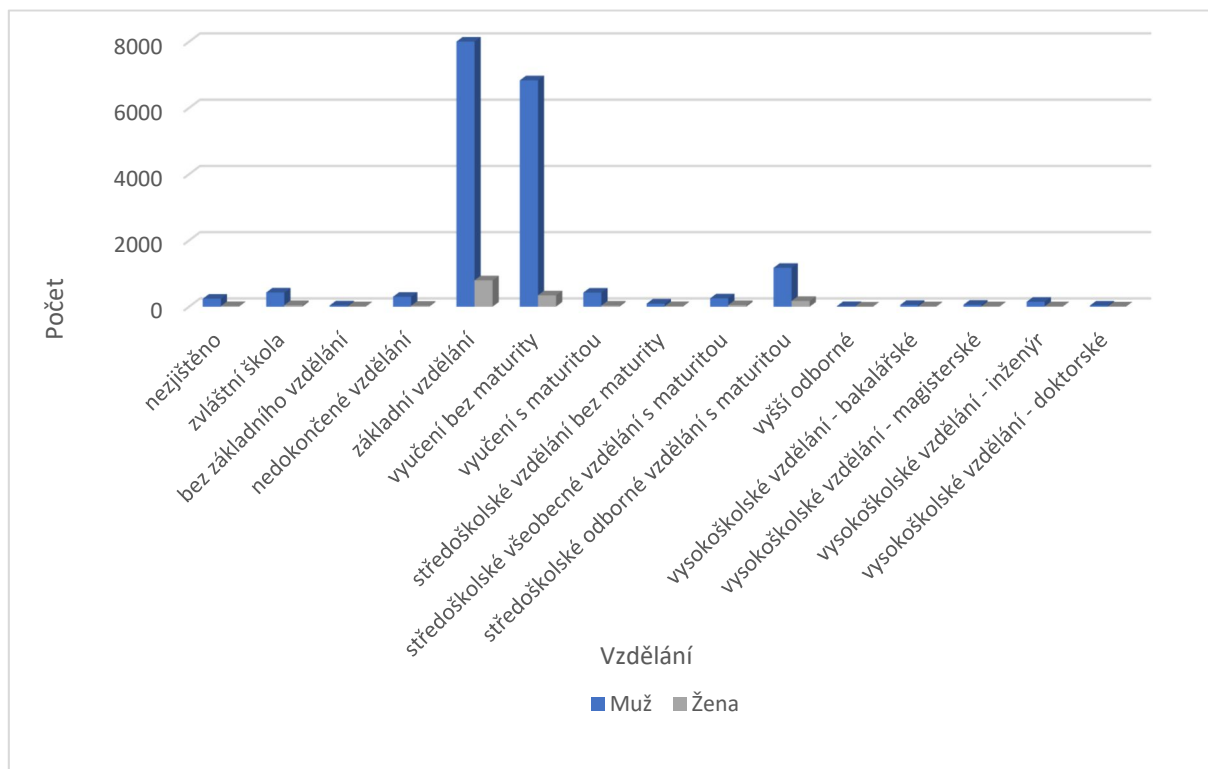
- „*aktivní personální politika, která umožňuje přilákat do vězeňství kvalitní, motivované zaměstnance, kterým je schopná nabídnout odpovídající kariérní růst a finanční ohodnocení, zahrnuje širokou škálu odborného vzdělávání určeného jak pro management, tak pro řadové zaměstnance a specialisty, nabízí příležitosti k dalšímu vzdělávání, sdílení poznatků a profesnímu růstu. V akademické oblasti je cílem rozšíření penologického a penitenciárního výzkumu a statistik*“

Vzdělávání vězňů slouží jako prostředek k získání a zvyšování pracovních dovedností, pomocí kterých bude mít odsouzená osoba vyšší šanci na úspěch na trhu práce. Představuje jeden z prioritních resocializačních nástrojů. Vzdělávání vězňů je možné rozdělit na formální a neformální. Formální vzdělávání zajišťuje sama Vězeňská služba anebo její spolupracující subjekt. Výsledkem formálního vzdělávání je doklad o dosaženém vzdělání. Neformální vzdělávání probíhá v rámci programů zacházení a jedná se např. o všeobecné vzdělávací kurzy, odborné kurzy, rekvalifikační kurzy. Kurzy mohou být zakončeny dokladem o absolvování. V dané oblasti je deset specifických cílů, které popisuje tabulka 1. Následuje obrázek č. 3, který poukazuje na vzdělání vězňů.

Tabulka 1: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „vzdělávání“

	Specifické cíle	Nástroje k dosažení těchto cílů
1.	umožnit vězněným osobám dosáhnout co nejvyššího kvalitního a praktického vzdělání, efektivně provázat vzdělávání vězněných osob s jejich zaměstnáváním, pružně reagovat na požadavky trhu práce	zajistit vězněným osobám podmínky pro získání základního vzdělávání; podporovat výuku cizích jazyků a práce s počítačem, dbát na výuku etiky; analyzovat trh práce za účelem zjištění poptávky po absolventech
2.	hledat nové zdroje financování a efektivně čerpat stávající	analyzovat možnosti čerpání prostředků pro sociálně znevýhodněné skupiny osob
3.	zintenzivnit ve vhodných oblastech výuky spolupráci s externími subjekty	rozvíjet aktivní spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a úřady práce
4.	věnovat dostatečnou pozornost personální práci, přehodnotit současné nastavení poměru mezi příslušníky a zaměstnanci Vězeňské služby ČR, zpracovat a zavést do praxe kariérní řád	analyzovat možnost dalšího zcivilnění pozic ve Vězeňské službě ČR; zpracovat kariérní řád a zavést jej do praxe
5.	zatraktivnit službu ve Vězeňské službě ČR veřejnosti, budovat pozitivní mediální obraz sboru, aktivně využívat všech možností, jak řadové zaměstnance pozitivně motivovat	náborový příspěvek; služební byt
6.	poskytovat v rámci systému vzdělávání zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby ČR co nejširší a nejkvalitnější okruh služeb	stanovit managementu povinnosti účastnit se cíleného celoživotního vzdělání; poskytovat kvalitní specializované vzdělání obsahující mimo jiné psychologii
7.	podporovat výměnu informací jak v rámci Vězeňské služby ČR, tak mezi jednotlivými bezpečnostními sbory, rozšiřovat systém „dobré praxe“	organizovat ve vhodných intervalech, případně ad hoc setkání zaměstnanců; umožnit zaměstnancům pravidelně navštěvovat jiná vězeňská zařízení
8.	restrukturalizovat činnost Akademie Vězeňské služby ČR	poskytovat školení sociálním pracovníkům, psychologům, vychovatelům a dalším odborným pracovníkům; poskytovat doplňující pedagogické studium; vytvořit expertní skupiny na aktuální problematiku
9.	rozvíjet dále stávající systém výuky, inovovat metody i materiálně-technické vybavení	analyzovat možnost širšího využití e-learningu tam, kde je to vhodné a účelné; zvážit využitelnost videokonferencí (například přednášky atd.)
10.	systematicky motivovat jak žáky, tak poskytovatele vzdělávání, zavést efektivní systém kontroly vzdělávání vězněných osob	iniciovat jednání s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy o možnosti zvýšení finančních prostředků na vzdělávání vězněných osob; zajistit kvalifikovanou kontrolní pozici v rámci Vězeňské služby ČR

Zdroj: vlastní zpracování podle (MS ČR, 2015)

Obrázek 3: Členění odsouzených dle nejvyššího dosažené vzdělání k 31. 12. 2018

Zdroj: zpracováno podle (Vězeňská služba ČR, 2019)

Z obrázku č. 3 je patrné, že nejvíce odsouzených osob má základní vzdělání anebo vyučení bez maturity. To platí jak pro muže, tak pro ženy.

- **Programy zacházení a SARPO**

Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného. Předpokladem úspěšného zacházení s vězňenými je dostatečný počet kvalifikovaných a pozitivně motivovaných odborných zaměstnanců a vychovatelů. Mezi strategické síle této oblasti patří (MS ČR, 2015):

- „dosažení stavu, kdy věznice zařazují odsouzené podle stupně deprivace osobnosti možnosti resocializace a mají dostatek odborného personálu, aby mohl být co nejrychleji zpracováni a naplňovány individuální programy zacházení“
- „posílení samostatnosti odborného personálu a zajištění, aby většinu svého pracovního času mohli zaměstnanci věnovat práci s vězňenými osobami a nikoli administrativně“
- „programy zacházení budou v přiměřené míře standardizovány, rozšiřovány do více věznic a jejich efektivita bude ověřována“

Výchovné aktivity se provádí i na běžných odděleních, avšak více by měly převažovat aktivity v rámci specializovaných oddělení. Počet těchto oddělení je však malý a jejich kapacita nepokrývá skutečnou potřebu.

Nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb byl ve Vězeňské službě ČR od 1. 11. 2012 zaveden do praxe nástroj SARPO. SARPO funguje bez větších nedostatků a potíží. Skládá se ze zkušeného pracovního týmu a také zajišťuje jeho udržitelnost a rozvoj. Informace vkládané do SARPO mohou využívat i jiné subjekty. V dané oblasti je devět specifických cílů, které popisuje tabulka 2.

Tabulka 2: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „programy zacházení a SARPO“

	Specifické cíle	Nástroje k dosažení těchto cílů
1.	změna pravidel vnitřní diference s dosažením stavu, kdy odsouzení budou rozdělováni do jednotlivých skupin na základě stupně deprivace osobnosti a možnosti resocializace; plnění podmínek programu zacházení by mělo mít vliv zejména na rozsah nejrůznějších výhod	vytvořit kvalitní diagnostická střediska
2.	věnovat zvláštní pozornost speciálním skupinám vězeňské populace – mladistvým, tzv. mladým dospělým a ženám	trvale dbát o školení a další vzdělávání personálu; pro vězňice určené pro mladistvé a ženy vytvořit samostatnou vzorovou systematizaci pracovních míst
3	restrukturalizace personálu Vězeňské služby ve prospěch té části, která bezprostředně zachází s vězňenskými osobami	vytvořit standardy pro stanovení počtů systemizovaných míst zaměstnanců ve správě vězeňských zařízení
4.	zajištění personální stabilizace odborného aparátu a posílení jeho samostatnosti	zavést náborové příspěvky; zlepšit pracovní prostředí; podporovat odborný růst
5.	zajištění dostatečných prostor pro realizaci programů zacházení	budovat nové ubytovací prostory vždy jen v místech, kde může být také odpovídající zázemí
6.	trvale vytvářet podmínky pro ubytování odsouzených na menších celách a ložnicích, na oddílech s maximálním počtem 30 osob	nové ubytovací prostory budou tak, aby splňovaly podmínky moderního vězeňství
7.	vytvářet podmínky pro vznik nových specializovaných činností	provést analýzu potřeb specializovaných oddělení, včetně personálního zajištění
8.	pokračovat v rozšiřování standardizovaných programů zacházení do více věznic a měřit jejich efektivitu. Ve spolupráci s Probační a mediační službou vytvářet programy, které budou mít časový přesah na dobu po propuštění z výkonu trestu	personálně zajistit realizaci standardizovaných programů podle skutečných potřeb vězeňské populace; prohloubit spolupráci s Probační a mediační službou

9.	zvýšit důraz na sociální práci s odsouzenými, aby se nepřerušily dosud zachovalé emocionální vazby	podrobit kritické debatě práci vychovatelů a odborných pracovníků; definovat úkoly nezbytné k udržení základních osobních kontaktů odsouzených s vnějším světem
-----------	--	---

Zdroj: vlastní zpracování podle (MS ČR, 2015)

- **Zdravotnictví**

Strategickým cílem této oblasti je: Udržení dostupnosti zdravotních služeb ve vězeňských zařízeních. Posílení systému poskytování zdravotních služeb reflektujícího jak požadavky vyplývající ze specifík výkonu trestu odnětí svobody, vazby, zabezpečovací detence, tak také zvýšené nároky spojené s poskytováním této péče osobám ve vazbě, výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu zabezpečovací detence. Tento systém musí garantovat právo člověka na ochranu zdraví a poskytování rovnocenné péče při současném zajištění náležité bezpečnosti všech osob a spočívat na zásadách účelnosti, efektivity a hospodárnosti.

Vězeňská služba poskytuje primární zdravotní službu, tzn. Všeobecné praktické lékařství, gynekologie, praktický lékař pro děti a dorost, neurologie, chirurgie apod. Dále poskytuje akutní lůžkovou péči v oborech jako je chirurgie, psychiatrie a infekční lékařství. Současně jsou zajišťovány léčivé přípravky a zdravotnické pomůcky. V dané oblasti je třináct specifických cílů, které popisuje tabulka 3.

Tabulka 3: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „zdravotnictví“

	Specifické cíle	Možné nástroje k dosažení těchto cílů
1.	optimálně systémově začlenit zdravotnickou službu v podmínkách ČR	zpracovat studii proveditelnosti; ustavit pracovní skupinu k vypracování návrhů legislativních změn
2.	zajistit personální stabilizaci zdravotnické služby	zavést jednorázový náborový příspěvek; zavést pravidelný stabilizační příspěvek
3.	zajistit dostatečné prostory pro výkon zdravotnické služby při rozšiřování kapacit věznice či výstavbě nových věznic	budovat nové zdravotnické prostory v závislosti na růstu kapacit věznic; zajistit návaznost na Strategii reformy psychiatrické péče
4.	zajistit dostatečné přístrojové, materiální a technologické vybavení zdravotnické služby	zvýšit investice do přístrojového a materiálního vybavení, posílit IT prostředí
5.	připravit vězeňství na důsledky pramenící	posoudit podmínky pro zařazení do kategorie „trvale pracovně nezařaditelní“ z důvodu věku; vytvářet sociální

	z obecného společenského trendu stárnutí populace	lůžka, příp. sociální dům ve věznici; zajistit zdravotnické asistenty/ ošetřovatele
6.	zjednodušit systém zdravotního pojištění u vězňených osob, zdravotní pojištění cizinců ve výkonu trestu odnětí svobody upravit v návaznosti na upravovanou legislativu regulující podmínky pojištění cizinců, zavést důsledné výkaznictví	uzavřít centrální smlouvy se všemi zdravotními pojišťovnami; analýza možnosti omezení práva odsouzených osob na volbu zdravotní pojišťovny, včetně souvisejících legislativních změn a dalších předpokladů; navázat na připravované legislativní změny v oblasti pojištění cizinců
7.	optimalizovat umístování vězňených osob s ohledem na jejich zdravotní stav	podporovat soustředění osob s podobným onemocněním vyžadujícím dlouhodobou či opakovanou péči ve vhodném regionu/věznici
8.	zajistit dostatečné financování zdravotnické služby	zajistit dostatečné finanční prostředky prostřednictvím státního rozpočtu; využívat mechanismy fondů Evropské unie a dalších možností
9.	podporovat rozvoj ochranného léčení vykonávaného vedle výkonu trestu odnětí svobody a zajistit návaznost péče v civilním prostředí	usilovat o personální stabilitu specializovaných oddělení; usilovat o zajištění dostatečné kapacity specializovaných oddělení; zvážit možnost rozšíření druhů ochranného léčení
10.	zavést moderní metody při poskytování zdravotních služeb	podporovat rozvoj a využívání telemedicíny
11.	zlepšit lékový systém	zahájit spolupráci s Českou lékárnickou komorou, Ministerstvem zdravotnictví ČR a Státním ústavem pro kontrolu léčiv; podporovat centrální nákupy léků
12.	optimalizovat pracovnílékařské služby	v první fázi regionalizovat poskytování části pracovnílékařských služeb; ve druhé fázi vyjmout poskytování pracovnílékařských služeb z činnosti lékařů Vězeňské služby ČR
13.	zajistit optimální podmínky pro vězeňské nemocnice	zpracovat analýzu a na jejím základě strategii vězeňské nemocnice (ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví ČR a po vzoru metodiky, kterou využívají ministerstvem přímo řízené organizace – Fakultní nemocnice a specializované ústavy)

Zdroj: vlastní zpracování podle (MS ČR, 2015)

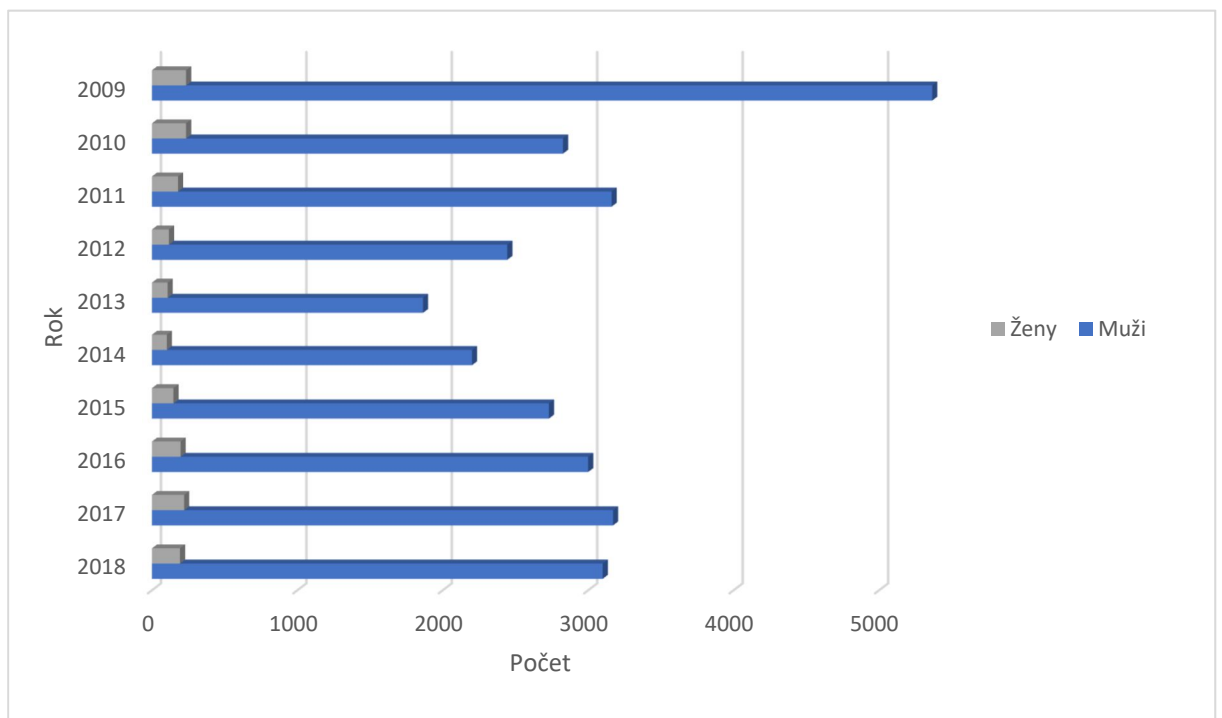
- **Drogy a jiné závislosti**

Užívání psychoaktivních látek představuje nejvýraznější kriminogenních faktorů, proto je nutné se této problematice věnovat. Pokud roste populace závislá na návykových látkách, roste také vězeňská populace. Mezi strategické cíle této oblasti patří (MS ČR, 2015):

○ „fungující a vhodně provázaný standardizovaný systém účinné odborné pomoci uživatelům návykových látek, motivující k abstinenci nejen ve výkonu trestu odnětí svobody, ale i po jeho skončení“

○ „účinná ochrana vězeňského prostředí od průniku nelegálních látek, potlačování užívání omamných a psychotropních látek vězňnými osobami a důsledná prevence šíření toxikomanie“

Odpovědnost za tvorbu a naplňování protidrogové politiky nese vláda ČR, kdy poradním a koordinačním orgánem je Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky. V dané oblasti je pět specifických cílů, z nichž některé popisuje tabulka 4. Na obrázku č. 4 je počet trestných činů spáchaných v souvislosti s používáním a distribucí omamných a návykových látek. Není zřejmé, zda tento počet klesá anebo roste. Můžeme říci, že spíše kolísá, ale v roce 2018 byl menší, než v roce 2009.

Obrázek 4: Počet trestných činů spáchaných v souvislosti s používáním a distribucí omamných a návykových látek v letech 2009–2018

Zdroj: vlastní zpracování podle (Vězeňská služba, 2019)

Tabulka 4: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „drogy a jiné závislosti“

	Specifické cíle	Možné nástroje k dosažení těchto cílů
1.	bránit efektivně průniku nelegálních látek do věznic a monitorovat propustnost systému	inovovat testovací techniku dle trendů; zintenzivnit testování vězňených osob na přítomnost návykových látek
2.	analyzovat a rozvíjet stávající systém odborné péče	zpřesnit kritéria poskytování služeb vězňeným osobám; analyzovat nastavení podmínek k poskytování substituční léčby
3.	striktně vymáhat právo v oblasti zneužívání návykových látek	sjednotit aplikační praxi při zjištění užití omamných a psychotropních látek vězňenými osobami
4.	Zajistit dostatečné množství informací a odborných dat z oblasti adiktologie a z oblasti bezpečnosti	podporovat výzkumy v oblasti závislostí a zacházení s uživateli drog ve vězeňském prostředí a ověřovat působení a efektivitu jednotlivých programů; mapovat příčiny návratu propuštěných osob k užívání návykových látek, označit klíčové faktory; zřídit Analytické centrum Vězeňské služby ČR
5.	Podpořit přesah péče o závislé osoby do období po absolvování terapie a též výkonu trestu odnětí svobody	po absolvování SpO TOXI na léčbu navázat cílenými terapeutickými aktivitami; zintenzivnit spolupráci s poskytovateli zdravotních a sociálních služeb v oblasti problematiky závislostí

Zdroj: vlastní zpracování podle (MS ČR, 2015)

- **Bezpečnost**

Na zajištění bezpečnosti se nepodílí pouze vězeňská stráž, ale také celý odborný aparát věznic skládající se zejména z civilních zaměstnanců. Civilní zaměstnanci tráví veškerý pracovní čas s vězňenými osobami a soustavně na ně působí. Bezpečnost je posuzována z hlediska vězeňského personálu a veřejnosti. Strategický cíl v této oblasti je (MS ČR):

- „zajistit bezpečné prostředí ve věznicích, které vytvoří odpovídající podmínky pro lidské zacházení s vězňenými osobami a pro kvalifikovanou práci s doložitelným příznivým dopadem na úroveň recidivity a tím i na celkový počet vězňených osob“

Zajišťování bezpečnosti u Vězeňské služby ČR má stále své nedostatky. Mezi ty závažnější patří neefektivní střežení objektů, zejména věznic a detenčních ústavů, zastaralá střežící zařízení (např. nevyhovující výstroj, nedostatek balistických vest). Mezi další nedostatek lze řadit i nevyužívání moderní techniky, která slouží k zamezení průniku nepovolených předmětů a látek do věznic, jedná se o tzv. letištní skenery osob. V dané oblasti je pět specifických cílů, které popisuje tabulka 5.

Tabulka 5: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „bezpečnost“

	Specifické cíle	Možné nástroje k dosažení těchto cílů
1.	definovat personální potřeby Vězeňské služby ČR, provést komparaci personálního zajištění českých věznic s vězeňskými systémy jiných evropských zemí	popsat jednotlivé činnosti vykovávané ve Vězeňské službě ČR; vytvořit vzorovou systematizaci věznice a stanovit pravidla pro zřizování pracovních míst zajišťujících konkrétní činnost
2.	přijetí technických a organizačních opatření, která sníží riziko pronášení nepovolených předmětů do věznic	vyčlenit na nákup potřebného vybavení rozpočtové prostředky; respektovat důvěrnost lékařských prohlídek vězňených osob
3.	zmapovat „vnitřní dluh“ Vězeňské služby ČR z hlediska stavební údržby a nutných stavebních úprav jednotlivých věznic a jejich bezpečnostního vybavení, včetně operačních středisek	zmapovat „vnitřní dluh“ a definovat potřeby; rozložit provedení nezbytných investic v čase a každý rok vyčlenit v rozpočtu Vězeňské služby ČR příslušnou částku na realizaci potřebných změn
4.	popsat, jak by s ohledem na moderní trendy ve vězeňství měla vypadat vzorová věznice, která bude jednak bezpečná a zároveň přizpůsobená efektivnímu zacházení s vězňenými osobami	provést analýzu dalších možných opatření na ochranu vězňených osob před násilím ze strany spoluvězňů; shromáždit relevantní informace o fungujících modelech v jiných vyspělých státech
5.	vymezení dostatečného časového prostoru pro vzdělávání a výcvik personálu	srozumitelným způsobem stanovit minimální časovou dotaci pro služební přípravu; ve spolupráci s kompetentními odpovědnými příslušníky věznic a v součinnosti s jinými bezpečnostními sbory podrobit kritické debatě metodiku služební a střelecké přípravy

Zdroj: vlastní zpracování podle (MS ČR, 2015)

- **Resocializace propouštěných vězňů, návaznost na prevenci a postpěči**

S výjimkou doživotně odsouzených vězňů se všichni odsouzení stanou propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody. Proto je velmi důležité pohlížet na zacházení s odsouzenými jako na přípravu pro budoucí propuštění. Strategické cíle této oblasti jsou (MS ČR, 2015):

- „snížit recidivitu trestné činnosti pomocí účinné práce s odsouzenými a propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody a vytvářet prostředí k jejich úspěšné reintegraci do společnosti“
- „vytvořit komplexní systém propojení penitenciární péče, postpenitenciární péče a programů prevence kriminality, a to na meziresortní a multidisciplinární bázi“

Nejdůležitější faktor, který má vliv na vězeňství je recidiva¹⁰. Recidiva odsouzených v České republice představuje vážný problém, zejména z hlediska vězeňské populace. Problém

¹⁰ Podle trestného práva nastává recidiva tehdy, pokud jeden a ten samý pachatel spáchá jakýkoli trestný čin poté, co již byl za jiný trestný čin odsouzen a odsuzující rozsudek nadto ještě nabyt právní moci. Recidiva. *Beneš advokátní kancelář* [online]. 2001 [cit. 2020-01-05]. Dostupné z: <https://www.bcak.cz/slovník-pravnich-pojmu/recidiva>

s recidivou je zejména u těch odsouzených, kteří své trestné činy opakují. V České republice jsou recidivisté stíháni zejména za krádeže (ať už se jedná o prostoné, zanedbání povinné výživy, maření výkonu úředního rozhodnutí, ohrožení pod vlivem návykové látky, anebo o podvody, úmyslné ublížení na zdraví, loupeže a výtržnictví). V dané oblasti jsou tři specifické cíle, které popisuje tabulka 6.

Tabulka 6: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „resocializace propouštěných vězňů, návaznost na prevenci a postpěči“

	Specifické cíle	Možné nástroje k dosažení těchto cílů
1.	meziresortní a systémový přístup	podpora zpracování Národní koncepce pospenitenciární péče; řešit otázku možných přístupů do informačních systémů zainteresovaných subjektů veřejného sektoru
2.	podpora účinných opatření snižující recidivitu	realizovat a průběžně vyhodnocovat projekt probačního domu; analyzovat možnosti systémového řešení dluhové pasti
3.	komplexní vnímání práce s odsouzenými, zaměření na budoucí propuštění	usilovat o zajištění návazné péče po výkonu trestu; kontinuální sociální práce s klientem ve všech fázích trestního řízení; rozšířit dluhové poradenství ve věznicích

Zdroj: vlastní zpracování podle (MS ČR, 2015)

- **Financování vězeňství**

Finančně nejnákladnějším výkonem je výkon trestu odnětí svobody. Pokud roste vězeňská populace, pak dochází ke zvyšování finančních nákladů na zajištění řádného výkonu. Náklady výkonu trestu odnětí svobody činí 1 500,- Kč, jedná se o náklady určené k úhradě dané osobě, pokud ovšem není tato osoba od úhrady osvobozena. Strategické cíle (MS ČR, 2015):

- „zajistit dostatečné zdroje k financování dalšího rozvoje vězeňství, při respektování možností státního rozpočtu, zajistit jejich efektivní čerpání a maximální možné využívání prostředků programů spolufinancovaných ze zahraničních zdrojů“
- „efektivní čerpání finančních prostředků z fondů Evropské unie, Norských a dalších fondů“
- „podpora rozšiřování provozoven Střediska hospodářské činnosti ve věznicích za účelem využití zisku jako mimorozpočtového příjmu pro rozvoj vězeňství (avšak se zřetelem na to, že tvorba zisku zde není jediným či hlavním přínosem)“

Vězeňská služba ČR je financována ze státního rozpočtu. Významným faktorem z hlediska financování potřeb je čerpání prostředků z evropských fondů. V dané oblasti je devět specifických cílů, které popisuje tabulka 7.

Tabulka 7: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „financování vězeňství“

	Specifické cíle	Možné nástroje k dosažení těchto cílů
1.	snížovat provozní a mandatorní výdaje	zavedení controllingových nástrojů do vězeňství; podporovat zavázání videokonferencí
2.	podpořit investice do oblasti IT	zřídit samostatný server pro zdravotnickou službu; posílit datové linky
3.	maximálně využívat možností v oblasti zadávání veřejných zakázek	usilovat o to, aby na vládní úrovni bylo doporučeno subjektům veřejné správy zohledňovat společenskou odpovědnost při zadávání veřejných zakázek
4.	ověřit použitelnost elektronického monitorovacího systému ve Vězeňské službě ČR	rozvoj pilotního projektu a jeho vyhodnocení
5.	zajistit financování rozvoje ubytovacích kapacit pro vězněné osoby a chovance vykonávající zabezpečovací detenci, včetně financování postupných změn architektonické struktury objektů s cílem snížit hromadné ubytování vězněných osob	provádět každoroční aktualizaci predikce počtu vězňů, zohlednit dopady zavedení elektronického monitorovacího systému na počet vězněných osob; analyzovat potřebnost a možnosti rozšiřování kapacit pro výkon zabezpečovací detence; zpracovat akční plány na vhodné architektonické úpravy vězeňských objektů
6.	získat dostatečné finanční prostředky pro oblast bezpečnosti (fyzické bezpečnosti zaměstnanců, vězněných osob, vnější bezpečnosti). Zajistit potřebné investice do dalšího vybavení – zejména zdravotnické přístroje, eskortní vozidla, výzbroj a výstroj, obnova zařízení, podpora využití tzv. letištních skenerů	provést analýzu potřeb z pohledu jednotlivých věznic a vazebních věznic; modernizovat operační střediska, včetně jejich vzájemného propojení; využívat financování záměrů prostřednictvím rozpočtových prostředků, příp. také prostřednictvím finančních prostředků z fondů EU či dalších fondů
7.	odstranit nerovnosti v odměňování s ohledem na podmínky v jiných bezpečnostních sborech, podpořit personální stabilitu a vzdělávání příslušníků a zaměstnanců Vězeňské služby ČR	analyzovat možnost změny nařízení vlády ve směru zvýšení tarifních tříd; finančně podpořit další vzdělávání příslušníků a zaměstnanců; optimalizovat počet příslušníků a zaměstnanců
8.	využívat programy strukturálních fondů EU, Norských programů či Program česko – švýcarské spolupráce. Vyvinout úsilí k prosazení samostatného dotačního programu pro oblast vězeňství	usilovat o prosazení samostatného dotačního programu pro oblast vězeňství s využitím zahraničních zkušeností; usilovat o efektivní čerpání finančních prostředků z evropských strukturálních fondů a dalších dotačních mechanismů
9.	zvýšit příjem z provozu Střediska hospodářské činnosti	analýza předpokladů pro vznik či rozvoj SHČ v jednotlivých věznicích, včetně vhodných a dostupných pozemků

Zdroj: vlastní zpracování podle (MS ČR, 2015)

- **Legislativní změny v oblasti vězeňství**

Aby mohly být splněny všechny oblasti Koncepce vězeňství do roku 2025, je potřeba zajistit legislativní rámec. Jednou z nejvýraznějších změn je, že výkon vězeňství je jednou ze součástí trestní politiky státu. V dané oblasti je pět specifických cílů, které popisuje tabulka 8. Strategický cíl (MS ČR, 2015):

- „stabilní právní rámec umožňující bezproblémové fungování vězeňství, reagující na nové výzvy moderního světa a zajišťující prostor pro naplnění smyslu a účelu trestu“

Tabulka 8: Specifické cíle a nástroje strategického cíle „legislativní změny v oblasti vězeňství“

	Specifické cíle	Možné nástroje k dosažení těchto cílů
1.	změna vnější diferenciaci věznic	podporovat změnu vnější diferenciaci směrem k redukci typů věznic
2.	systémové a koncepční změny	navrhnout metodiku pro posuzování kriminální recidivy v ČR; usilovat o zvýšení výtěžnosti náhrady nákladů vazby či trestu
3.	využití nových nástrojů ke zvýšení efektivity vězeňství	analyzovat zahraniční zkušenosti zapojení do soukromého sektoru do výkonu vězeňství
4.	zajišťování účinného dohledu nad dodržováním základních práv odsouzených, vykonávajících trest odnětí svobody, vazebně stíhaných, obviněných a chovanců v zabezpečovací detenci	vyhodnotit účinnost práva na účinný právní prostředek nápravy, a to vzhledem k řešení stížností na špatné zacházení (čl. 13 Úmluvy)
5.	dosažení ubytovacího standardu reprezentovaného ubytovací plochou 6 m ² na jednu vězněnou osobu	zajišťovat dlouhodobý dostatek kapacity vězeňských zařízení, analyzovat potřebu výstavby nových a rekonstruovat stávající; do příslušných stavebních předpisů zanést specifikaci technických požadavků na vězeňská zařízení

Zdroj: vlastní zpracování podle (MS ČR, 2015)